

Stenografični zapisnik

osemindvajsete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 19. oktobra 1910.

Stenographischer Bericht

der achtundzwanzigsten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 19. Oktober 1910.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. Vlada zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Königl. Vsi člani razun: Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, eksclenca Josip baron Schwegel, Ivan Knez in Josip Pogačnik. Zapisnikarja: Dr. Karol baron Born in Franc Demšar.

Dnevni red.

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Priloga 262. — Poročilo deželnega odbora z zakonskim načrtom o uvedbi davščine od prirastka na vrednosti nepremičnin.
3. Priloga 263. — Poročilo deželnega odbora o zvišanju deželnega prispevka k stroškom za starovrhniški vodovod.
4. Priloga 264. — Poročilo deželnega odbora o prošnji Mlekarske Zveze v Ljubljani za podelitev brezobrestnega posojila v svrhu ustanovitve osrednje prodajnice v Trstu.
5. Priloga 265. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga prošnja „Obrtnokreditne zadruga v Ljubljani“ za posojilo.
6. Priloga 266. — Poročilo deželnega odbora glede zvišanja pokojnin nekaterih uže umirovljenih deželnih uslužbencev, oziroma glede zvišanja posameznih vdovskih pokojnin.
7. Ustno poročilo finančnega odseka:
 - a) o nujnem predlogu gosp. poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede škod vsled elementarnih nezdod in po črvu. (Dež. zb. št. 52);
 - b) o dovolitvi mestni občini ljubljanski, da sme ostanek že dovoljenega posojila v znesku 1.450.000 K najeti proti 4 1/2% obrestovanju. (k prilogi 234.);

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Edler von Šuklje. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Königl. Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Exzellenz Josef Freiherr von Schwegel, Ivan Knez und Josef Pogačnik. Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Franc Demšar.

Tagesordnung.

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Beilage 262. — Bericht des Landesausschusses mit dem Gesetzentwurfe betreffend die Einführung einer Wertzuwachsabgabe von Liegenschaften.
3. Beilage 263. — Bericht des Landesausschusses betreffend die Erhöhung des Landesbeitrages zu den Kosten der Wasserleitung in Alt-Oberlaibach.
4. Beilage 264. — Bericht des Landesausschusses betreffend das Gesuch des Molkereiverbandes in Laibach um Gewährung eines unverzinslichen Darlehens zwecks Errichtung einer Zentralverkaufsstelle in Triest.
5. Beilage 265. — Bericht des Landesausschusses, womit das Gesuch der „Gewerbekreditgenossenschaft in Laibach“ um Gewährung eines Darlehens vorgelegt wird.
6. Beilage 266. — Bericht des Landesausschusses betreffend die Erhöhung der Pensionen einiger schon pensionierter Landesbediensteten, bzw. betreffend die Erhöhung einzelner Witwenpensionen.
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
 - a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen infolge von Elementar- und Engerlingsschäden. (Landt.-Z. 52);
 - b) betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu ertheilende Bewilligung zur Aufnahme des Restes des bereits bewilligten Darlehens per 1.450.000 K gegen 4 1/2% Verzinsung. (zur Beilage 234.);

- c) o dovolitvi mestni občini ljubljanski, da sme za svojo zastavljalnico najeti posojilo 200.000 K (k prilogi 235.);
- d) o dovolitvi pobiranja doklad v davčnih občinah Jasen in Vrbovo in v vaseh Vrbica in Kuteževo v svrhu obrestovanja in amortizacije posojil za vodovode za celo amortizacijsko dobo. (k prilogi 236.);
- e) o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za leto 1909. (k prilogi 237.);
- f) o računskem sklepu pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909. (k prilogi 244.);
- g) o računskih sklepih ustanovnih zakladov za l. 1909. (k prilogi 247.);
- h) o odpravi mostarine na mostu čez Kolpo pri Brodu. (k prilogi 256.);
- i) o računskem sklepu učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909. (k prilogi 241.);
- j) o računskem sklepu normalno-šolskega zaklada za leto 1909. (k prilogi 245.);
- k) o računskem sklepu deželnokulturnega zaklada za leto 1909. (k prilogi 238.);
- l) o računskem sklepu muzejskega zaklada za l. 1909. (k prilogi 243.);
- m) o dovolitvi pobiranja 100% ne doklade v davčni občini Stara Vrhnika v pokritje posojila za vodovod. (k prilogi 255.);
- n) o računskem sklepu pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1909. (k prilogi 246.);
- o) o računskem sklepu garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1909. (k prilogi 248.);
- p) o ustanovitvi posebnega zavarovalnega zaklada za deželna poslopja. (k prilogi 259.);
- r) o izplačilu zvišanega zneska 4000 K c. kr. deželni komisiji za agrarske operacije za leto 1908. (k prilogi 86. l. 1909.);
- s) o prošnji Terezije Prelesnik, vdove po deželnem knjigovodji, za odpis predujema 320. K (707/Pet.);
- š) o prošnji tovarne za papir v Radečah, da se dovoli pavšaliranje mitnine za radeški most. (721/Pet.);
- t) o prošnji vodovodnega odseka za vasi Pivka, Ceglenica in Malo Naklo za podporo v pokritje vodovodnih stroškov. (710/Pet.);
8. Ustno poročilo upravnega odseka:
- a) o nujnem predlogu gosp. poslanca dr. Novaka in sodrugov radi uvoza klavne živine in južno-ameriškega mesa. (Dež. zb. št. 49.);
- b) o nujnem predlogu gosp. poslanca Lenarčiča in tovarišev glede izvolitve zastopnikov v deželni železniški svet. (Dež. zb. št. 141.);
- c) o nujnem predlogu gosp. poslanca dr. Zajca in tovarišev glede reorganizacije c. kr. deželnega zdravstvenega sveta. (Dež. zb. št. 51.);
- c) betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens per 200.000 K. (zur Beilage 235);
- d) betreffend die Bewilligung zur Einhebung von Umlagen in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo und in den Ortschaften Vrbica und Kuteževo behufs Verzinsung und Amortisierung der Wasserleitungsdarlehen für die ganze Amortisationsdauer. (zur Beilage 236);
- e) über den Rechnungsabschluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909. (zur Beilage 237);
- f) über den Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909. (zur Beilage 244);
- g) über die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1909. (zur Beilage 247);
- h) betreffend die Abschaffung der Brückenmaut an der Kulpabrücke bei Brod. (zur Beilage 256);
- i) über den Rechnungsabschluß des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909. (zur Beilage 241);
- j) über den Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1909. (zur Beilage 245);
- k) über den Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1909. (zur Beilage 238);
- l) über den Rechnungsabschluß des Museumsfonds für das Jahr 1909. (zur Beilage 243);
- m) betreffend die Bewilligung zur Einhebung eines 100% Zuschlages in der Steuergemeinde Alt-Oberlaibach zur Deckung des Darlehens für die Wasserleitung. (zur Beilage 255);
- n) über den Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Distriktsärzte für das Jahr 1909. (zur Beilage 246);
- o) über den Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterkraimerbahnen für das Jahr 1909. (zur Beilage 248);
- p) betreffend die Gründung eines eigenen Versicherungsfonds für die Landesgebäude. (zur Beilage 259);
- r) betreffend die Auszahlung des Mehrbetrages von 4000 K an die k. k. Landeskommision für agrarische Operationen für das Jahr 1908. (zur Beilage 86 de 1909);
- s) über die Petition der Therese Prelesnik, Landesbuchhalterswitwe, um Abschreibung eines Vorschusses per 320 K. (707/Pet.);
- š) über die Petition der Papierfabrik in Ratschach um Bewilligung der Mautpauschalierung für die Ratschacher Brücke. (721/Pet.)
- t) über die Petition des Wasserleitungs-Comités für die Ortschaften Pivka, Cegelnica und Klein Naklo um Subvention zur der Wasserleitungskosten. (710/Pet.).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
- a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Novak und Genossen, wegen Einfuhr von Schlachtvieh und südamerikanischem Fleische. (Landt.-Z. 49);
- b) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič und Genossen betreffend die Wahl der Vertreter in den Landeseisenbahnrat. (Landt.-Z. 141);
- c) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Zajec und Genossen, betreffend die Reorganisation des k. k. Landes-Sanitätsrates. (Landt. Z. 51);

- d) o nujnem predlogu gosp. poslanca Matjašiča in tovarišev v zadevi pomočne akcije za vinogradnike. (Dež. zb. št. 50.);
- e) o prošnji županstva občine Račna za razširjenje tamošnjih požiralnikov. (726/Pet.);
- f) o prošnji občine Dragatuš za uravnavo potokov Turnšca, Nerajčica in Lahina. (714/Pet.);
- g) o prošnji občine Žilce pri St. Vidu za zvišanje subvencije za preložitev ceste Begunje — St. Vid. (713/Pet.);
- h) o prošnji katoliškega političnega društva za idrijski okraj radi prodaje čipk. (727/Pet.);
- i) o načrtu novega zakona o varstvu planinskega cvetja. (k prilogi 260.);
- j) o prošnji občine Mošnje za preložitev klanca na državni cesti od Pirašice do Malega Dobrega Polja. (722/Pet.).
- d) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Matjašič und Genossen betreffend die Hilfsaktion für die Weinbauer. (Landt. Z. 50);
- e) über die Petition des Gemeindeamtes Ratschna um Erweiterung der dortigen Sauglöcher. (726/Pet.);
- f) über die Petition der Gemeinde Dragatuš um Regulierung der Bäche Turnšca, Nerajčica und Lahina. (714/Pet.);
- g) über die Petition der Gemeinde Schilze bei St. Veit um Erhöhung der Subvention für die Umlegung der Straße Vigaum—St. Veit. (713/Pet.);
- h) über die Petition des katholisch-politischen Vereines für den Bezirk Idria wegen Spitzen-Verkaufes. (727/Pet.);
- i) über den neuen Gesetzentwurf betreffend den Schutz der Alpenflora. (zur Beilage 260);
- j) über die Petition der Gemeinde Möschnach wegen Umlegung der Steile an der Reichsstraße von Piraschitz bis Klein-Gutenfeld. (732/Pet.).

Začetek seje ob 10. uri 15 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice in odvarjam sejo. K točki:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.**1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.**

Čast mi je naznaniti, da je gospod poslanec eksccelencia baron Schwegel opravičil svojo odsotnost, ker je zaposlen v delegacijah.

Posel zapisnikarjev prosim prevzeti gospoda poslanca Demšarja in barona Borna.

Dalje naznanjam, da je c. kr. okrajno sodišče v Ljubljani prijavilo, da je v kazenski zadevi Jakoba Mojškerca proti gospodu poslancu Dimniku ustavljeno sodno postopanje, ker je stvar zastarela.

Došla sta mi dva samostalna predloga. Eden je izročen od gospoda poslanca Pibra in tovarišev, ter se glasi (bere — liest):

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

Deželnemu odboru se naroča, da vprašanje glede dolžnosti za napravo in vzdrževanje ograj ob meji skupnih pašnikov proučuje in v prihodnjem zasedanju predloži deželnemu odboru zakonski načrt.

Izročam ta samostalni predlog upravnemu odseku.

J. Piber l. r.

J. Hladnik l. r., Jarc l. r., Šusteršič l. r., dr. Krek l. r., Zabret l. r., Ravnikar l. r., Dular l. r., Drobnič l. r., dr. Zajc l. r., J. Mandelj l. r., Lampe l. r., Žitnik l. r., Fr. Demšar l. r., dr. Pegan l. r., Kobi l. r., M. Dimnik l. r., Šuklje l. r., Bartol l. r., J. Lavrenčič l. r., Jaklič l. r.“

Dalje je vložil gospod poslanec Višnikar s tovariši samostalni predlog glede pisave krajnih imen, v katerem predlaga (bere — liest):

„Ozirajoč se na to, da je v imeniku krajev (občinskem leksikonu) za Kranjsko mnogo nepravilno pisanih in popačenih imen in tudi mnogo nepotrebno in nesmiselno na nemško prestavljenih imen krajev, katerih ljudstvo nikjer ne rabi, predlagajo podpisani poslanci:

Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. deželna vlada se pozivlja, da o priliki ljudskega štetja dá natančno pregledati in popraviti krajevni repertorij (občinski leksikon) glede imen krajev in da odpravi popačena in taka imena, katerih ljudstvo dejansko ne rabi, ki tedaj niso v navadi.

V formalnem oziru se predlaga, da se izroči predlog upravnemu odseku, ki naj čimprej o njem poroča.

Ljubljana, dne 19. oktobra 1910.

Fr. Višnikar l. r.

Dr. Ivan Tavčar l. r., F. Supančič l. r., dr. Triller l. r., dr. Fran Novak l. r., E. Gangl l. r., Josip Turk l. r., Ciril Pirc l. r., Jos. Lenarčič l. r.“

Odstopam ta predlog upravnemu odseku.

Došla je dalje interpelacija gospoda poslanca dr. Trillerja in tovarišev name v zadevi akcije za izrabljanje vodnih sil. (Glej dodatak. — Siehe Anhang.) V tej interpelaciji se stavlja vprašanje, je li deželni glavar pripravljen, ukreniti, da se deželnemu zboru še v tem zasedanju poda natančno poročilo, v katerem štadiju se nahaja sedaj zadeva izrabe vodnih sil.

Jaz že danes izjavljam, da se bo na vsak način še tekom tega zasedanja izročila in predložila deželnemu zboru predloga deželnega odbora, v kateri se celo stanje te zadeve popolnoma pojasni.

Še en samostalni predlog se je izročil od gospodov poslancev Lavrenčiča, dr. Kreka in tovarišev v zadevi pravnega vprašanja meščanske korporacije v Kamniku. Ta predlog se glasi (bere — liest):

„Vprašanje o pravnem značaju in končni ureditvi uprave premoženja takozvane meščanske korporacije v Kamniku čaka že nad štirideset let na rešitev. Čas je, da se reši in uprava premoženja legalno uredi.“

In končni predlog se glasi:

„Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča:

1. da dožene končno rešitev pravnega vprašanja o zadevi premoženja kamniške korporacije;
2. da do rešitve pravnega vprašanja ukrene vse potrebno v pravilno gospodarstvo tozadavnega premoženja.“

Ta predlog, ki je tudi zadostno podprt, izročam upravnemu odseku.

In sedaj pride na vrsto točka:

2. Priloga 262. **Poročilo deželnega odbora z zakonskim načrtom o uvedbi davščine od prirastka na vrednosti nepremičnin.**
2. Beilage 262. **Bericht des Landesausschusses mit dem Gesetzentwurfe betreffend die Einführung einer Wertzuwachsabgabe von Liegenschaften.**

(Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

3. Priloga 263. **Poročilo deželnega odbora o zvišanju deželnega prispevka k stroškom za starovrhnški vodovod.**
3. Beilage 263. **Bericht des Landesausschusses betreffend die Erhöhung des Landesbeitrages zu den Kosten der Wasserleitung in Alt-Oberlaibach.**

(Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 264. **Poročilo deželnega odbora o prošnji Mlekarske Zveze v Ljubljani za podelitev brezobrestnega posojila v svrhu ustanovitve osrednje prodajalnice v Trstu.**
4. Beilage 264. **Bericht des Landesausschusses betreffend das Gesuch des Molkereiver-**

bandes in Laibach um Gewährung eines unverzinslichen Darlehens zwecks Errichtung einer Zentralverkaufsstelle in Triest.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 265. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga prošnja »Obrtnokreditne zadruge v Ljubljani« za posojilo.**

5. Beilage 265 **Bericht des Landesausschusses, womit das Gesuch der »Gewerbekreditgenossenschaft in Laibach« um Gewährung eines Darlehens vorgelegt wird.**

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

6. Priloga 266. **Poročilo deželnega odbora glede zvišanja pokojnin nekaterih že umirovljenih deželnih uslužbencev, oziroma glede zvišanja posameznih vdovskih pokojnin.**

6. Beilage 266. **Bericht des Landesausschusses betreffend die Erhöhung der Pensionen einiger schon pensionierter Landesbediensteten, bezgw. betreffend die Erhöhung einzelner Witwenpensionen.**

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Dalje imamo točko:

7. **Ustno poročilo finančnega odseka:**

- a) **o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede škod vsled elementarnih neizgod in po črvu.** (Dež. zb. št. 52);

7. **Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:**

- a) **über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen infolge Elementar- und Engerlingschäden.** (Landt.-Z. 52).

Poročevalec je gospod tovariš dr. Žitnik.

Prosim ga, da uvede razpravo.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Kakor je gotovo vsem gospodom članom te visoke zbornice znano, je bila letos na Kranjskem vsled elementarnih neizgod in raznih ujm sploh jako slaba letina. Poglavitni pridelek naše dežele, oziroma naših prebivalcev na kmetih je gotovo krompir. Toda krompir je napadla plesnjava rosa, in vsled tega se ga je jako malo pridelalo. Pozneje je pa začel krompir gniti vsled vednih povodenj, tako da so prebivalci izgubili dve tretjini svojega pridelka. In tukaj tiči vzrok, zakaj je krompir v ceni tako poskočil. Poprej je bil po 3 do 4 K 100 kg, danes je pa po 7 do 8 K. Toda kmet temu ni kriv, kriva je slaba letina, ki je bila

tako neugodna, da marsikateri kmet še za-se ne bo imel dovolj živeža.

Dalje je važen pridelek fižol. Deloma se ga proda, deloma pa porabi za domačo hrano. Letos se ga je pa — kakor mi pripovedujejo tovariši z dežele, — pridelalo komaj eno tretjino tega, kakor prejšnja leta.

Žito je spočetka še precej dobro kazalo, toda vsled vednega deževja koncem spomladi in začetkom poletja je bilo jako slabo. Žito je pozno dozorelo, in vsled tega se je zakasnila tudi setev ajde.

Sena je bilo še precej, toda vsled vednega deževja se je spravilo neposušeno in onesnaženo, tako da se vsled tega ne bo moglo porabiti za klajo, marveč samo za steljo.

Vinoreja je v nekaterih krajih, osobito v novomeškem, krškem in vipavskem okraju, skoro edini dohodek, ampak vsled peronospor in grozdnih plesnobe je bil vinski pridelek letos jako slab. Kdor je pridelal lansko leto 200 hl vina, ga ima letos komaj 20 hl, kdor ga je prej pridelal 30 hl, ga je letos pridelal komaj 1 hl, torej niti toliko, da bi davke plačal, še manj pa, da bi pokrila stroške za obdelovanje svojega vinograda.

Po mnogih krajih je napravil letos črv velikansko škodo. Rastline so se posušile, in rušna se niti zemlje ni držala. V mojem volilnem okraju ljudje ob Pivki od Postojne pa do Št. Petra vsled črva niso pridelali nič otave. Prejšnja leta je deželni odbor dajal iz deželnega kulturnega zaklada nekaj podpore otrokom za pokončavanje hroščev in ti so z veseljem pokončavali hrošče in črve, in jaz bi torej deželnemu odboru na srce polagal, da bi dajal, ne da bi bil to sklep finančnega odseka, za otroke, ki pokončujejo hrošče in črve, tudi v bodoče primerne podpore. V mnogih krajih se to delo prepusti samo vranam in kavkam, ampak to ne zadostja, pomagati bi morala šolska mladina in otroci sploh.

Več škode so napravile tudi druge ujme. Toča je pobila zlasti v novomeškem okraju, bile so povodnji in druge neizgode, in vsled tega bo prebivalstvo trpelo že pozimi, gotovo pa spomladi veliko bedo. In to je bil tudi povod gospodu poslancu dr. Lampetu in tovarišem, da smo stavili predlog, s katerim se deželnemu odboru naroča, da naj izposluje pri vladi izdatno podporo po elementarnih neizgodah in po črvu oškodovanim poljedelcem, zlasti za nakup semen in gnojil.

Naglašam, da je treba ljudem pomagati zlasti s semeni in z umetnimi gnojili, ker denarna podpora večkrat nima pravega uspeha, če se pa nakupijo semena in umetna gnojila ter se potem spomladi razdele med posestnike, je dotični denar gotovo dobro naložen.

V svojem imenu — finančni odsek me v to ni pooblastil — si dovoljujem sledečo opazko. Kot poslanca me uči izkušnja, da se poizvedbe o neizgodah mnogo prepočasi vrše. Večkrat traja mesece in mesece, predno je gotovo dotično poročilo, in

zato prosim visoko vlado, da kolikor mogoče pospeši take posle.

Druge pritožbe, ki se slišijo med prebivalstvom, so deloma tudi upravičene, da se namreč orožnikom naroča poizvedovanje o škodi. Gospodje orožniki pa niso vselej — ne bom rekel mala fide — objektivni.

Župane se redkokdaj vpraša, ampak le orožnike. Okrajni glavarji se izgovarjajo, da nimajo nikogar drugega na razpolago, a jaz mislim, da bi se tudi županom moralo dati vendar nekaj veljave.

Priznavam, da se škoda mnogokrat pretirava, toda poročila gospodov orožnikov so pa tudi dostikrat pristranska.

Danes vlada upošteva pri razdelitvi državnih podpor razloge, kateri določajo, kaj je beda. Ta pojem „beda“ pa je jako raztegljiv. Vlada pravi, da je beda tedaj, ako je cela dežela, ali če so veliki okrajni dežele v nevarnosti, da gospodarsko propadejo. Če pa te nevarnosti ni, pa okrajna glavarstva poročajo, da ni nobene bede. Tako se stvar zavleče, in tisti trije milijoni, ki jih vlada določa za podporo po nezgodah poškodovanim posestnikom, se razdelijo med druge dežele. Vlada je torej, rekel bi, na tako ozkosrčnem stališču, da po njenem mnenju nastane beda šele tedaj, ko ljudje že lakote umirajo. Oškodovanega posestnika je treba podpreti prej, nego že gospodarsko propade.

Dalje pa stavlja finančni odsek še drug dodaten predlog k predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta, namreč ta, da deželni odbor naprosi c. kr. vlado, da v smislu državnega zakona z dne 12. julija 1896, drž. zak. št. 118, odredi odpis zemljiškega davka. Ta zakon je jako dober, potreben in koristen, ampak mnogo ljudi ga niti ne pozna in se ga ne poslužuje. Zato je dolžnost vseh poslancev in prijateljev našega kmeta, da ljudstvo poučijo, kake pravice mu daje ta zakon, če ga zadenejo nezgode. V smislu zakona more napraviti prošnjo za odpis vsak posamezen posestnik, ali pa več posestnikov skupaj ali pa tudi županstva. Toda marsikateri župan sedaj ne ve, da se morajo dotične prošnje vlagati tekom 8 dni po nezgodi, če se hoče doseči odpis davkov, in tako marsikateri zamudi rok. Zaradi tega je zelo umesten dodatni predlog, da se c. kr. vlada naprosi, da že sama, če je škoda res velika, vse potrebno odredi.

Po teh kratkih pojasnilih predlagam v imenu finančnega odseka sledeče (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, naj se obrne do c. kr. deželne vlade, da 1. izposluje izdatno državno podporo po elementarnih nezgodah in črvu oškodovanim poljedelcem, zlasti za nakup semen in gnojil ter 2. v smislu drž. zakona z dne 12. julija 1896, drž. zak. št. 118, odredi odpis zemljiškega davka.

Deželni glavar:

Otvarjam debato. Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Eger se je oglasil k besedi. Ich erteile ihm das Wort.

Abgeordneter Dr. Eger.

Hoher Landtag! Ich bin von den Gottscheer Landgemeinden ersucht worden, mich an der Verhandlung des vorliegenden Gegenstandes der Tagesordnung zu beteiligen. Ich komme dieser Aufgabe um so lieber nach, weil mir bekannt ist, daß gerade die Gottscheer Landgemeinden durch die heurige Mißernte schwer betroffen worden sind.

Es ist notorisch, daß das karstige Gebiet von Gottschee derartig unfruchtbar ist, daß die Boden-erzeugnisse schon in normalen Jahren für die Bevölkerung nicht hinreichen und ein großer Teil der Bevölkerung gezwungen ist, außer Landes seinem Erwerb nachzugehen, um die Existenz fristen zu können.

Um so trauriger gestalteten sich die Verhältnisse im heurigen Jahre, in welchem, wie der Herr Berichterstatter bereits ausführlich dargelegt hat, durch die Ungunst der Verhältnisse, durch Kälte, Regengüsse und schließlich auch durch Engerlinge ein großer Teil der Bodenfrüchte vernichtet worden ist, so daß man mit vollem Rechte von einer Mißernte sprechen kann. Insbesondere wurden aber dabei auch speziell jene Bodenfrüchte betroffen, welche die Hauptnahrung der Bevölkerung der Gottscheer Landgemeinden bilden, nämlich Kartoffel, Mais und Fisolen. Speziell in Kartoffeln wurde so wenig geerntet, daß die Ernte kaum ausreichen wird, um den Bedarf an Saatkartoffeln zu decken. Nicht viel besser war die Ernte in Mais und Fisolen, und auch, soweit im Gottscheer Bezirke ein Anbau überhaupt möglich ist, die Ernte in Weizen, Roggen, Hirse und Hafer. Diesbezüglich bestehen ebenso traurige Verhältnisse, so wie es auch bekannt ist, daß in einzelnen Teilen von Gottschee, wo der Weinbau betrieben wird, die Weinernte nicht besser ausgefallen ist, als in den angrenzenden slovenischen Bezirken.

Ich kann mich daher nur in vollem Umfange dem gestellten Antrage anschließen. Ich bitte aber gleichzeitig, die bezügliche Eingabe der Gottscheer Landgemeinden, die bereits beim Landesauschusse erliegen muß, dem gegenständlichen Akte anzuschließen. Ich bemerke insbesondere, daß in dieser Eingabe das Ersuchen gestellt wird, in der Weise einzugreifen, wie dies vor zwei Jahren bei dem Futtermangel geschehen ist, indem die Regierung dafür Sorge trug, daß die Futtermittel zu billigen Preisen an die Landwirte abgegeben werden. Ich will mich nicht daran stoßen, wenn beantragt wird, die Regierung aufzufordern, eine ausgiebige Staatsubvention der betroffenen Gegenden zukommen zu lassen. Es ist aber auch möglich, daß die Regierung den anderen Weg einschlägt, und den Landgemeinden in der gleichen Weise hilft, wie sie es vor zwei Jahren getan hat.

Deželni glavar:

Besedo dobi sedaj gospod poslanec dekan Lavrenčič.

Poslanec Lavrenčič:

V kamniškem okraju je uničil črv pri pšenici, prosu in fižolu dve tretjini, pri krompirju in ajdi pa polovico pridelka. Druga košnja je bila jako revna, posebno pa druga in tretja košnja detelje, in zato predlog finančnega odseka najtopleje priporočam v ugodno rešitev.

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec Drobnič.

Poslanec Drobnič:

Visoka zbornica! Štejem si v svojo dolžnost, da se oglasim k besedi, ker je Notranjska že itak revna, posebno letos grozno prizadeta, ker je črv uničil skoro vse poljske pridelke, posebno pa krompir, ki je poglavitni živež ondotnih prebivalcev. Zato se tudi jaz prilagodim predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev ter prosim visoko zbornico, da glasuje za ta važen predlog.

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! V novomeškem in krškem okraju je črv uničil popolnoma vse pridelke. Ondotno kmečko ljudstvo je pričakovalo dohodkov iz vinogradov, toda letos je tudi vinski pridelek skoro popolnoma uničen. Ljudstvo je obupano, ker se ne bo moglo preživeti čez zimo. Posestniki bodo morali kupovati živež za-se in za družino, ker niso sami pridelali skoro nič živeža. Kje naj vzamejo potrebni denar za to, in kje naj vzamejo denar, da bodo preskrbeli svojim otrokom potrebno obleko in obutev, da bodo mogli v šolo hoditi?!

V novomeškem okraju je vrh tega še toča trikrat potolkla, tako da je tam ljudstvo popolnoma uničeno in obupano.

Zato se tudi jaz pridružujem predlogom finančnega odseka in prosim, da jih visoka zbornica sprejme.

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec Matjašič.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! Dolžnost me veže, da se oglasim k besedi kot zastopnik prebivalstva Bele Krajine. Kakor mi je znano, so poljski pridelki letošnje leto popolnoma uničeni. Koruzo, fižol in krompir je uničil črv, vino, glavni pridelek Bele Krajine, pa peronospora in grozдна plesnoba, tako da bo vladala letos med ljudstvom v Beli Krajini velika beda, zlasti ker je vinski pridelek, iz kate-

rega edino dobiva ljudstvo svoje dohodke, popolnoma uničen.

Zato se tudi jaz pridružujem predlogu finančnega odseka in prosim, da se pomaga ljudstvu v Beli Krajini v njegovih potrebah.

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena in ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Žitnik:

Nimam nič dostaviti.

Deželni glavar:

Ker ne, bomo torej glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

b) o dovolitvi mestni občini ljubljanski, da sme ostanek že dovoljenega posojila v znesku 1,450.000 K najeti proti $4\frac{1}{2}\%$ obrestovanju (k prilogi 234).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

b) betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung zur Aufnahme des Restes des bereits bewilligten Darlehens per 1,450.000 K gegen $4\frac{1}{2}\%$ Verzinsung (zur Beilage 234).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Deželni zbor je v seji dne 15. januarja 1909, sklenil, da se mestni občini ljubljanski dovoli posojilo 2,450.000 K proti $4\frac{1}{4}\%$ obrestovanju, in sicer za zgradbo tržnice in dveh ljudskih šol. Mestna občina je dobila proti tej obrestni meri 1,000.000 K posojila, medtem je pa obrestna mera poskočila na $4\frac{1}{2}\%$, in zato prosi mestna občina, da se jej dovoli ostali znesek 1,450.000 K najeti proti $4\frac{1}{2}\%$ obrestim. Temu sklepu mestnega zastopa je pritrdil deželni odbor in ravno tako finančni odsek, v čegar imenu predlagam:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Mestni občini ljubljanski se dovoli, da sme znesek 1,450.000 K kot ostanek s sklepom deželnega zbora kranjskega z dne 15. januarja 1909, oziroma z Najvišjim odločilom z dne 13. avgusta 1909 dovoljenega posojila v znesku 2,450.000 K najeti proti $4\frac{1}{2}\%$ obrestovanju.

2. Deželnemu odboru se naroča, da temu sklepu izposluje Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besedo?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, prosim ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

c) o dovolitvi mestni občini ljubljanski, da sme za svojo zastavljalnico najeti posojilo 200.000 K (k prilogi 235).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

c) betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens per 200.000 K (zur Beilage 235).

Poročevalec dr. Žitnik:

Mestna občina ljubljanska je ustanovila mestno zastavljalnico in potrebuje 200.000 K, katere hoče najeti pri Mestni hranilnici ljubljanski proti 4½ % obrestim. Deželni odbor je temu sklepu mestnega zastopa pritrdil in v tem smislu predlaga tudi finančni odsek:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Mestni občini ljubljanski se dovoli, da najame za svojo zastavljalnico v svrhu obratne glavnice posojilo v znesku 200.000 K pri mestni hranilnici ljubljanski proti 4½ % obrestovanju.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne — bomo torej glasovali. Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

d) o dovolitvi pobiranja doklad v davčnih občinah Jasen in Vrbovo in v vaseh Vrbica in Kuteževo v svrhu obrestovanja in amortizacije posojil za vodovode za celo amortizacijsko dobo (k prilogi 236).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

d) betreffend die Bewilligung zur Einhebung von Umlagen in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo und in den Ortschaften Vrbica und Kuteževo behufs Verzinsung und Amortisierung der Wasserleitungsdarlehen für die ganze Amortisationsdauer (zur Beilage 236)

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V občini Jablanica so si v davčnih občinah Jasen in Vrbovo in v vaseh Vrbica in Kuteževo napravili vodovode. V ta namen so si te vasi najele posojila proti stalni letni amortizaciji. Letne anuitete znašajo za vodovod, in sicer v Jasenu 407 K 95 h, v Vrbovem 401 K, v Vrbici 226 K 22 h in v Kuteževem 474 K 82 h, kakor je vse to razvidno iz tiskega poročila deželnega odbora. Deželni odbor priporoča, da se tem vasem v pokritje dotičnih anuitet dovoli zvišanje občinskih priklad in finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Občini Jablanica se dovoli, da sme poleg vsakoletne doklade za občinske potrebščine pobirati za pokritje letnih anuitet glede posojil za vodovode v Jasenu, Vrbovem, Vrbici in Kuteževem posebne doklade na vse direktne davke razun osebne dohodarine in plačarine, in sicer:

a) v davčni občini Jasen 90 %no in v davčni občini Vrbovo 69 %no od l. 1910. do vštetega l. 1937.,

b) v vasi Vrbica 42 %no in v vasi Kuteževo 75 %no od l. 1910. do vštetega l. 1939.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje imamo točko:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

e) o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za leto 1909. (k prilogi 237).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

e) über den Rechnungsabschluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 237).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Poročilo deželnega odbora glede računskega sklepa deželnega posojilnega zaklada za l. 1909. imate v rokah. Iz njega je razvidno, da je pokritje, oziroma potrebščina l. 1909. znašala 404.937 K 52 h, ki je pa bila pokrita v proračunu za to leto, namreč v znesku 404.908 K. Torej to je tisto posojilo za plačilo zemljiško - odveznega dolga.

Predlagam v imenu finančnega odseka, da visoka zbornica ta računski sklep odobri.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne — bomo torej glasovali.

Gospodje, ki se strinjajo s predlogom g. poročevalca, naj izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

f) o računskem sklepu pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909. (k prilogi 244.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

f) über den Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909. (zur Beilage 244).

Poročevalec dr. Žitnik:

Tudi to poročilo imate gospodje že dalj časa v rokah. Opozarjam samo na to, da je bilo pokritje v primeri s proračunom za l. 1909. nižje za 28.154 K 20 h. To izvira deloma iz tega, ker je v pokoj šlo 8 deželnih uradnikov in pa trije pazniki prisilne delavnice. Potem je na to vplivalo tudi tistih 1000 K, ki jih je bil deželni zbor dovolil bivšemu muzej-skemu kustosu dr. Schmidu. Vsled tega je bila potrebščina za to leto višja, kakor se je prej bilo proračunilo. Čista imovina koncem l. 1909. pa je znašala 60.083 K 03 h.

Predlagam, visoka zbornica naj ta računski sklep odobri in izkaz imovine vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

g) o računskih sklepih ustanovnih zakladov za leto 1909. (k prilogi 247.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

g) über die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 247).

Poročevalec dr. Žitnik:

Glede računskih sklepov ustanovnih zakladov za l. 1909. ni posebnega pripomniti, kakor morda to, da se je čista imovina Glavarjevega zaklada zvišala za 8.937 K 85 h, in sicer vsled manjših troškov.

Potem se je zvišala tudi imovina dijaškega zaklada za 69.385 K 18 h, in sicer večinoma od prirastka novih ustanov.

Končno imam še pripomniti, da je pri zadnjem, to je pri grof Saurauovem ustanovnem zakladu, nastal tekom let neki dolg 178 K 41 h, in sicer vsled tega, ker se je toliko več izdalo za maše, nego je donasala ta ustanova. Deželni odbor je pokril ta dolg iz deželnega zaklada in prosi sedaj, da se to naknadno odobri.

V tem smislu predlaga finančni odsek:

1. računski sklepi ustanovnih zakladov za l. 1909. se po predlogih deželnega odbora odobre;

2. dolg ustanove grof Saurau za sv. maše ob zasedanju deželnega zbora v znesku 178 K 41 h iz leta 1909. se po predlogu deželnega odbora izplača iz deželnega zaklada.

Deželni glavar:

Ako nihče ne želi besede —

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)
prosim gospode, ki pritrdite temu predlogu, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride na vrsto točka:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

h) o odpravi mostarine na mostu čez Kolpo pri Brodu (k prilogi 256.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

h) betreffend die Abschaffung der Brückennaut an der Kulpabrücke bei Brod. (zur Beilage 256).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Leta 1881. dne 5. oktobra je deželni zbor odobril od deželnega odbora s hrvaško vlado dogovorjeni način, po katerem imata kranjska in hrvaška dežela vzdrževati most čez Kolpo pri Brodu z enakimi doneski. Nekdaj leseni ta most je bil pa tako slab, da so ga morali leta 1908. podreti. Zgradil se je novi most iz armiranega betona. Za zgradbo tega mostu je precej prispevala hrvaška dežela in ravno tako tudi vlada, toda s pogojem, da se mostarina opusti. Za to so prosile tudi tri občine in stvar se tem lažje napravi, ker bodo v prihodnje vzdrževalni stroški veliko manjši. Deželni odbor predlaga opustitev mostnine in temu predlogu se pridružuje tudi finančni odsek, v katerega imenu predlagam:

„Visoki deželni zbor skleni:

Mostnina na mostu čez Kolpo ob Brodu se odpravi.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

i) o računskem sklepu učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909. (k prilogi 241.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

i) über den Rechnungsabschluß des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 241).

Landeshauptmann:

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, die Verhandlung einzuführen.

Berichterstatter Graf Margheri:

Hohes Haus! Der Landesausschuß hat den Rechnungsabschluß des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt. Nachdem diese Vorlage in den Händen der verehrten Herren sich befindet, beschränke ich mich darauf, dem hohen Landtage zu berichten, daß der Finanzausschuß nach Behandlung des Gegenstandes den Beschluß gefaßt hat, folgenden Antrag zu stellen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Rechnungsabschluß des krainischen Lehrerpensionsfonds pro 1909 nach Vorlage des Landesausschusses wird genehmigt.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

j) o računskem sklepu normalno-šolskega zaklada za leto 1909. (k prilogi 245.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

j) über den Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 245).

Landeshauptmann:

Ich bitte den Herrn Berichterstatter die Verhandlung einzuführen.

Berichterstatter Graf Margheri:

Hohes Haus! In gleicher Weise hat der krainische Landesausschuß den Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt. Nach Prüfung des vorgelegten Berichtes hat der Finanzausschuß beschlossen, folgenden Antrag zu stellen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Rechnungsabschluß des Normalschulfonds pro 1909 nach Vorlage des Landesausschusses wird genehmigt.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K debati se je oglasil gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Sicer ni parlamentarna navada, da bi posamezne stranke pri računskih sklepih obrazloževale svoja gravamina, ampak danes je položaj tak, da navzlic požrtvovalnemu delu finančnega odseka, ki je imel v 14 dneh celi dve seji, ni pričakovati, da bi še v tem zasedanju imeli priliko se baviti z deželnim proračunom. Zato sem prisiljen, da porabim to priliko ter opozarjam na tem mestu vnovič na kričečo krivico, ki jo trpi izvesten stan kot deželni delavec v naši deželi. In to je učiteljski stan!

Moja gospoda, jaz se bojim, da bo narodno-napredna stranka glede regulacije učiteljskih plač igrala v tej visoki zbornici še vlogo tistega državnega poslanca dr. Roserja, ki je v državnem zboru skozi 33 let zaporedoma brez uspeha predlagal odpravo male loterije! Gospoda moja, jaz priznavam, da je finančni položaj naše dežele zelo neugoden. Naš deželni proračun je tak, da se ga mora vsak trezno misleč poznavalec razmer naravnost ustrašiti. Toda takrat, ko smo regulirali plače deželnim uslužbencem, nismo nič vprašali, kje bomo dobili potrebna sredstva. In prav smo storili, zakaj tistega delodajalca, ki ne more pošteno plačati svojih delavcev, naj hudič vzame. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Ne kleti!“ — Veselost. — Heiterkeit.) Sicer se pa tudi druge dežele ne nahajajo v nič ugodnejših finančnih razmerah, a vendar se niso ustrašile regulirati učiteljskih plač. Celotna Tirolska, ta sovražnica par excellence moderne šole, je povišala učiteljske plače, in celo kršna in siromašna Istria plačuje učitelje veliko boljše, kakor naša dežela, ki uživa žalostni sloves, da ima najbolj beraško plačano učiteljstvo. Naš deželni proračun torej ne izkazuje samo gmotnega deficita, ampak tudi zevajoči kulturni deficit.

Dobro vem, da vi gospodje od večine niste prijatelji moderne šole, ampak zaradi tega se vendar ne sme demonstrirati proti učiteljstvu. Učitelj je prisegel, da bo izvrševal zakon, in zato, ker izvršuje zapriseženo dolžnost, se ga vendar ne sme kaznovati pri kruhu! Seveda, če bi bil učitelj tak, kakršnega

si želite, če bi vsi učitelji stali v Vaših vrstah, potem bi se že kaj doseglo. Ampak, gospodje, jaz vas opozarjam, da se pravi to, ljudi zapeljevati v breznačajnost; kakšni značaji pa naj bodo to, ki jih hočete prisiliti, da zataje na povelje svoje politično in kulturno prepričanje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Kdo pa to zahteva?“) Vaša stranka! Tako je, gospodje, in nič drugače. Velikokrat se čita v vaših listih med vrstami, da, kadar bo kranjsko učiteljstvo po večini v Slomškovi zvezi, tedaj se bo dalo govoriti o regulaciji učiteljskih plač, prej pa ne. Liberalcev, pravite, ni mogoče podpirati. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Saj ste prej imeli čas zanje skrbeti!“) Gospodje, ne bodite tako ozkosrčni, ampak postavite se vsaj enkrat na vzvišeno stališče humanitete in pravičnosti. Dovolite, da opozorim na sicer precej trivialen, a star, moder pregovor, ki pravi: Da „dominus vobiscum“ še ni nikdar kruha stradal, „et cum spiritu tuo“ pa že večkrat. (Bučen smeh na levi. — Schallender Gelächter links.) Jaz bi mislil, da bi imel tisti „dominus vobiscum“, pred vsem dolžnost skrbeti za to, da zgine v pozabnost ta pregovor.

Zato priporočam vam, da sprejmete sledečo resolucijo (bere — liest):

„Deželni zbor smatra primerno regulacijo službenih prejemkov učiteljskega osebja na ljudskih šolah za neodložno ter naroča deželnemu odboru, da že v prvi seji prihodnjega zasedanja predloži deželnemu zboru svoje tozadevne nasvete.“

V utemeljevanje te resolucije ne bom izgubljal nobenih besed več; izražam le svoje obžalovanje, da se vam vidi ta žalostna zadeva tako komična! (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besedo?

Gospod poslanec dr. Lampe ima besedo.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Jaz mislim, da spada ta stvar k razpravi o deželnem proračunu. Kadar bomo imeli urejene finance, potem bomo tudi o tem govorili, za sedaj se mi pa zdi ta razprava neumestna.

Deželni glavar:

Ker se nihče več ne oglasi k besedi, je debata sklenjena, ter ima gospod poročevalec končno besedo.

Der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Berichterstatter Graf Margheri:

Hohes Haus! Der sehr geehrte Herr Vorredner Dr. Triller hat Anlaß genommen, bei der Behandlung des Rechnungsabschlusses des Normalschulfonds pro 1909 die allerdings dringende Frage der Regulierung der Lehrergehalte aufzurollen. Ich glaube

aber, daß diese Frage mit dem Gegenstande der Tagesordnung selbst in keinem direkten Kausalnexus steht, nachdem sie eigentlich gelegentlich des Vorschlages zur Sprache kommen muß. Ich habe daher keinen Anlaß, als Berichterstatter des Finanzausschusses zur beantragten Resolution Stellung zu nehmen, und erlaube mir nur, den Antrag des Finanzausschusses dem hohen Landtage zu empfehlen.

Deželni glavar:

Mi bomo torej glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj prosim tiste gospode, ki so za resolucijo gospoda poslanca dr. Trillerja, da blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je v manjšini, je torej odklonjen in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

k) o računskem sklepu deželnokulturnega zaklada za leto 1909. (k prilogi 238.)

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

k) über den Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 238).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Finančni odsek predlaga, da se računski sklep deželnokulturnega zaklada za l. 1909, odobri po predlogu deželnega odbora. Navajam le nekatere posebno važne razprave, ki so se o priliki posvetovanja o tem računskem sklepu v finančnem odseku porajale. Glede na to, da znašajo skupila za lovske karte in tako tudi globe zaradi prestopkov gozdne postave največji del dohodkov tega zaklada, ki bo pa po sklepu deželnega zbora se vtelesil v deželni zaklad, so nekateri gospodje sprožili misel, da naj bi deželni odbor v bodoče mislil tudi na pospeševanja gozdarstva. V prvi vrsti naj skrbi deželni odbor, da se bo dal pouk po strokovnjakih o pomlajanju gozdov, kako naj se sploh oskrbuje gozd in kako izkoriščajo gozdni pridelki. Pri nas se je v tem oziru še jako malo storilo za pouk ljudstva, kajti razen za žaganje desk malokateri gospodar ve uporabiti ta les nekoliko bolje, in vendar imamo tako razvito lesno industrijo, da bi se mogli lesni pridelki, ako bi se snovale večje zadruge, marsikje drugače izkoristiti in da bi se marsikateri les, osobito jelov, ki je dober komaj za drva, in ravnotako drugi odpadki mnogo bolje dali uporabiti, n. pr. na lesopolnicah in tudi v drugih tovarnah. Gotovo je gozdna oblast nekoliko storila za ohranitev naših gozdov s tem, da nasvetuje, kako jih je pomlajati in trebiti, in gozdni zakon sam za-

poveduje pomlajanje, toda še veliko premalo se stori in zato naj deželni odbor svojo pozornost nakloni tudi tej stroki, katera je osobito na Kranjskem velevažna, ker nebroj je gospodarstev, ki se le s tem vzdržujejo, ako ima gospodar gozd, kjer najde nekaj sredstev, da si sploh more odpomoči. Deželni odbor je dovolil že enkrat podporo 1000 K za neko od gozdarskega društva za Kranjsko in Primorsko izdano, od Guzelja spisano izvrstno poučno knjigo o gozdnem gospodarstvu. Dovolil bi si torej izreči željo, da naj deželni odbor nadaljuje to skrb za pouk ljudstva v tako velevažni panogi gospodarstva, kakor je ravno gozdarstvo.

V tem oziru ne stavljam nobenega konkretnega predloga, temveč z ozirom na to, da se ravna le za odobritev računskega sklepa tega zaklada, ki se ima sedaj v deželni zaklad vtelesiti, samo predlagam:

„Visoki deželni zbor skleni:

Računski sklep deželnokulturnega zaklada za l. 1909. se po predlogu deželnega odbora odobri.“

Landeshauptmann:

Debata je otvorjena.

Der Herr Abgeordnete Graf Barbo hat das Wort.

Abgeordneter Graf Barbo:

Als Referent für den Landeskulturfond bin ich dem Herrn Berichterstatter des Finanzausschusses sehr dankbar für die Anregungen, welche er hinsichtlich der Forstwirtschaft gegeben hat. Es ist wirklich wahr, daß die Forstwirtschaft, die eine der wichtigsten Zweige unserer Landeskultur ist, furchtbar vernachlässigt ist, und dies kommt hauptsächlich daher, weil die Bevölkerung viel zu wenig Belehrung in dieser Hinsicht erhält.

Ich nehme also diese Anregungen dankbar zur Kenntnis und gebe die Versicherung, daß ich, was mich anbelangt, denselben Folge leisten werde. Da ich aber schon beim Worte bin, möchte ich auch die Gelegenheit benützen, um darauf hinzuweisen, daß es auch Pflicht der staatlichen Organe wäre, die Bevölkerung nicht nur zur bestrafen, sondern auch zu belehren.

Ich bin ein warmer Freund des Waldes und ich halte es für ganz recht, daß man mitunter auch vielleicht etwas drakonisch vorgehen muß, da man oft nur mit Strafen die Leute erziehen kann, damit sie ihre abgeholzten Flächen wieder aufforsten. Allein diese Strafen, welche mich als Referenten des Landeskulturfonds insoferne freuen, weil dadurch der Landeskulturfonds besser dotiert wird, sollen nicht das ausschließliche Wirken der staatlichen Forstorgane und sie sollen nicht vexatorisch sein. Es kommt vielfach vor, daß die Forstorgane viel zu sehr sich an die Paragraphen des Gesetzes halten und die Bevölkerung nicht belehren wollen. Ich will damit gewiß nicht einen allgemeinen Vorwurf erheben. Die Organe können vielleicht nicht so viel dafür,

weil eben das Gesetz ein engherziges ist und ihnen alles genau vorschreibt. Ich appelliere deshalb an dieselben und namentlich an den hier anwesenden Vertreter der Regierung, an den Herrn Landespräsidenten, er möge dahin wirken, daß die Bevölkerung auch von den staatlichen Organen möglichst belehrt und möglichst geschont werde. Dort, wo es recht ist, wo schlechter Wille vorhanden ist, soll man scharf vorgehen, da habe ich nichts dawider. Aber mancher kommt nur infolge Unverstandes in wirklich unangenehme Lagen, zumal wenn sich die Organe vielleicht zu sehr an den Buchstaben und nicht an den Sinn des Gesetzes halten.

Es ist mir z. B. ein solcher Fall bekannt, er betrifft einen Gutsbesitzer in Unterkrain. Dieser hatte einige Flächen abgeholzt und wendete sich an das betreffende Forstorgan mit der Anfrage, ob es genügt, daß er die abgeholzten Flächen besamt, oder ob er sie mit Pflanzen aufforsten müsse. Das betreffende staatliche Forstorgan hat ihm gesagt, es genüge vollkommen, wenn er sie besame und das hat er auch getan. Das Jahr darauf ist ihm eine Strafe von 40 K diktiert worden, weil dieser Samen nicht aufgegangen ist. (Veselost. — Heiterkeit.)

Solche Fälle kommen vor. Ich glaube also daß man mit einer entsprechenden Belehrung und einem weniger vexatorischen Vorgehen mehr erreichen würde, als auf andere Weise.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

1) o računskem sklepu muzejskega zaklada za leto 1909. (k prilogi 243.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

1) über den Rechnungsabschluß des Museumsfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 243).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Enako priporoča finančni odsek, da se računski sklep muzejskega zaklada po predlogu deželnega odbora odobri. Finančni odsek pa hoče nekoliko številk podati in pripomniti potem končno svoje nasvete. Med dohodki muzejskega zaklada nahaja se tudi prispevek c. kr. zaklada dvornih naslovov v znesku 4000 K. Ta prispevek je dežela prejela za to, da se porabi v nakup umetno-obrtnih predmetov. To omenjam zato, da bo deželni odbor takrat, ko se bo izvršila organizacija deželnega muzeja, ta znesek uporabil svojemu namenu primerno.

Pri upravnih troških navajam, da so narastli za 5441 K 38 h, to pa zato, ker se je osobje, posebno vodja namestil, ki ima primerne prejemke v smislu pogojev, ki jih je bil stavil pri sprejemu službe.

Važna pri tem zakladu je osobito imovina, in v razkazu imovine za leto 1909. najdemo, da je imovina prvotnega zaklada znašala 638.884 K 16 h. Sklad za reorganizacijo muzeja je narastel v tem letu na 150.964 K 38 h in Smoletova zapuščina znaša sedaj 202.825 K 24 h; sploh je imel premoženja ta zaklad koncem leta 1909. — 962.673 K 78 h, kateri svoti stoje nasproti dolgovi v skupnem znesku 61.809 K 64 h. Povrniti je namreč deželnemu zakladu na prejetih posojilih za zgradbo muzeja 52.502 K 62 h in potem so še nekateri zastanki rednih troškov v znesku 9306 K 62 h, tako da je torej skupnih dolgov 61.809 K 44 h. Čista imovina je koncem leta 1909. torej znašala 929.875 K 38 h in je v primeri z letom 1908., ko je znašala 908.849 K 50 h, narastla za 21.025 K 88 h. Ako omenjam, da je leta 1910. zopet prirastel državni prispevek 10.000 K, vidno je, da se pri muzejskem zakladu bližamo premoženju 1.000.000 K. Osobito je pa tudi sklad za reorganizacijo muzeja narastel na 150.000, oziroma okroglo 160.000 K, tako da se je nadejati, da se bo deželni odbor sedaj vendar enkrat lotil organizacije celega zavoda, pri čemer naj tudi skrbno pazi, da se popolni umetnoobratni oddelek.

V drugem priporočam v imenu finančnega odseka, da se računski sklep muzejskega zaklada za l. 1909. po predlogu deželnega odbora odobri.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

m) o dovolitvi pobiranja 100 % ne doklade v davčni občini Stara Vrhnika v pokritje posojila za vodovod (k prilogi 255.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

m) betreffend die Bewilligung zur Einhebung eines 100 % Zuschlages in der Steuergemeinde Alt-Oberlaibach zur Deckung des Darlehens für die Wasserleitung (zur Beilage 255).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Ko se je za trg vrhniški gradil vodovod, so bili prebivalci v davčni občini Stara Vrhnika, ki so na griču, gotovo bolj potrebni vode, kakor ljudje v trgu samem, in so si želeli dobiti

zdrave pitne vode, katero so morali dotlej iskati v ravani. Oni so žrtvovali, kar jim je sploh bilo mogoče, da so dosegli svoj vodovod, ker je pa na griču le malo posestnikov, so morali prevzeti veliko breme, katero ne morejo naenkrat odplačati. Zato se je v vrhniškem občinskem zastopu sklenilo, da se ima od udeležencev starovrhniškega vodovoda pobirati poleg vsakoletne doklade za občinske in šolske potrebščine še 100 % doklada na direktne davke za dobo 24 let.

Z ozirom na § 79 al. 2, obč. r. predlagam v imenu finančnega odseka, kakor je deželni odbor priporočal:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. V svrhu amortiziranja in obrestovanja dolga za starovrhniški vodovod se občini Vrhnika dovoli poleg vsakoletne doklade za občinske in šolske potrebščine pobirati od udeležencev vodovoda v davčni občini Stara Vrhnika 100 % na doklada na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine od leta 1910. do konca leta 1933.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje imamo točko:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

n) o računskem sklepu pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1909. (k prilogi 246.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

n) über den Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Distriktsärzte für das Jahr 1909 (zur Beilage 246).

Poročevalec Mandelj:

Visoki zbor! Finančni odsek se je o računskem sklepu pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1909. posvetoval in je sklenil, da se računski sklep tega zaklada za leto 1909. odobri in da se čista imovina tega zaklada koncem 1909 z zneskom 33.942 K 68 h vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — bomo torej glasovali.

Gospodje, ki se strinjate s predlogom gospoda poročevalca, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

o) o računskem sklepu garancijskega zaklada dolenskih železnic za leto 1909.
(k prilogi 248.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

o) über den Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterkrainerbahnen für das Jahr 1909 (zur Beilage 248).

Poročevalec Kobi:

Visoka zbornica! Računski sklep garancijskega zaklada dolenskih železnic kaže, da ima čista imovina prirastka 94.350 K 93 vin., to pa zaradi tega, ker plačuje dežela vsako leto prispevek 50.000 K in ker so od tega pomnoženega kapitala narastle tudi obresti. Finančni odsek je stvar pregledoval, jo našel v redu in predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Računski sklep garancijskega zaklada dolenskih železnic za leto 1909. z dohodki 206.340 K 61 vin. in stroški 120.589 K 68 vin. se odobri.

2. Razkaz čiste imovine koncem leta 1909. v znesku 1,294.171 K 29 vin. se vzame na znanje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki pritrđite temu predlogu, prosim ustanite.

(Zgodí se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

p) o ustanovitvi posebnega zavarovalnega zaklada za deželna poslopja (k prilogi 259.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

p) betreffend die Gründung eines eigenen Versicherungsfonds für die Landesgebäude (zur Beilage 259).

Poročevalec Kobi:

Visoka zbornica! V seji dne 14. januarja t. l. je dobil deželni odbor nalog vsled sklepa visoke zbornice, da prouči vprašanje, ali bi ne kazalo, da se zavarovanje vseh deželnih poslopij proti požaru opusti in ustanovi poseben zavarovalni zavod.

Deželni odbor je dal finančnemu odseku brez priporočila sledeče poročilo (bere — liest):

„Sedaj so zavarovani sledeči predmeti: deželno gledališče z vsem fundus instructus; hišica na gledališkem dvorišču; muzej Rudolfinum z zbirkami in notranjo opravo; deželni dvorec s premičninami vred; hiša s pritliklinami Turjaški trg št. 3, Salendrova in Gosposka ulica; hiša s pritliklinami Salendrova ulica št. 3; deželna bolnica z vsemi stavb-

nimi predmeti, inventarjem in lekarno; stara in nova domobranska vojašnica; blaznica na Studencu z inventarjem; dve baraki v blazničnem vrtu; prisilna delavnica, nepremičnine in premičnine; most čez Savo v Krškem z mitnico in obema obrežnima lopama; stavbni les na bregovih Save v Krškem; mitniška hiša z ograjo in drvarnico v Radečah; deželna kmetijska šola na Grmu, poslopja, šolski in gospodarski predmeti; inventar v obeh barakah na vrtu deželne blaznice. Vsota vseh zavarovanih glavníc za navedene zavarovane predmete znaša 4,927.458 K, letne zavarovalne premije pa 5122 K 09 vin.“

Končno je deželni odbor pripomnil, da če bi se zavarovanja opustila in bi dežela tolikšne svote, kolikršne plačuje sedaj na premijah, redno nalagala, bi se pri 40/0 obrestni meri in polletnem dekurzivnem obrestovanju nabralo

po preteklih 10 letih	63.470 K
15	105.972
20	157.783
25	220.940
30	297.927
35	391.775
40	506.175
45	645.627
50	815.619

Finančni odsek je v svoji seji sklenil, priporočiti visoki zbornici, da se sprejme predlog, kateri se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

Zavarovanje vseh deželnih poslopij proti požaru se opusti in ustanovi poseben zavarovalni sklad.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi sta dosedaj oglašena, in sicer kontra, gospoda poslanca Pirc in baron Apfaltrern. Prvi pride do besede gospod poslanec Pirc.

Poslanec Pirc:

Visoka zbornica! Z ozirom na ne baš ugodni položaj dežele krankske bi bilo gotovo pozdravljati vsak korak, ki bi meril na to, da se v doglednem času odpravijo gotovi redni izdatki dežele krankske, in tak namen ima izvestno gotovo tudi predlog, da naj se opusti vsako zavarovanje deželnih poslopij proti požaru in naj se vsako leto zavarovalna premija 5122 K 9 h obrestonosno nalaga v to svrhu, da se ustanovi lastni deželni zavarovalni sklad, ki naj bi tekom let narastel tako, da bi končno vsak prispevek dežele za zavarovalne namene odpadel.

Visoka zbornica! Predno se odločimo za ta gotovo jako važen korak, moramo se predvsem baviti z vprašanjem, v kakem razmerju je riziko, če dežela ne zavaruje več svojih poslopij proti požaru, s koristmi, katere bi donášal tak zavarovalni zavod, in v tem oziru se bojim, da dežela ne bo prišla na svoj račun. Štedilo se bo pač pri kronah, na drugi strani pa morda razmetavali stotisočaki in stotisočaki. Jaz čitam v poročilu deželnega odbora, da bo tekom

50 let narastel ta deželni zavarovalni zaklad na 815.619 K. Z ozirom na sedanje varnostne uredbe in z ozirom na dejstvo, da se tekom zadnjih let razun v letu 1887., ko je pogorelo deželno gledališče, ni pripetila nobena taka nezgoda več, sklepa deželni odbor, da je verjetnost večje škode vsled požara majhna. Če bi tudi skozi nadaljnih 50 let gledala usoda deželna poslopja skozi veliko okno, potem ni dvoma, da bi zavarovalni fond zadoščal in tudi naraščal, ali kaj pa, gospoda moja, če se takoj spočetka ali morda v nekaj letih pripeti kaka velika škoda ali če se tudi v poznejših letih ponovi večkrat taka nesreča, potem se lahko pripeti, da se fond takoj izčrpa in račun verjetnosti bi razpadel. Deželni odbor sam priznava, da je to neugodna stran domačega zavarovanja. Sedaj so vsa deželna poslopja zavarovana na 4.927.458 K in za ta znesek se plačuje na letnih premijah 5122 K 9 h, t. j. tako nekako 1 K in 4 desetinke vinarja od 1000 K zavarovalne svote. Deželno gledališče samo, ta najnevarnejši objekt, je pa zavarovan na 402.500 K in samo za ta objekt znaša premija 3785 K 49 h, tako da za ostalo svoto 4.524.958 K znaša zavarovalna premija samo bagatelo letnih 1336 K 60 h. Gospoda, vprašam Vas, ali se izplača zaradi te malenkostne svote, zaradi te bagatele spravljati deželno imetje v tako nevarnost samo na ljubo deželnemu zavarovalnemu fondu, ki je vsekako jako problematične vrednosti? Tukaj se gre za poslopja, ki so velevažnega pomena v kulturnem in gospodarskem oziru. Gre se za gledališče, za Rudolfinum s svojimi velikimi in dragocenimi zbirkami, za deželno hišo, za staro in novo bolnico itd. Častita gospoda, ako bi hotela nesreča in bi ogenj vpepelil eno teh poslopij, še predno bi imeli zavarovalnega fonda kaj ali z malo imovino, nastala bi lahko naravnost katastrofa. Vsekako bi tudi morala dežela najeti posojilo, da bi ž njim gradila novo poslopje, in od tega posojila bi bilo treba plačevati najmanj 4 1/2%, to je približno toliko, kakor znaša povprečna letna zavarovalna premija, če vpoštevamo tudi premijo za gledališče. Iz tega izhaja, da riziko, ki bi nastal iz tega, ako dežela več ne zavaruje svojih poslopij, ni v nobenem razmerju z ugodnostmi nameravanega zavarovalnega zaklada. In končno še nekaj, gospoda moja. Splošno je znano, kako je težko posestnike na deželi pripraviti, da si sploh ali vsaj kolikor toliko zadostno zavarujejo svoja poslopja proti požaru. Če pa dežela sama tega ne stori glede svojih poslopij, bo to vsekako slab vzgled za naše ljudstvo in bo to le pospeševalo malomarnost ljudi.

Iz vseh teh razlogov poslanci narodno-napredne stranke ne bomo glasovali za predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Ako se nihče ne oglasi pro (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) — dobi sedaj besedo, drugi vpisani kontragovornik, gospod poslanec baron Apfaltrern.

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Baron Apfaltrern.

Abgeordneter Freiherr v. Apfaltrern:

Hohes Haus! Nach den ziemlich ausführlichen Erörterungen meines Herrn Vorredners erübrigt mir als zweitem Kontra-Redner eigentlich nur mehr wenig noch vorzubringen. Ich muß gestehen, daß ich beim Lesen des vorliegenden Antrages einigermaßen erstaunt war, wie es möglich sei, daß ein solcher Antrag überhaupt gestellt werden könne. Meines Wissens beträgt der Buchwert der landwirtschaftlichen Gebäude rund 6,392.000 Kronen. Dem gegenüber steht eine Prämienzahlung von im ganzen 5051 K, wie ich erhoben habe, und ich muß hiebei bemerken, daß bei Abschließung des Versicherungsvertrages bezüglich einzelner Gebäude die Prämie bereits für die ganze Versicherungsperiode a priori gezahlt worden ist, und zwar macht die Summe dieser vorgezahlten Prämien 1031 K 65 h aus. Es obliegt demnach dem Lande für die Gegenwart eine Zahlung von Prämien im Betrage von 4019 K 35 h. Dieser Betrag ist in Anbetracht des Versicherungswertes von rund 6,392.000 K ein wahrlich sehr geringer.

Auf die Details, welche ja durch den Herrn Vorredner schon vorgebracht worden sind, gehe ich nicht weiter ein. Ich möchte nur einige allgemeine Gesichtspunkte bei der Behandlung dieser Frage mir vorzubringen erlauben. Ich erinnere mich sehr gut, daß, wenn ich mich nicht irre, vor 2 Jahren über Antrag meines sehr geehrten Herrn Kollegen Dr. Šusteršič mit vollem Ernste die Frage erörtert worden ist, die obligatorische Einführung der Feuerversicherung im Lande gesetzlich festzulegen. Es ist sogar damals auch von einem bezüglichlichen Landesmonopole gesprochen worden. Wenn ich auch nicht glaube, daß es möglich sein wird, ein Landesmonopol einzuführen, so glaube ich doch, daß es sehr leicht möglich und zweifelsohne nach meiner unmaßgeblichen Meinung auch im Interesse des Landes gelegen sein wird, daß der Landtag an die Frage herantritt, die obligatorische Feuerversicherung gesetzlich festzulegen.

Dem steht jetzt der Antrag des Finanzausschusses gegenüber, es möge von der Versicherung der Landesgebäude Abstand genommen werden gegen dem, daß ein eigener Feuerversicherungsfonds geschaffen werde. Meine Herren! Wenn das Land in der glücklichen Lage wäre, in seinem Vorschlage ein Aktivum von 1,200.000 oder 2,000.000 K aufzuweisen und diesen zu gründenden Versicherungsfonds a priori mit einem dem Versicherungswerte der Gebäude entsprechenden Betrage von wenigstens 4 bis 500.000 K zu dotieren, so würde ich eine solche vom Landesausschusse in Vorschlag gebrachte Maßnahme teilweise mit Freuden begrüßen. Denn jede Maßnahme, die auf Ersparungen abzielt, muß ja mit Freude begrüßt werden. Aber die Feuerversicherung aufzugeben, ohne daß man

diesen Fonds a priori entsprechend dotieren kann, ist ein Standpunkt, der sich mit meinen Anschauungen nicht vereinbaren läßt.

Meine Herren! Das Ärar steht auf dem Standpunkte, seine Gebäude nicht zu versichern. Dieser Standpunkt ist vielleicht insofern begreiflich, weil das Ärar einen fast unerschöpflichen Reservefonds besitzt, nämlich den Reservefonds seiner Steuerträger. Ob aber auch das Land über einen solchen Reservefonds verfügt und ob im gegebenen Falle unsere Steuerträger damit einverstanden sein werden, im Falle eines Brandunglückes, wo ja dann der Wiederaufbau der Gebäude mit eventuell großen Kosten vorgenommen werden muß, widerspruchslos herzuhalten, ist eine Frage, die ich lieber nicht beantworten möchte.

Ich möchte aber auch noch auf einen anderen Umstand verweisen. Ein solcher Beschluß des Landtages wäre geradezu demoralisierend! Wenn selbst der hohe Landtag die Gebäude, die ja nicht Privateigentum von uns Abgeordneten, sondern Landes-eigentum sind, nicht versichert, dann ist es zu begreifen, wenn viele Privatbesitzer von Häusern, zumal draußen auf dem Lande, sich auch sagen: Ja, der Landtag gibt uns das beste Beispiel, wir versichern auch nicht mehr! Ob dieser Standpunkt ein richtiger, ein zu rechtfertigender ist, muß ich wohl bezweifeln. Infolge dieser Erwägungen werde ich und meine Parteigenossen gegen diesen Antrag stimmen.

Deželni glavar:

Do besede pride gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Nekaj čudnega in obžalovanja vrednega je, da se gospod poročevalec finančnega odseka ob priliki, ko stavlja tako imeniten in važen predlog, nahaja v žalostnem položaju, da ne more povedati niti najmanjšega razloga za to, zakaj stavlja visoki zbornici predlog, ki vsebuje veliko nevarnost za deželo. V finančnem odseku so se izražali pomisleki proti nasvetovanemu predlogu, a častiti gospod poročevalec je vse te pomisleke podrl rekoč: Jaz nimam zavarovanih svojih poslopij, in če se zgodi božja volja, da mi katero pogori, je bom že zgradil z lastnim denarjem. Gospoda moja, to je bil argument gospoda poročevalca, ki je mogoče dober za gospoda Kobija, če je pa dober ta argument tudi za gospode iz večine, je pa drugo vprašanje.

Gospodje, žalostno je, in priča o neki lahko-mišljenosti, oprostite tak oster izraz, ki ga rabim proti večini, ki je danes pijana zmage, kakor kažejo šopki na Vaših prsih, žalostno je, da puščate svojega poročevalca na cedilu, in da nikdo izmed Vas, ki ste v prvi vrsti odgovorni za korak, ki ga name-ravate storiti, ne izpregovori besedice, da bi stvarno in jasno obrazložil argumente, ki so merodajni za Vas, da se podajate v tak riziko. (Smeh na levi.

— Gelächter links.) Gospodje se lahko smejete, toda stvar ni prav nič smešna, ampak zelo resna. Gospodje dovolite še nekaj. Predlog, ki je stavljen tukaj, me spominja na Abdero, in gospodje se tukaj postavljajo na stališče, na katero se včasih postavi reven kmet, ki pravi: Saj pri meni ne bo gorelo. Gospodje, Vi pa imate objekte, ki so v vedni nevarnosti, da nastane požar, kakor stara blaznica, grmska šola in še obilo drugih poslopij, pri katerih lahko nastane nesreča. In sedaj pravi gospod Kobi, vsaj v finančnem odseku je to rekel: Bo pa dežela dolg napravila. Gospodje, ostanimo resni, kajti stvar ni tako bagatelna, kakor si jo Vi predstavljate, in ne smete na tak način o njej razpravljati. Jaz bi le nasvetoval, da bi drugače postopali, o stvari sami govoriti se mi pa ne zdi potrebno, ker sta že gospoda poslanca Pirc in baron Apfaltrern povedala svoje pomisleke. Jaz stojim na stališču, da, če že hočete delati take eksperimente, se morate vsaj že poprej na to pripravljati. Vsaj 15 do 20 let bi morali zbirati zaklad v ta namen, in potem ko bi imeli izdaten fond, bi se dalo o tem razpravljati. Tistih 60.000 K, ki bi se nabrale čez 10 let, pa ne pomenja ničesar.

Jaz Vam torej polagam na srce, da se stvar vrne finančnemu odseku, da se o njej znova posvetuje in stavi nove primerne predloge. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Jaz seveda ne bom odgo-varjal na različne fraze, ki smo jih čuli od raznih gospodov predgovornikov, ampak govoril bom samo o stvari sami.

Gre se tukaj za to, da se uvede v deželi isti princip, kakor ga ima država. Gospodje, toliko je gotovo in to je dokazano, da je dežela za zavarovanje svojih poslopij leta in leta veliko več plačevala, kakor je od tega zavarovanja imela, in toliko je gotovo, da bi od tega, če bi bila dežela ta princip vpeljala pred leti, danes imela velik dobiček; in kar velja za preteklost na podlagi izkušenj, ki so se pojavile, to velja tudi za prihodnost. Torej jaz ne najdem absolutno nič nevarnega v tem, kar deželni odbor predlaga, temveč le nekaj zelo ekonomičnega, ker končno moramo gledati, da za deželni zaklad prištedimo kolikor mogoče. Izvršitev sklepa bo imel v rokah deželni odbor in deželni odbor bo moral tukaj postopati kot bonus pater familias, to se pravi v tem slučaju, on bo moral gledati, da se bo sklep izvrševal stopnjevaje. V tem bo imel popolno lati-tudo. Tudi gospod tovariš dr. Tavčar je član tega deželnega odbora in bo torej svojo nam tukaj v tako obilni meri na razpolago dano modrost tudi dal lahko na razpolago deželnemu odboru. Jaz sem

torej na vsak način za to, da se ta načelni sklep stori, sklep, ki pomenja prihranek za deželno gospodarstvo, in zaradi tega bom glasoval za predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj gosp. tovariš dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Odgovoriti hočem kratko samo na eno napako, katera se je očitala temu predlogu, namreč da da dežela ž njim slab vzgled našim posestnikom po deželi. Mi hočemo denar nabirati, dočim posestniki na deželi nič ne nabirajo denarja, če ne zavarujejo svojih poslopij. Dežela more kaj prištediti pri izdatkih za zavarovanje svojih poslopij. S časom jih bo še več in torej bodo tudi ti izdatki vedno večji, in ker bo deželno premoženje večje, bo tudi zavarovalni fond od leta do leta bolj naraščal, tako da pride čas, ko bomo popolnoma zavarovani proti vsaki nezgodi.

Potem pa treba upoštevati to, da ima dežela z raznimi zavarovalnicami pogodbe, katere potečejo šele tekom let. Torej niti mogoče ni, da bi se v enem hipu opustila vsa zavarovanja, ampak to se da napraviti samo sukcesivno. Glede posameznih objektov bo seveda moral deželni odbor v vsakem slučaju posebej sklepati.

Jaz mislim, da po teh pojasnilih stvar ne izgleda več tako nevarna, ampak da gospodje lahko brez skrbi glasujete za predlog finančnega odseka.

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt nun der Herr Abgeordnete Freiherr von Born.

Abgeordneter Freiherr von Born:

Hohes Haus! Wenngleich es mir ja ganz klar ist, daß die Majorität des hohen Hauses dem Antrage des Finanzausschusses beistimmen wird, drängt es mich doch, ein paar Worte zu sprechen zur Erwiderung auf das, was wir jetzt gehört haben. Es wird fort und fort vom Berichterstatter und den Herren der Majorität davon gesprochen, daß ein Fonds gegründet werden soll, daß dieser Fonds, wie Herr Dr. Lampe gesagt hat, wachsen werde und daß es leicht sein werde, bei einem Brandschaden seinerzeit aus dem Fonds zu schöpfen. Ich glaube nun, daß in den letzten Jahren genug Beispiele da waren, daß ein Fonds, der zufälliger Weise in dem einen Jahre nicht in Anspruch genommen wurde, nicht gewachsen ist, so daß ich glaube, daß die Zinsen der einzelnen Fonds dann auch für andere gerade notleidende Fonds benützt worden sind.

Aber selbst wenn ein solcher Fonds gegründet wird, woraus soll der Wiederaufbau gezahlt werden, wenn z. B. schon im ersten Jahre ein großes und

wertvolles Gebäude abbrennt? Wenn Herr Dr. Šusteršič sagt, es wäre für das Land ökonomisch, jedes Jahr das Geld für die Versicherung zu ersparen, so wird jeder Bauer das mit Vergnügen aufgreifen. Der Bauer versichert ohnehin nur sehr ungern seine Gebäude, ich weiß das aus eigener Erfahrung. Ich bin der unglückliche Besitzer einer Ziegelei und da höre ich wiederholt von den Leuten, die sich wegen der Ziegel an mich wenden, die Versicherung sei ihnen zu teuer. Wenn nun das gemacht wird, dann wird jeder Bauer sagen: Das Land erspart die Versicherung, ich werde das auch tun. Ich betrachte den Antrag des Finanzausschusses nicht nur für das Land selbst, sondern auch für alle bäuerlichen Besitzer als äußerst gefährlich und kann mich daher mit dem Antrage nicht einverstanden erklären.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod tovariš dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Opozarjam predvsem na to, da se gre tukaj samo za poslopja, ne pa tudi za premičnine.

Gospodu predgovorniku baronu Bornu bi odgovoril, da če bi kmetje skupaj stopili in napravili svoj zavarovalni fond, da bi bilo to veliko bolj zdravo in bolje zanje, kakor pa da krmijo tuje zavarovalnice. O tem ne more biti nobenega dvoma. A zavarovani, seveda, morajo biti na vsak način. V zmislu mojih prejšnjih izvajanj predlagam o predmetu, da se v predlogu finančnega odseka beseda „vseh“ črta. Prej je bilo rečeno: „zavarovanje vseh deželnih poslopij proti požaru se opusti...“ in sedaj predlagam, da se beseda „vseh“ črta. S tem se da deželnemu odboru tista latituda, o kateri sem prej govoril in katera je edino umestna.

Deželni glavar:

Vprašam, ali želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich)

Nihče se ne oglasi, torej je debata sklenjena in ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Kobi:

Ker se je že precej veliko debatiralo, bom jaz čisto kratek.

Govorilo se je o riziki. To riziko imajo zavarovalne družbe ravnotako in vkljub temu imam tukaj poročilo, da izkazuje „Assicurazioni Generali“ v enem letu 6 milijonov čistega dobička. Če bi bila dežela prej napravila to stvar, bi danes že lahko imela precejšen fond, ker je ni napravila, ga seveda sedaj še ne more imeti.

Gospod baron Born je rekel, da je naša dežela revna. Vsaj mora biti revna, če ves denar ven rine. Rizike je seveda že nekoliko tukaj, ampak

lažje jo vendar prenese cela dežela, kakor pa posamezna zavarovalna družba. Drugič je pa stvar ta, da ja ne potečejo takoj že vsa zavarovanja raznih objektov, ampak pri gledališču n. pr. poteče pogodba šele l. 1913., torej je za to še tri leta časa. Pri muzeju teče pogodba do l. 1912. Tu pa je zavarovano samo poslopje, dragocene zbirke pa ne. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Vsaj ni res!“). Potem imamo deželni dvorec, ki je zavarovan za nedoločen čas. Če se misli deželna zavarovalnica ustanoviti, mora vendar priti do tega, da bo 5 do 10 let prej odpovedala dosedanje zavarovanje. Pričetek pa mora biti enkrat narejen.

Dalje še opozarjam, da vsi dotični deželni objekti ne leže skupaj, ampak so tako razdaljeni, da skoraj ni mogoča večja katastrofa. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Predlaga naj se še, da se v deželi bliskati in treskati ne sme!“ — Veselost. — Heiterkeit.) Deželno gledališče je separatno, dvorec separaten, deželna hiša zopet, dalje bolnica itd., skratka to so objekti, kjer ni mogoče misliti, da bi vsi naenkrat pogoreli. Nekoliko dam pa tudi na varstvo sv. Florijana (Veselost. — Heiterkeit.) in zato vztrajam pri predlogu finančnega odseka ter prosim, da visoka zbornica zanj glasuje.

Deželni glavar:

Glasovanje bom odredil tako, da bomo najprej glasovali o predlogu finančnega odseka, ampak brez besedice „vseh“, glede katere nasvetuje gospod tovariš dr. Šusteršič, da se izpusti. Ako bi ta spreminjalni predlog ne obveljal, potem pride na glasovanje predlog, kakor je bil stavljen prvotno po gospodu poročevalcu.

Gospodje torej, ki ste za predlog finančnega odseka, toda brez besede „vseh“, izvolite ustati! (Zgodi se. — Geschieht.)

Je večina.

In sedaj prosim gospode, ki ste za besedo „vseh“, da blagovolite ustati! (Zgodi se. — Geschieht.)

Je odklonjen [in s tem rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

r) o izplačilu zvišanega zneska 4000 K c. kr. deželni komisiji za agrarske operacije za leto 1908 (k prilogi 86 l. 1909.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

r) betreffend die Auszahlung des Mehrbetrages von 4000 K an die k. k. Landeskommission für agrarische Operationen für das Jahr 1908 (zur Beilage 86 de 1909.).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Deželna komisija za agrarske operacije je do letos dobivala dotacijo 50.000 K. Ta svota pa zadnja leta ni več zadoščala, ker so se dela pomnožila in že leta 1907. je deželna ko-

misija za agrarske operacije prosila, da se jej zviša dotacija za 4000 K torej od 50.000 K na 54.000 K. Deželni odbor je komisiji v svojem delokrogu že izplačal to svoto za leto 1908. in danes samo prosi deželni zbor, da naknadno to izplačilo odobri.

Torej predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

Izplačilo dodatnega zneska 4.000 K za zemljemersko osebje c. kr. dež. komisije za agrarske operacije za l. 1908. se posledobno odobri.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich). Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka:

s) o prošnji Terezije Prelesnik, vdove po deželnem knjigovodji, za odpis predujema 320 K (707/Pet.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

s) über die Petition der Therese Prelesnik, Landesbuchhalterswitwe, um Abschreibung des Vorschusses per 320 K (707/Pet.).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Hčerka pokojnega deželnega knjigovodje Prelesnika, Vida Prelesnik, je obiskovala konservatorij v Pragi štiri leta in njena mati gospa Terezija Prelesnikova je prosila svojčas deželni odbor za dovolitev predujma na račun pokojnine, katerega jej je deželni odbor za izobrazbo njene hčerke v znesku 360 K dovolil. Gospa Terezija Prelesnik ima pokojnine 1400 K, s katero v današnjih časih res težko izhaja, vendar je finančni odsek z ozirom na to, da se je bivša konservatoristka Vida Prelesnik med tem časom omožila, sklenil predlagati deželnemu zboru, da to prošnjo odkloni, pač pa deželni odbor pooblasti, da sme gospej Tereziji Prelesnik dovoliti olajšave glede poplačila predujma.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Prošnja Terezije Prelesnik, vdove po deželnem knjigovodji, da se ji odpiše predujem 320 K, se odkloni.

2. Deželni odbor se pooblasti, da v izplačilo predujma dovoli primerne obroke.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Piber ima besedo.

Poslanec Piber :

Visoki zbor! Gospa Terezija Prelesnik je prosila za predujem gotovo s tem namenom, da je podpirala svojo hčerko, da se je mogla izobraževati na Praškem konservatoriju. Rajnki Anton Prelesnik je bil dolgoleten deželni uslužbenec, je bil deželni knjigovodja nad 30 let in je vedno zvesto služil deželi. Da bi bila vdova njegova v dobrih razmerah, bi gotovo ne prosila za predujem. Zato bi bil jaz mnenja, da naj bi se vdovi vendarle odpomoglo, če se ji skaže, da je v resnici v slabih razmerah.

Predlagam torej:

„Deželni zbor skleni:

Prošnja gospe Terezije Prelesnik se vrne deželnemu odboru, da se isti informira o razmerah prošilke in potem potrebno ukrene.“

Deželni glavar :

Jaz smatram to kot odložen predlog in zaradi tega ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Žitnik :

Po starem parlamentarnem običaju moram kot poročevalec seveda vzdrževati predlog finančnega odseka, za svojo osebo pa nimam ničesar proti predlogu gospoda tovariša Pibra in morda se bo ž njim strinjala tudi visoka zbornica. Kot nov argument sem namreč, in sicer šele danes, izvedel, da tista podpora oziroma tisti predujem, ki se je dovolil gospej Tereziji Prelesnik za izobrazbo njene hčerke, ni zavržen, ker namreč hčerka Vida sedaj poučuje pri Glasbeni Matici. Če je to istina, bi to govorilo za predlog tovariša Pibra. To je moje privatno mnenje, ampak kot referent vzdržujem seveda predlog odsekov.

Deželni glavar :

Mi bomo torej glasovali, in sicer najprej o spreminjalnem predlogu gospoda poslanca Pibra. Predlog, ki ga stavlja gospod tovariš Piber se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

Prošnja gospe Terezije Prelesnik se vrne deželnemu odboru, da se isti informira o razmerah prošilke in potem potrebno ukrene.“

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka.

Na vrsto pride točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka :

š) o prošnji tovarne za papir v Radečah za znižanje pavšalirane mitnine za radeški most (721/Pet.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses :

š) über die Petition der Papierfabrik in Ratschach um Ermässigung des Mautpauschales für die Ratschacher Brücke (721/Pet.).

Poročevalec dr. Žitnik :

Visoka zbornica! Tovarna za papir v Radečah pri Zidanem mostu prosi, da se jej za dobo treh let dovoli pavšalirana mostarina na Radeškem mostu, in sicer v znesku 900 K na leto. Stvar je ta: Prejšnji lastnik te tovarne Krisper je do 1. oktobra 1907. imel plačevati letni pavšal 700 K. Takrat je prešla tovarna v last bratov Piatnik in ta dva gospoda sta prosila pri deželnem odboru, da se jim dovoli enaki pavšal. Toda deželni odbor je prošnjo odklonil in jima dovolil za letos pavšal 1000 K. Navajam, da je vožnja iz tovarne čez Radeški most bila prejšnja leta mnogo manjša. Po računih deželnega mostninarja je dokazano, da se je prejšnja leta mnogo manj vozilo, da poraba mostu od leta do leta raste, in da bi vsled tega tudi zakonita mostarina znašala od leta do leta več. Z ozirom na to deželni odbor ni ustregel prošnji tovarniških lastnikov, pač pa jo je predložil temu zboru, naj ta pove svoje mnenje in o stvari sklepa. Iz predloženih aktov je razvidno, da se znižanju pavšaliranja mostnine protivi tudi občinski zastop Radeški, kateri je tudi za to, naj se tovarni dovoli 1000 K letnega pavšala. Oziraje se na te argumente tudi finančni odsek ni prišel do drugega zaključka, kakor da predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Prošnja tovarne za papir v Radečah za znižanje pavšalirane mostarine na radeškem mostu od 1000 na 900 kron se odkloni.

2. Deželnemu odboru se naroča, da razmišlja, ali naj se pavšaliranje mostarine sploh odpravi.“

Deželni glavar :

Ako nihče ne želi besede, —

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

prosim gospode, ki pritrdite temu predlogu, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride na vrsto točka:

7. Ustno poročilo finančnega odseka :

t) o prošnji vodovodnega odseka za vasi Pivka, Cegelnica in Malo Naklo za podporo v pokritje vodovodnih stroškov (710/Pet.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses :

t) über die Petition des Wasserleitungs-Komitees für die Ortschaften Pivka, Ce-

gelnica und Klein Naklo um Subvention zur Deckung der Wasserleitungskosten (710/Pet.).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Vasi Cegelnica, Malo Naklo in Pivka so videle, kako se napravljajo vse priprave za napravo in dobavo vode za glavno vas Naklo in okolico. One so stale — to moram obžalovaje izreči — na trdovratnem stališču, da se niso hotele zvezati z vodovodom za Naklo, bila so jim tudi cela pogajanja predolga in zato so se lotile naprave same. Ministerstvo kakor tudi dežela ne daje podpore takim, ki ne hodijo prave poti, to je da najprej poprosijo podpore in predložijo načrte za dotične vododobavne naprave, katere načrte potem te oblasti preiščejo. Ti prosilci so to opustili in so na svojo pest poskusili oskrbeti si vodovod. Okrajna oblast cesarska je na njih prošnjo potem odredila ogled, ali je dotična vodovodna naprava dobra, ali ima kake hibe, in tehnik državni kakor tudi okrajna politična oblast je vso napravo našla popolnoma dobro in primerno izvršeno. To bi bil vzrok, ki govori za to, da naj bi se vendar deloma razbremenili prosilci in to je napotilo finančni odsek do predloga, da naj bi izjemoma visoki deželni zbor sklenil:

„Prošnja se odstopi deželnemu odboru v rešitev z naročilom, da po svojem tehniškem uradu izvrši poizvedbe, ali je ta vodovod pravilno izvršen, ter da podeli iz melioracijskega zaklada deželno podporo 150/0 k izdani svoti za to napravo, ako se interesentje pravomočno zavežejo vzdrževati to napravo v polnem redu.“

Ta poslednji pogoj je vsega upoštevanja vreden. Tudi vlada sedaj strogo zahteva, da se običine in sploh interesenti pravoveljavno zavežejo vodno napravo v rednem in dobrem stanju vzdrževati. Tudi skušnje, ki so se napravile pri deželnem stavbnem uradu, govore, da je marsikatera naprava po malomarnosti dotičnih interesentov prišla v nič. Zato pravi finančni odsek, da naj deželni odbor dovoli deželni prispevek proti temu, da se dotične vasi zavežejo vodno napravo v dobrem stanju vzdrževati.

Deželni glavar:

Gospodje, ste čuli predlog gospoda poročevalca. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

In sedaj pride na vrsto točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

a) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Novaka in sodrugov radi uvoza klavne živine in južno-ameriškega mesa (Dež. zb. št. 49.).

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Novak und Genossen, wegen Einfuhr von Schlachtvieh und südamerikanischem Fleische (Landt.-Z. 49).

Poročevalec Hladnik:

Visoki zbor! V prvi seji tega zasedanja stavljal je gospod poslanec dr. Novak s sodrugi predlog, ki se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor kranjski pozivlja c. kr. vlado, da spričo neznosni draginji mesa odpre južne meje za uvoz klavne živine, oziroma zapre mejo proti Nemčiji za izvoz živine, dokler se pa to ne zgodi, naj dopusti prosti in neomejeni uvoz zdravega južnoameriškega mesa, ki naj bo oproščeno uvozne carine.“

Ta predlog je bil stavljen kot nujni predlog, katerega nujnost je pa bila odklonjena. Upravni odsek, kateremu je bil odkazan ta predlog, se je o njem posvetoval in naročil, da naj jaz visoki zbornici o tem predlogu poročam.

Vprašanje, katero je sprožil gospod poslanec dr. Novak s sodrugi, je dandanes na dnevnem redu. Povsod se govori o draginji, na vsakem shodu, na vsakem zborovanju tudi pride na vrsto to vprašanje. Dnevno časopisje razmotriva to vprašanje, in če je kaka reč popularna, je gotovo vprašanje glede draginje, in ravno tako nepopularno je, nastopati proti draginji. Da draginja res obstoji, tega se pač ne more tajiti, ni pa draginja šele zdaj nastala, ampak obstoji že nekaj let sem, in sicer ne samo pri živini, ampak sploh pri vseh potrebščinah, katere rabimo za življenje in vsakdanjo rabo. V časopisih vsak dan beremo, da se je sklenilo povišati cene sladkorju, cene milu, železu itd. Sedaj pride ta, sedaj oni izdelek in ni ga dandanes skoraj več predmeta, ki se ne bi bil v zadnjih časih podražil. Vzrokov za to je več. En tak vzrok, da se vsaka reč dan za dnevom tako draži, je organizirano delavstvo. To delavstvo je doseglo s svojimi organiziranimi društvi, da so delodajalci bili prisiljeni, dajati delavcem višje plače. Dosegli so delavci tudi skrajšanje delavske dobe, kar seveda tudi vpliva na ceno izdelkov; zato se pa podjetniki, tvorničarji, znesejo potem s tem, da podražijo cene izdelkom.

Drugi in morda še bolj tehtni vzrok naraščajoči draginji je ta, da danes neizmerno hrepeni svet po bogastvu. Vse dandanes pleše okrog zlatega teleta. Zato pa, ker hočejo ljudje obogateti bodisi pošte-

nim ali nepoštenim potom, zato pa rabijo vsa sredstva samo, da bi prišli do tega bogastva, in če imajo ljudje v moči, da napovedujejo ceno svojim pridelkom, oziroma izdelkom, potem se gotovo tega sredstva poslužujejo. Zato se pa snujejo dostikrat popolnoma brez potrebe karteli, samo, da se se onemogoči zdrava konkurenca. Zato nastajajo trusti, da dotično podjetje dobi nekak monopol glede dotičnega izdelka, katero izdeluje. Da je res prav dostikrat samo pohlep po denarju vzrok temu, da se podražijo razni izdelki, zato naj povem samo ta dokaz. Neka železninska družba, ki ima svoj sedež v Pragi, izplačuje delničarjem 54⁰/₀ dividendo. (Klici na levi — Rufe links: „Čujte, čujte!“) Jaz sem imel pred prav kratkim pismo v roki, v katerem neka tovarna dovoljuje samo zasebnemu kupcu 35⁰/₀ rabat in gotovo ta tovarna ne dela v izgubo, ampak ima še vedno pri tem svoj poštteni meščanski zaslužek. Drugi ljudje pa morajo seveda po ceniku plačati. Torej če delajo podjetniki s 50 do 54⁰/₀ dobičkom, potem moremo pač reči, da je to oderuštvo. Pri nas v Avstriji sicer nimamo tistih „kraljev“ petroleja, železnine itd. kakor v Ameriki, ampak v pohlepu po bogastvu pa naši ljudje prav nič ne zaostajajo, ampak še nadkriljujejo svoje amerikanske tovariše. Da so res pri nas prevelike in horendne cene, zlasti pri železninskih izdelkih, dokazuje pogled v druge, tuje dežele. Jaz imam cenik od neke tovarne iz Švice. Tam se ponuja motor za 4 in pol konjskih sil za 1200 K, tukaj v Avstriji izdelan pa velja 2900 K. Kosilni stroj velja v Švici, in sicer veliko boljši 300 K, pri nas 500 K. Koliko strojev bi si naši kmetovalci nakupili, ki bi jim služili pri delu, da bi se delo hitreje in tudi boljše izvrševalo, če bi ne bile ravno pri poljskih strojih cene našim izdelkom tako visoke. Ravno velika obrt je dosegla, da se je naložila tako strašna carina na vnanje izdelke, pri nekaterih strojih kar po 400 K, in sedaj se pa zahteva na shodih, naj se odpravi samo carina od živil, torej samo od tistega, od koder ima kmet še neke dohodke. Vse druge carine naj pa ostanejo; o njih nikdo na shodih ne blekne besede, samo kmet naj pride v propad. Da je naš kmet na robu propada, pač ni treba dokazovati. Koliko je pa bogatejših kmetov? Le pojdimo na deželo in če bomo dobili kakega magnata, bomo gotovo videli, da se poleg kmetijstva peča še s kako obrtjo. Samo kmetija gotovo ne napravi nijednega bogatega. Ta mu gotovo še 20⁰/₀ ne nese dohodka od kapitala. Potem hočem tudi to poudariti. Predlog gospoda dr. Novaka zahteva, da se zapre meja proti Nemčiji. V Nemčijo se naše živine ne izvozi veliko, toda jasno pa je, da morajo naši kmetovalci, ako hočejo živino izvažati v Nemčijo, plačevati visoko carino, in sicer 7 mark od vsakih 100 kg žive teže. Od para volov torej, če tehtata 12 q, ima plačati 84 mark carine. Potem pa pridejo še troški za prevoznino, dotični posredovalec hoče za svoje posredovanje tudi dobiček imeti, in vendar na Nemškem še izhajajo in še kupujejo našo živino, medtem ko se trdi, da naši

mesarji, ki jim pride par volov za 120 K ceneje, ne morejo izhajati. Naši mesarji vedno tožijo, da delajo v izgubo, da so na robu gospodarske eksistence in da sekajo samo še zaradi tega, ker je mesarska obrt že toliko in toliko časa pri hiši. Da temu ne more biti tako, dokazuje okolnost, da se je od leta 1890. do 1900. število prodajalnic za živila za 70⁰/₀ povzdignilo in da je sedaj 451.000 ljudi, ki se peča s prodajo živine. Zakaj se torej ta številka tako množi? To je vendar čudno, ko nasprotno pa lahko dokažem, da je na deželi vedno manj ljudi, ki se pečajo s produkcijo živine. Da mesarji dostikrat zahtevajo veliko preveč dobička, dokazuje tudi to, da so nekateri kmetovalci sami poskušali živino klati, in če so na svojo roko zaklali žival, imeli so od tega veliko več dobička, kakor če so jo prodali mesarju. Tako pripoveduje „St. Pöltener Zeitung“, da je mesar ponujal nekemu kmetu 278 K za kravo. Temu se je zdela cena prenizka in zato je sklenil kravo doma zaklati, in ko je potem po eno krono kilogram mesa razprodal, je dobil 404 K samo za meso, ostala mu pa je še koža, drob itd. Ko bi bil dotični mesar sklenil kupčijo in prodajal meso kg po 1 K 40 h, kar je navadna cena mesa v tistem kraju, bi bil imel še vedno 150 K dobička. Tudi iz lastne izkušnje lahko povem, da me je prišlo meso stati po 50 h 1 kg, ko sem žival dal doma zaklati. Potem lahko še nekaj omenim. Živa živina ima po celi naši deželi enako ceno in vendar so cene mesa v različnih krajih zelo različne. Tako velja kg mesa v Pistojni 2 K, v Ljubljani 1 K 60 h, v Zagorju in Višnjigori pa samo 1 K 20 h. Če tam mesarji izhajajo s to ceno, zakaj pa bi drugod ne izhajali? Torej le pohlep mesarjev po denarju je vzrok, da so cene mesa tako visoke. Potem omenjam še to, ker se zahteva, da se meje odpro za uvoz živine v našo državo, da nikakor ne kaže, da bi smela živina brez kakih ovir prihajati v naše kraje. Jaz imam tukaj izkaz, iz katerega je razvidno, da so bile meseca julija letos v naši državni polovici živinske bolezni na 808 krajih, v onostranski državni polovici pa na 2198 krajih. Če je že v onostranski državni polovici toliko živinskih bolezni, kaj bo potem šele s Srbijo, Rusijo itd., ker so tam sanitarne razmere gotovo še drugače slabe. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Se morajo napraviti klavnice na mejah!“)

Potem pride še to-le. Vsaj je naša država že po pogodbah dovolila proti primernim ukrenitvam, da smeta Rumunija in Srbija uvažati meso, in sicer Rumunija najprej od 10.000 glav goveje živine, potem pa se pomnoži ta uvoz avtomatično naprej tako, da bo število poskočilo v desetih letih že na 35.000 glav goveje živine. 25.000 prašičev in 100.000 drobnice. Tudi pri Srbiji je tako. To so vsote, oziroma množine, ki bodo gotove na naš trg že nekoliko vplivale, da se bodo cene domači živini morale znižati. Poleg tega je vlada tudi dovolila uvoz govedi iz Francije, Belgije itd. Torej zaradi sanitarnih vzrokov sem jaz proti temu, da bi se

neomejen uvoz živine v našo državo dovolil iz tujih dežel.

Kar se tiče uvoza južnoameriškega, tako imenovanega argentinskega mesa, je pa vlada tudi že nekoliko dovolila, ampak preveč pač ne more in ne sme dovoliti, posebno pa ne uvoza brez carin. Seveda na shodih se ljudje pridobivajo za argentinsko meso s tem, ker se jim govori, da bo meso prišlo na 85 h, toda to je sama farbarija. Parobrodno društvo „Austro-Americana“ je izjavilo, da meso na Dunaj ne bo moglo priti ceneje, kakor po 1 K 29 h. Potem bo pa še treba napraviti hladilne naprave, ki bodo samo na Dunaju stale vsaj 10,000.000 K. In potem še nekaj. Kaj pa je Argentinijska. Morda je kdo izmed gospodov bral tisto „črno knjigo“ od znanega našega narodnogospodarskega pisatelja Sovrana. Tamkaj beremo, kakošne so ondod razmere. Če kje vlada kapitalizem, potem je udomačen v tistih južnoameriških državah, v Uruguvaju, v Argentinijski i. t. d. Tam v Argentinijski imajo posestniki latifundije, proti katerim so naši veleposestniki pravi kočarji. Dobili so zemljišča za smešno nizke cene, kmeta tam pravzaprav sploh ni, samo veleposestnike in najemnike imate. Ako se torej pospešuje uvoz argentinskega mesa, bi se s tem samo še bolj šlo na roko kapitalizmu, ki bi s tem dobil le še več povoda, da vse spravi v svoje mreže.

Potem pride še to. Kmetijski stan je temelj, na katerem je takorekoč sezidana človeška družba. Mi moramo gledati, da ta temelj ohranimo zdrav, in moramo skrbeti, da bo mogel kmetijski stan razpečavati vsaj tiste pridelke, katere sploh še more spraviti na denarni trg. Odkod pa naj kmet jemlje dohodke? Od žita jih ne more veliko imeti, to daje pri nas le neznatne dohodke, in če bi se predlagalo, da naj se odpravi carina od uvoza žita, bi se jaz temu lažje prilagodil, kakor če se predlaga odprava carine na živino. Če hočemo, da bo naš kmet še obstal in da ne postane podoben argentinskemu kmetu, da ne bo postal na rodni svoji zemlji najemnik, poskrbite mu, da zamore on, kar še ima, tako prodajati, da bo vsaj mogel izhajati. Reklo se mi bo: Kaj pa ima kmet od tega, če se dobi meso za 4 do 5 h ceneje? Vsak ve, kako silno vpliva na trgu množina blaga na znižanje cen. Tako berem v časnikarskih poročilih od 13. oktobra, da se je pripeljalo na dunajski trg 1400 prašičev več, kakor prejšnji teden. In vsled tega so se prašiči prve vrste takoj znižali za 4 h en kg, prašiči druge vrste pa za 4 do 6 h. Tako torej vpliva že to, če se samo enkrat pripelje več živine na trg, ko bi se pa večje množine živine vpeljale v našo državo, potem bi gotovo tako nizke cene nastale, da bi kmet sploh nič več izhajati ne mogel.

Zatorej je upravni odsek, ki je upošteval vse te razloge, napravil sledeči predlog, katerega si dovoljujem sedaj priporočiti visoki zbornici v sprejem (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni: preko predloga poslanca dr. Novaka in sodrugov naj se preide na dnevni red.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena.

K besedi, in sicer „contra“ so oglašeni gospodje poslanci dr. Novak, Višnikar in dr. Triller, — „pro“ dosihmal še nihče.

Besedo ima gospod poslanec dr. Novak.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Vsled stališča, katero je zavzemala visoka zbornica o nujnosti mojega predloga, skoro nisem pričakoval, da bi upravni odsek pritrdil meritorni vsebini mojega predloga, in bojim se, da bo tudi v plenumu odklonjena meritorna vsebina mojega predloga, ki ima edino ta plemenit namen, da se vsaj nekoliko olajša neznosna draginja, in da se najširšim slojem omogoči, da pridejo do cenejšega mesa. Gospod poročevalec nam je sicer podal različne podatke, toda vsi ti podatki ne morejo zmanjšati draginje. Gospoda, nam se ne gre za vrvenje okoli zlatega teleta, za pohlep po svetnem blagu in za to, da bi argentinski kapital uničil našega kmeta. Za vse to se meni in moji stranki ne gre. Edina tendenca tega predloga je, doseči s strani kranjskega deželnega zbora, da se vlada in odločujoči faktorji prisilijo, skrbeti za to, da se cene živini znižajo. Visoka zbornica! Nekaj bi si enkrat za vselej izprosil od strani gospodov, ki pripadajo S. L. S. Gospod poročevalec je že v upravnem odseku namignil, da je moj predlog naperjen proti kmečkemu stanu, kar je potem v plenumu nekoliko omilil. Proti vsaki taki insinuciji moram jaz odločno protestirati. Nikdo ne more trditi, da je mene ali narodnonapredno stranko navdajala kdaj kaka animoznost do kmečkega stanu, in če to trdite, potem stvar potvarjate. Jaz obžalujem Vaše postopanje v imenu vseh tistih slojev, ki so interesirani na cenениh živilih, naj si bo to delavec, obrtnik, uradnik ali kateri koli stan. Vi vedno zatrjujete, da kmeta ljubite. Gospodje, tudi nam ne morete odrekati, da se za kmeta ne zavzemamo. Razlika je samo ta, da se mi sicer zavzemamo za kmeta, ne odrekamo pa eksistenčne pravice tudi vsem drugim slojem. Delavec, obrtnik in uradnik, to so stanovi, brez katerih kmet niti shajati ne more, in zato je krivica, da se precej onemogoči vsak poskus, omogočiti cenejše življenje tem slojem, ki so ravnotako potreben in važen faktor v državi, kakor kmečki stan. Sicer zatrjujete, da ste zaščitniki delavcev, ali kadar kak delavec ali obrtnik potrka na Vaša zaljubljena srca, ga hitro zatajite in mu skočite za vrat. (Klici na levi — Rufe links: „Ni res!“) Priznajte resnico! Priznati moramo dejstvo, in tega tudi gospod poročevalec Hladnik ni zanikaval, da obstoji živa potreba po znižanju cen za živila. Mi predlagamo, da se znižajo cene mesa, od česar bi imel korist obrtni in delavski stan, a apel na Vaša čutila je tukaj brezuspešen. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kaj pa delavske hiše v Ljubljani!“)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, ne motiti gospoda govornika z med-klici!

Poslanec dr. Novak

(nadaljuje — fortfahrend):

Priznavam, da se tudi kmetu slabo godi, priznavam, da mora tudi kmet živila in druge svoje potrebščine drago kupovati, ampak na tem niso krivi delayci in obrtniki, ampak napačna carinska politika. Če je železo dražje, iščite vzrokov vendar v drugih sferah, ne pa pri delavcih ali celo pri narodnonapredni stranki. Sicer sem pa mnenja, da če bi se mogel delavec za nižjo plačo udinjati, če bi mogel obrtnik ceneje izdelovati svoje produkte, bi tudi kmet lažje izhajal. To pa je mogoče le tedaj, če se delavskemu in obrtnemu stanu omogoči cenejše življenje. Seveda tega vprašanja ne bo rešila naša zbornica, ker ga je pač treba skupno rešiti za celo državo in za vse kraje. S tem mojim predlogom pa, gospoda moja, ne škodujemo kmetu absolutno nič, pač pa utegnemo koristiti meščanu, delavcu, obrtniku itd. Jaz celo pravim, da je predlog, kakor sem ga stavil, direktno v korist našemu kmetu. Znano je, da je vsled slabih letin zadnjih treh let nastala v naši deželi nekaka depekoracija. Kmet danes nima tistega števila živine, kakoršno mora imeti, če hoče pravilno obdelovati svoje zemljišče. Vsled pomanjkanje krme je moral živino odprodati, in posledica tega je, da danes kmet te živine nima in si je tudi nabaviti ne more, ker je predraga. Jaz sem torej mnenja, cenjena gospoda, če bi dopustili uvoz živine iz Srbije, da bi utegnili s tem koristiti kmetu samemu. Pri tem pa tudi ne smete prezreti, da nujni predlog, kakoršnega sem stavil, po svoji meritorni vsebini ne zahteva nič definitivnega, ampak samo nekaj provizornega, in to samo, dokler traja neznosna draginja. Kadar bo pa ta odpravljena, pa lahko kaj drugega sklenete, ampak za sedaj sem mnenja, da bi to kmetu ne le nič ne škodovalo, ampak še celo koristilo. Jaz pričakujem od Vaše strani, da boste stavili Vi primerne predloge v tem smislu, da se omogoči cenejše življenje.

Vsled mojega predloga bi pa tudi cene našemu domačemu mesu prav nič ne padle. Goveje meso, kakršno se v deželi prodaja, je tako drago, da si ga ne more vsak privoščiti, ter je torej število konsumentov precej omejeno. Če bi se upeljalo argentinsko meso, bi se konsum domačega mesa prav nič ne zmanjšal, ker bi argentinsko meso uživali samo oni sloji, ki danes mesa sploh ne morejo kupovati.

Danes je namreč meso tako drago, da si ga morejo privoščiti samo oni, ki imajo polne žepe. Jaz sem torej mnenja, da bi vsled uvoza argentinskega mesa cene našega mesa prav nič ne padle, in da bi vsled tega naš kmet ne imel nobene škode.

Proti uvozu živine iz Balkana govori gospod poročevalec iz sanitarnih razlogov, češ da se s tem odpro vrata raznim kužnim boleznim. Res je, da je torišče kužnih bolezni v sosednih balkanskih deželah, ampak zato imamo vendar sanitarne oblasti in sanitarne odredbe. Dolžnost države in dežele je, da v polni meri izpolnjujeta svojo nalogo in tako preprečita nevarnost za domačo živino. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Klavnice na meji!“)

Torej te nevarnosti po mojem mnenju ni. Če pa pravite, da bi argentinsko meso ne bilo tako dobro, potem rečem, da prepustite tistim slojem, ki si ne morejo privoščiti domačega mesa, da sodi jo o okusu in dobroti argentinskega mesa. Jaz sem uverjen, da bo tem slojem bolj ustrezno z argentinskim mesom, kakor pa z nobenim. Posledica tega, če se odpro meje, bi bila le ta, da bi si ljudstvo, za katero tako gorite, moglo ceneje kupovati meso, in da bi bilo neznosni draginji vsaj nekoliko odpomagano.

Gospoda moja, Vi ne smete prezreti, da se ne gre tukaj za kak definitivum, ampak samo za provizorij, in da bi se imela metorna vsebina mojega predloga izvrševati samo toliko časa, dokler draginja obstoji, in po mojem mnenju bi uvoz živine iz Balkana sploh ugodno uplival na naše razmere.

Kaj pa imamo, gospoda moja, mi pravzaprav od zaprtja meje proti Srbiji? Posledica tega je, da se šopiri Nemčija tam s svojo industrijo. Naša Avstrija pa nima druge koristi, kakor da tpi vsled tega kmeti stan in vsi drugi stanovi. Jaz torej ne najdem nobenega vzroka za to, da se tako krčevito branite proti odprtju meje na Balkanu. Sicer pa, gospoda moja, jaz nisem osamljen s svojimi nazori.

Ne oziram se na stališče drugih deželnih zborov, kjer razni govorniki zahtevajo, da se odpro meje, ampak sklicujem se v tem oziru na dejstvo, da je vodja nemških agrarcev na Češkem dr. Damm se izjavil, da proti uvozu argentinskega mesa z agrarnega stališča ni nobenih pomislekov. In to je vendar mož, ki je poklican soditi o takih stvareh. Iz tega torej sledi, da ne morete reči, da je moj predlog nesmisel, šiba božja za kmečki stan itd. Drugi agrarci in strokovnjaki so se izrazili v istem smislu, in ne pomaga nič, če Vi stvar obračate, kakor hočete. Resnica je, da nam preti lakota, in Vaša dolžnost je, da skušate odpomoči temu, in če ste v resnici pravični in se ozirate na vse sloje, boste glasovali za meritorno vsebino mojega predloga, in ne za predlog gospoda poročevalca, ki predlaga, da se preide preko mojega predloga na dnevni red. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Jaz bom sedaj sejo prekinil in nadaljevala se bo ob 4. uri popoldne, pa prosim gospodje, točno ob 4. uri.

Seja prestane ob 1. uri 5 minut popoldne in se nadaljuje ob 4. uri 5 minut

popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr 5 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 4 Uhr 5 Minuten wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se nadaljuje.

Besedo dobi prvi vpisani „pro“ govornik gošpod tovariš dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Nisem se mislil oglasiti v današnji debati k besedi, ampak sem hotel prepustiti to drugim gospodom govornikom. Toda nekatere opazke gospoda predgovornika in predlagatelja dr. Novaka mi dajejo povod za kratek odgovor. Gospod predgovornik je končal svoj govor z besedami: „Sprejmite moj predlog!“ — to se pravi: Odprite meje tuji živini in zaprite meje naši domači živini, in potem imajo najširši sloji poceni meso. Gospodje, to je jako lepo rečeno in se bode jako lepo čitalo, toda sredstvo, ki je nasvetuje gospod predlagatelj, ni po mojih mislih nič drugega, kakor udarec v vodo. Mnogi ljudje, ki bodo čitali predlog, bodo rekli: „Poglejte te agrarce ali, kakor pri nas pravijo, te črne klerikalce, ubogemu ljudstvu ne privoščijo cenenegega mesa!“ In to je zame razlog, da se čutim dolžnega, da odgovorim na to trditev gospoda predgovornika in poskušam kolikor mogoče jo ovreči.

Ta klic se je najprej slišal na Dunaju, kjer se je, kakor je vsem gospodom znano, pred kratkim vršilo zborovanje, na katerem so se oglašali delavci, obrtniki, uradniki in drugi, ter kričali nasproti vladi: „Odprite meje tuji živini in zaprite meje domači živini, da se ne bo izvažala v tuje dežele.“

To je lepo rečeno, toda vsem gospodom je znano, da se to vprašanje ne da tako kratko rešiti, ampak da je naša vlada vezana na avstro-ogrsko pogodbo in da bi bilo v to najprej treba dobiti dovoljenja od ogrske vlade. Nekako pred štirimi leti menda je bilo v vipavski dolini prepovedano kuhanje žganja iz namočenih fig, in mene kot poslanca so Vipavci prosili, naj se potrudim, da se ta prepoved prekliče. Gospoda moja, taka malenkost, in vendar se je komaj posrečilo, da je tedanji finančni minister dobil to dovoljenje od ogrske vlade. Ravnotako je v tem vprašanju vezana naša vlada na ogrsko. In da ta z ozirom na živinorejo na Ogrskem ne bode dovolila, da se odpre meja za uvoz tuje živine, je čisto gotovo, kajti najboljša odjemalka za ogrsko živino je vendar ravno Avstrija. To je eno. Drugič se pravi, naj se odpre rumunska meja. Ali kaj je to pomagalo? Ko se je 1. septembra odprla meja, niti ena buša ni bila pripeljana v naše kraje. In sicer zakaj? Zato, ker v Rumuniji sami nimajo nič živine. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Demonstrirajo!“) Mogoče,

ampak jaz mislim, da ne in da se živina zaradi tega ne izvažja, ker je v Rumuniji ni.

Potem pravite: Odpre naj se meja Srbiji. Jaz tudi obžalujem, da se je popolnoma zaprla meja nasproti Srbiji. Kar pa se tiče mesa, bi ne bilo cenejše, ko bi se odprla srbska meja. Dne 16. in 22. avgusta t. l. se je prodajala živina na Dunaju, in sicer živina druge vrste po 73 K do 80 K 100 kg žive vage. Domači, kmetski voli pa so bili po 64 do 70 K žive vage. V istem času, namreč dne 21. avgusta, se je čitalo v „Neue Freie Presse“, da so v južni Srbiji Italijani kupovali živino po 70 do 85 centimov pro kg žive vage. V severni Srbiji pa je bila živina po 95 centimov kg žive vage. Če računamo zraven še stroške za prevoznino in carino, dobimo cene, ki so za srbsko meso še dražje, kakor pa so istega dne znašale cene domačega mesa na Dunaju. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Pa slabše kvalitete!“) Živinski prekupci pa zaradi tega na Dunaju niso prodajali živine nič ceneje. In končno, kaj bode s tem pomagano, četudi odpremo mejo proti Srbiji? Treba je napraviti klavnice, treba bo na mejah živinozdravnikov, da preiskujejo meso zaradi živinske kuge, in sicer iz ozirov na carinsko pogodbo z Nemčijo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Smo hlapci Nemčije!“) Da, zakon je zakon in ta določa, da ima Nemčija pravico, nam takoj zapreti mejo, če pride tja samo en komad okužene živine iz naše države. To je dejstvo. Avstrija je izdala milijone in milijone, da se kuga zatre. Torej gospodje, to so razlogi, ki vzbujajo velike pomisleke proti temu, da bi se kratkoma glasovalo za tak predlog.

Potem pravijo ljudje, omogoči naj se uvažanje argentinskega mesa (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Provizorično!“) Schack, načelnik dunajske gostilničarske zadruga, je rekel v zadnji zadržni seji, da bode argentinsko meso po 1 K 25 h. — V mestnem zastopu se je izračunilo, da bi stalo meso 1 K 29 h. To bi bilo torej komaj za 15 do 20 h ceneje, kakor dunajsko meso. Gospodje, in to takoj izpočetka. V Argentini pa tudi ne raste živina, kakor slaniki v morju; živine bo čedalje manj, kajti izvažja se tudi na Angleško, v Italijo in Francijo. Torej število živine se bo v Argentini čedalje bolj zmanjšalo (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „V Londonu je živo meso po 90 h!“.) Dobro, en teden morda ostane pri tem, potem pa bode cene poskočile. Dalje zahteva parobrodna družba „Austro-Americana“ pogodbo za več let. Pravi, da nima hladnikov, da jih pa napravi le tedaj, ako se uvoz argentinskega mesa zagotovi za več let. Za več let si vezati roke, je pa seveda izključeno.

Neki gospod je omenil carino. Tudi ta igra važno vlogo. S carino se pokriva velik del vseh vojaških stroškov, kajti čisti donos carine znaša okolu 160.000.000 K na leto. Torej — carina naj se zniža! S tem pa padejo carinski dohodki in finančni minister bo rekel: „Dajte mi novih virov za dohodke, ki jih izgubim pri carini.“ To je čisto naravno, ker v narodno-gospodarskih vprašanjih

segajo taka vprašanja: drugo v drugo kakor kolesa pri velikem stroju.

In, gospodje, vedno se govori: Odprimo mejo za živino in meso. Jaz sem prvi, ki bi bil za to, ampak s tem pogojem, da se potem carina zniža ali sploh odpravi, ne samo za meso in živino, ampak tudi za vsako drugo blago. (Živahno odo. bravanje na levi. — Lebhafter Beifall links!) Zakaj bi se vse breme zvalilo edino le na kmetski stan? Kmet pri nas mora skoraj vsako stvar, ki jo potrebuje za življenje, še žito, tudi ob najboljši letini kupovati. Najmanj $\frac{2}{3}$ tega, kar potrebuje, mora z denarjem plačati. Tudi on čuti draginjo in morda še hujše, kakor drugi, tudi stalno plačani ljudje. Torej odprimo mejo za žito, železo, stroje, obleko, riž, kavo i. t. d. In kaj bo potem? Če izgubi kmet pri živini, bo imel dobiček pri nakupovanju blaga. Toda vprašanje je, če vlada hoče in more to storiti. Celó Anglija je letos imela pri zadnjih volitvah velikanske boje s konservativno stranko, katera hoče vpeljati varstveno carino. Pomisliti je pa, da se pri nas v Avstriji ne proizvaja toliko, kakor na Angleškem. S tem pa ne trdim, da so naše carinske postavke popolnoma pravične in prilagodene našim razmeram. Ali zakon je zakon in ta zakon velja za določeno dobo.

Potem je gospod tovariš dr. Novak zjutraj navajal za svoj predlog in kot argument nam nasproti znanega argrarca dr. Damma, voditelja nemških agrarcev, češ da dr. Damm ni proti uvozu tuje živine. V prvem trenutku sem se temu čudil, slučajno pa sem danes doma našel list z neko na Bienenrtha naslovljeno izjavo dr. Damma, ki je pa naravnost diametralno nasprotna temu, kar je trdil gospod tovariš dr. Novak. (Klici na levi — Rufe links: „Cujte!“) Nisem imel časa, da bi bil dotično pismo prevedel v slovenščino in zato hočem z dovoljenjem gospoda deželnega glavarja pismo doslovno prečitati v nemškem jeziku. Dr. Damm piše v pismu na barona Bienenrtha in g. Poppa doslovno sledeče:

„Eine solche Maßnahme würde, ohnè den gewünschten Zweck, das Sinken der Fleischpreise, zu erreichen, nur den dauernden Verlust des für das Aufblühen und Gedeihen der österreichischen Viehzucht unter normalen Verhältnissen unentbehrlichen ausländischen, besonders der reichsdeutschen Absatzgebietes bedeuten, der durch die Dürre und Witterungsverhältnisse der letzten Jahre den bedenklichsten Erschütterungen ausgesetzt, unter den schwierigsten Produktionsbedingungen eine Sanierung und Rückkehr zu gesunden normalen Verhältnissen anstrebenden einheimischen Viehwirtschaft eine schwere Schädigung bereiten und ohne jede namhafte Einflußnahme auf die Höhe der Fleischpreise nur eine Entwertung unseres indigenen Viehstapels, somit unseres Nationalvermögens, nach sich ziehen. Die österreichische Landwirtschaft aber würde zweimal mit Ruten geschlagen. Noch sind die schrecklichen Jahre der Dürre und der Futternot nicht überwunden, in welchen die Landwirte ihr Vieh zu Schleuderpreisen auf den Markt

warfen, ja selbst zu Notschlachtungen greifen mußten, um die abgemagerten Tiere wenigstens vor dem Hungertode zu retten. Kühl und gelassen bis an das Herz hinan sahen die anderen Interessensphären und die konsumierenden Kreise diesem Kampfe der österreichischen Landwirtschaft um das Leben und Existenzbedingungen zu; jetzt aber, da bei erträglicherer Futterernte die Viehzüchter wieder daran gehen, mit Aufgebot aller erdenklichen Mühe und unermüdlischen Fleißes, mit den größten Selbstkosten ihren Viehstand zu ergänzen und empfindliche Lücken im Stalle auszufüllen, soll durch Maßnahmen aller Art, wie Öffnung der Grenzen, Erlassung von Ausfuhrverboten, der eingeleitete Sanierungsprozeß unterbunden werden, nicht darauf achtend, daß auch die Viehzucht ein Produktionszweig ist, der dem national-ökonomischen Gesetze über die Preisbildung folgen muß, den Blick in die Zukunft getrübt durch den Anreiz, momentan und vorübergehend für sich Vorteile zu ereignen. Und doch ist die jetzt eintretende scheinbare Viehknappheit nur eine Folge des geschilderten Sanierungsprozesses; dieser muß durchgemacht werden, soll die ösrrerreichische Viehzucht sich wieder entwickeln und auf gesunde Grundlagen stellen, soll die eigene Viehzucht, der einzig verläßliche Faktor in der Lebensmittelbeschaffung eines Volkes, erhalten und der Staat selbst und mit ihm die Volkswirtschaft den Fluktuationen des Weltmarktes und den katastrophalen Gefahren eines Fleischmangels auf der ganzen Welt entrückt werden. Für die Dauer wird entsprechend billiges, gesundes und nahrhaftes Fleisch nur dann zu haben sein, wenn man der Entwicklung der heimischen Viehzucht nicht fortwährend die Prügel unter die Füße wirft, wenn man es der indigenen Landwirtschaft ermöglicht, einen solchen Viehstapel zu erhalten, der sämtlichen Bedürfnissen des inländischen Konsums genügt.“

Tako se izjavlja dr. Damm v imenu nemških agrarcev. Gospod tovariš dr. Novak je morda na kaj drugega mislil ali se je pa zmotil s svojo trditvijo, ampak to, kar sem prečital, stoji v listu „Landwirtschaftliche Zeitung“.

Potem se trdi, da bi se draginji posebno dalo odpomoči, če se izvoz naše živine v vnanje države prepove. Gospodje, to se lahko reče, ampak eni sami panogi narodnega gospodarstva tako breme nalagati, to pač ni pravična zahteva. Če se meje zapro izvozu, kaj bo potem? Že danes se iz Avstrije izvažajo primeroma jako malo živine. Leta 1908. se je iz Avstrije izvozilo 66.606 volov, leta 1909. samo 55.955, torej manj 8851. Bikov se je 1908. izvozilo 5851, leta 1909. samo 4.225, torej manj 1628. Krav se je lani izvozilo 8.607 manj kakor leta 1908, mlade živine 38.211 komadov manj, telet manj 4.788, ovac manj 67.732 komadov; jagnjet se je leta 1908 izvozilo 25.007, leta 1909 samo 1472, torej manj 23.535. Tudi izvoz prašičev je padel; leta 1908. se jih je izvozilo 21.789, lansko leto samo še 4754, in sicer v Nemčijo, Švico i. t. d. torej manj 17.055 (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Prašiči so šli tranzito!“) Iz

teh kratkih podatkov vidite gospodje, kaj bi pomagalo, če se meja zapre, kajti izvoz živine že sam po sebi pada. Izvoz živine se zaradi visoke carine v Nemčijo skoraj sploh več ne izplača. Enako je padel uvoz iz tujih držav v naše kraje, ker povsodi živine manjka. Vsega skupaj se je iz tujih držav uvozilo v našo državo leta 1908. goveje živine 13.095, leta 1909. 5029 torej manj 7.066 komadov; prašičev leta 1908. 26.146, leta 1909. 19.742 komadov, torej manj 6604. Nasprotno pa se je pomnožil uvoz živine iz Ogrske v našo državno polovico, in sicer za skupno vrednost 62,200.000 K. Tu pa imate gospodje razlog za to, da ogrska vlada nikdar ne bo dovolila, da se državne meje odpro tuji živini, ker bi potem ogrska živina v ceni padla.

Na Dunaju smo imeli draginjski odsek, v katerem je državnih poslancev skoraj toliko, kakor je poslancev v našem deželnem zboru. Sedeli so cele tedne in mesece. Oglašali so se mnogi poslanci v tem draginjskem odseku s predlogi, ki so se na papirju vladi predložili, ali kaj naj vlada stori z vsemi dotičnimi predlogi? En predlog, recimo, je bil: Naj se zabranijo karteli. Zato smo gotovo vsi, da naj bi vlada kartele zabranila. Dalje se je reklo, naj vlada zabrani oderuštvo pri prodaji zemljišč. Gospodje, tudi za to bi bili mi vsi, ali v tem oziru se je najlepša prilika zamudila. Stvar je v rokah privatne špekulacije, tako na Dunaju, tako v Ljubljani in povsod v celi državi, in vsled tega se je posredno zvišala najemnina. Sicer naj pa vlada v tem oziru le stori, kar more.

Reklo se je dalje, naj vlada popolnoma zabrani delovanje prekupcev. Istina je to, gospodje, da ravno pri nakupu živil gre blago skozi več rok. Prekupec hodi od hiše do hiše, prodajalcu slabo plača, odjemalcu pa kolikor mogoče drago proda. Pri nekem predavanju na Dunaju je slikal dunajski tržni komisar, na kak način delajo danes kartelisti pri nakupu živine in prodaji mesa. Povsod imajo prekupce in agente, ki kupujejo živino ter določajo cene mesu. Predsednik mesarske zadruge Engelhart je dne 14. t. m. sam pripoznal na javnem zborovanju, da je vzrok draginji mesa v prvi vrsti pomanjkanje živine, v drugi vrsti pa prekupci, ki imajo od tega največ dobička, ker cene živini umetno vzdržujejo. Namesto, da bi mesar sam prišel po živino v hlev, kjer bi jo gotovo ceneje dobil, ostane največji dobiček ravno v rokah prekupcev, špekulantov. Na ravno tistem shodu na Dunaju se je trdilo, da imajo živinski trg popolnoma v rokah Saborsky in tovariši, ki niso nič drugega, kakor navadni bankirji dunajskih mesarjev, kateri zaradi tega ne morejo in se ne upajo samostojno nastopiti, ker so večinoma vsi v rokah teh krščenih in nekrščenih židov.

Potem se je reklo, naj se preskrbi statistika cen živilom. Dobro! Naj vlada preskrbi tako statistiko, ali zakaj samo za živino in ne tudi za druge potrebščine. Za vse življenske potrebščine naj se napravi statistika, s katero ne bo dosti pomagano.

Vse to samo zaraditega navajam, da pokažem, do kakih predlogov je po mesece in mesece trajajočem posvetovanju prišel draginjski odsek. Borzo naj vlada nadzoruje, se je reklo, in kupčija na obroke naj se odpravi. Naj se odpravi, kakor določa pogodba, toda ogrska vlada je doslej ni prepovedala.

S temi besedami sem hotel dokazati, da smo se tudi v državnem zboru mnogo pečali z vprašanjem draginje. Ne bom trdil, da ni draginje, ampak taki predlogi so samo slepilo za ljudstvo, lepo se berejo v javnosti, pomagano pa ž njimi ni čisto nič. Jaz privoščim vsakemu človeku delavcu, obrtniku, uradniku itd., kar mu gre; sem v državnem in v deželnem zboru glasoval za draginjske doklade in se zavzemal za izboljšanje plač delavcem v tobačni tvornici, ampak gospodje, kdo pa kmetu da draginjsko doklado? Še to, kar ima, se mu hoče vzeti, ter na milost in nemilost izročiti gotovemu poginu. Ali hočete kmete do zadnjega pregnati v Ameriko!

Draginja je res neznosna in tare vse stanove. Zato pa ni pravično, da se zahteva, naj se vsa bremena, oziroma posledice te draginje zvalijo na en sam stan, na kmeta. Ali gospodje nič ne veste o ogromnih dolgovih kmetijskega stanu? Do 180,000.000 je na Kranjskem vknjiženih dolgov. Res je, nekateri so poplačani in še ne izbrisani. Koliko je pa privatnih dolgov, ki nikjer niso vknjiženi? Poročilo deželnega odbora o dolgovih Vam podaja v tem oziru žalostno sliko. In ta dolg, ki tare našega kmeta, leto za letom še narašča za 2 do 4,000.000 K. Nam mora vendar biti na tem, da se kmetijski stan, ki je steber dežele in države, ne uniči, ampak ohrani. In to velja ne samo za Kranjsko, ampak za celo Avstrijo. Sicer pa, gospodje, priznajmo, prave varčnosti ni. Mi vsi skupaj „prenobel“ živimo. (Klici — Rufe: „Alkohol!“) Tudi alkohol je kriv, to je gotovo, zato naj se nove gostilne ne dovoljujejo, koder niso potrebne.

Končam in rečem: Vsakemu človeku, ki pošteno dela, gre pošteno plačilo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Samo učiteljem ne!“) Kmet pa za svoje pošteno delo ni plačan, on komaj še živi od svojega kapitala. Zato se od leta do leta bolj zadolžuje. Naša dolžnost je, da mi vse storimo, da se kmet ohrani. To je razlog, da vsaj jaz za svojo osebo ne morem glasovati za predlog dr. Novaka, ampak za predlog upravnega odseka. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Do besede pride gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Vprašanje, ki je na dnevnem redu, je zgolj gospodarsko in zato ostanem lahko pri stvari. Neznosna draginja je obče znana in priznana. In tudi nobeden današnjih gospodov govor-

nikov ni tega tajil. Po mojem mnenju se je pa o tem važnem vprašanju glede draginje, katero čuti velik del prebivalstva, postavil upravni odsek na jako ozko in komodno stališče, ter predlaga, da se o tem vprašanju preide na dnevni red. (Klic na levi — Ruf links: „Preko predloga, ne preko draginje!“) Predlog gospoda tovariša dr. Novaka namerava, da se kolikor mogoče draginja olajša. Tudi gospod predgovornik je izpregovoril veliko resničnih besed in jaz bi bil iz njih sklepal, da pride končno do druge konkluzije, kakor pa da podpira predlog upravnega odseka. Iz tega predloga upravnega odseka je izprevideti, da se našim agrarcem draginja še ne zdi tako velika, da bi ganila njihova srca. Besede Vaše so res lepe, ampak po dejanjih Vas spoznavamo. (Smeh na levi. — Gelächter links.) Torej agrarska politika izstradanja naj se nadaljuje. Opozarjam Vas na velikanske demonstracije na Dunaju, kjer se je zbralo do 300.000 ljudi iz vseh slojev, da so protestirali proti draginji. (Medklici na levi. — Zwischenrufe links.) Morda gospod dr. Pegan ne trpi pod to draginjo, ampak to lahko rečem, da v Ljubljani morda ni 5% prebivalcev, ki bi ne trpeli na draginji. Gospoda, državni uradniki zahtevajo zopet draginjsko doklado. Ako jo tudi dosežejo, jim bo s tem malo pomagano, ker višje plače povzročijo takoj tudi višjo draginjo in v par letih so zopet tam, kjer so bili, in poleg tega tudi drugim slojem s tem ne bo nič pomagano. Ako govorim o draginji, zadeva to vsa živila, v prvi vrsti seveda meso, ker je to glavno živilo. Ako se meso poceni, se bodo pocenila tudi druga živila. Proti mesu se je ponekod že pričel bojkot, in gotovo je, da se je konsum mesa vsled draginje tudi drugod v mnogih rodbinah znižal, kakor v Ljubljani. Tudi druga živila v Ljubljani so zelo draga. Znano je, da je bil svojčas v Ljubljani zelenjadni trg najcenejši. Sedaj se je to zelo izpremenilo. Posebno omenjam jajca, ki so danes po 10 do 12^h, stanejo torej razmerno še več kakor meso. „Krompir se je podražil za 4 K 100 kg. Zelo draga so tudi stanovanja. Gospod tovariš prof. Jarc je danes zaklical: „Kaj pa stanovanja?“ Tudi ta so se podražila in zakaj? Zaradi ogromnega hišnonajemninskega davka, katerega pa plačujejo gostači, torej tisti, o katerih se trdi, da večinoma nobenega davka ne plačujejo. Poleg tega je zidanje drago, zidanje je pa drago, ker so dragi delavci, ti so pa zopet dragi, ker je življenje drago. Tudi stavbišča so dandanes jako draga.

Gospodje, v tej visoki zbornici se je tudi reklo: Ako je v mestih taka draginja, zakaj pa sili prebivalstvo iz kmetov, z dežele v mesta? Nekaj resnice je na tem ugovoru in jaz priznavam, da res veliko ljudi z dežele sili v mesta, ali kaj so vzroki temu? Kmet, ki ima eno posestvo, ne more vsem sinovom dati posestva. Eden ostane doma, drugi gredo po svetu si kruha iskat, ker na deželi ne dobe službe. Ravno tako je pri dekletih. Toda gospodje, tudi v mestih ni vse zlato, kar se sveti. Mnogo je revščine in v velikih mestih, še veliko več kakor na deželi,

in marsikdo, ki je prišel z dežele v mesto, si želi „nazaj v planinski raj“. Dalje se mnogo krivde za draginjo zvrča na mesarje in prekupce. Gospodje, jaz ne zanikujem, da so mesarji v prejšnjih časih imeli veliko dobička, ampak danes ni več tako, živina je silno draga in drago jo mora plačati tudi, kdor jo direktno kupuje od producenta. Kar se tiče kartelov, smo pa seveda vsi za to, da bi se odpravili ali vsaj omejili. Živina se je danes silno podražila, posebno pri teletih se lahko reče, da je cena tekom 15 let poskočila za 200 do 300%. Včasih se je par volov dobilo za 300 gl. Danes stanejo taki voli dvakrat do trikrat toliko. Eno tele, je stalo 20 do 40 K, danes stane 100 do 120 K in tudi več. Gospod poročevalec je danes navedel nek slučaj, da je nek živinorejec, na Nižjeavstrijskem menda, ponudil mesarju živinč in da mu je mesar tako malo obljubil, da se je odločil živinč sam zaklati, kar se mu je prav dobro obneslo. Mogoče, da je bilo to res tako, kakor nam je povedal, mogoče tudi, da ni bilo vse ravno tako. Jaz pa hočem par slučajev navesti iz naše dežele. Pred kratkim sem govoril z nekim kmetovalcem iz ljubljanske okolice, ki mi je rekel, da ima par volov, kijih je cenil na 2000 K. Gospod poslanec Turk mi je pravil, da je kupil eno tele po 72 krajcarjev kilogram in da ga je stala ena osem tednov stara telica 200 K. Nekdo je prodal kravo s teletom za 600 kron, tele samo pa za 135 K. Cena žive živine znaša približno 70 kr. kilogram žive vage in še več.

Da se agrarci tako upirajo temu, da bi se odprle meje za uvoz živine, je veliko kriva agitacija. Vitez Hohenblum zahteva, da naj bi mleko bilo po 40 h. Pride pa še to, da od te velike draginje ima kmet, posebno mali kmet jako malo. Koga pa podpiramo s to draginjo? Tiste ogrske, češke, moravske in druge veleposestnike, ki imajo mnogo živine, ne pa malega kmeta, ki komaj eno kravico molze.

Ako vprašamo po vzrokih draginje, so po mojem mnenju vzroki ti-le: V prvi vrsti prenapeta agrarska politika v Avstriji. Vsa politika v Avstriji je navita na agrarsko kopito. Krive so trgovinske pogodbe, carinski tarifi in zaprtje mej za uvoz živine z Balkana, posebno iz Srbije. Konflikt s Srbijo nas stane jako veliko, in jaz mislim, da je v tem boju, ki je bil zgolj gospodarski boj, podlegla Avstrija. Srbiji smo mi zaprli meje, Srbija pa je zopet svojo mejo odprla drugam. Mi srbske muhe lovimo, posebno po Ljubljani. Nemčija in Italija pa delata dobre kupčije.

Daljni vzrok draginji je izseljevanje ljudstva z dežele v mesto. S tem se pomnožuje tudi konsum mesa. Po mojem mnenju in kolikor sem jaz videl, se tudi konsum mesa na deželi množi. Vzemite Amerikance. Ti jedo v Ameriki po trikrat na dan meso in domu se vrnivši ga hočejo vsaj včasih imeti. Dokazuje to moja trditev tudi dejstvo, da je danes na deželi veliko več mesarjev, kakor jih je bilo prejšnje čase. Drug vzrok draginji mesa je tudi to, da se prebivalstvo veliko hitreje množi, kakor

se razvija živinoreja. Pri nas ni toliko razvita živinoreja, da bi živinorejci mogli slediti potrebi prebivalstva. Včasih so imeli kmetovalci več volov, danes imajo več krav, ker se veliko mleka eksportira. Zaradi tega imajo tudi ljudje več krav, in za mesarje nesposobne živine. Zato trpimo tudi na pomanjkanju klavne živine. Posebno tudi škodujejo našemu kmetu carinski postavki, ker mora kupovati veliko žita in moke. Zboljšati je torej treba živinorejo, zboljšati pašnike in pa carino na klajo odpraviti, in s tem bo več pomagano, kakor z zaprtijo mej. Rekel sem že, da je naša trgovinska politika napačna in v tem oziru se sklicujem na bivšega ministra dr. Bärnreitherja in barona Schwegla. Oba sta v delegaciji ostro kritizirala avstrijsko gospodarsko politiko, posebno na Balkanu. Pogodba z Rumunijo in Srbijo se je morala agrarcem drago plačati. Od pogodbe z Rumunijo pa ni pričakovati posebno dobrih učinkov, ker Rumunija nima živine, pogodba s Srbijo pa itak še ni v veljavi.

Reagirati moram še na nekatere opazke gospoda referenta, ki pravi, da sta draginje kriva dva vzroka. Prvič, da je krivo organizirano delavstvo. To je resnično, delavci zahtevajo večjo plačo, zahtevajo jo pa zato, ker so dražja živila, posebno meso. Pripomnim pa, da poljedelsko delavstvo ni organizirano, ampak poljedelski delavci gredo raje v mesto, ker na deželi ne dobe stalnega zaslužka. Drugi vzrok draginje je po mnenju gospoda referenta hlepenje po bogastvu. Proti kartelom, gospodje, smo vsi. Omenjal se je kartel z železom, toda jaz mislim, da je največji kartel v Avstriji agrarstvo, ki ima največjo moč v Avstriji in odločuje vso avstrijsko politiko. Sicer pa pobijamo mi vsako vrsto kartelov. Da niso povsod deželni zastopi takega mnenja, kakor večina te visoke zbornice, dokazuje, da je bil v Brnu sprejet nujni predlog, ki je bil stavljen zaradi draginje, in ki je podoben v naši zbornici stavljenemu nujnemu predlogu.

Gospod poročevalec je dalje rekel: Naš kmet stoji na robu propada in ne sme priti tako daleč, da bi postal najemnik na lastni zemlji. Jaz ugovarjam temu in mislim, da je to le neka fraza, in hvala Bogu, da to ni resnica. Priznam, da je kmet v nekaterih krajih na slabem in da je posebno vsled letošnje slabe vinske letine v prizadetih krajih prišel na nič, ampak da bi bil splošno naš kmet na robu propada, tega ne morem priznati. Sklicujem se na dejstvo, da je v naših hranilnicah in posojilnicah naloženega nad 200 milijonov denarja. Iz svoje skušnje lahko pravim, da marsikje kmetje vlagajo denar, trgovci pa menice. Jaz torej samo konstatiram faktum, da to ni res, da bi bil naš kmet na robu propada. So gotove izjeme, ampak le pogledjte kako redke so dandanes eksekucije. Samo v enem sodnem okraju se je pred leti prodalo nad 50 posestev v enem letu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „To je pa eksekucijski red!“) Danes pride malo posestev na kant, mnogokrat so krivi domači prepiri, slabo gospodarstvo i. t. d. Kmet

gre v tujino in posestvo ostane brez pravega gospodarja. (Ugovori na levi — Widerspruch links.)

Tega mi ne morete ugovarjati. Dalje pogledjte tudi dote. Prej so bile dote kmečkih nevest po 200 do 300 gld., danes so po 2000 do 3000 kron. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Pa prej je vsaka dobila doto, sedaj pa ne!“) Vsaj ni res. Jaz govorim iz prakse.

Gospodje, se bojite živinske kuge. Res je treba meje zavarovati, ampak temu se pa lahko izogne z veterinarskimi naredbami, z napravo klavnic na mejah i. t. d. Ako se je omenjalo, da je dovoljeno uvažati v Avstrijo živino iz Francoske in Belgije, je to le pesek v oči. Tam je živina draga, prevoz je drag in od tam ne boste živine na Kranjsko dobili. Gospod poročevalec je tudi govoril o argentinskih latifundijah. Te nas prav malo brigajo. Pogledjmo v Avstrijo, na Ogrsko, kjer je tudi mnogo latifundij, in mi vendar podpiramo te veleposestnike. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Bolje, kakor vnanje!“).

Kmeti stan je v resnici temelj v državi, kakor meni gospod poročevalec, toda jaz mislim, da je treba, da vsi stanovje žive. In zato ni prav, ako se mi samo na eno stran oziramo. Kako je torej mogoče stalno odpomoči sedanji draginji? Jaz mislim, da je treba tukaj radikalnega zdravlila, to je, da se smer avstrijske trgovske politike temeljito premeni. Z malimi sredstvi, z znižanimi carinskimi tarifi ne bo dosti pomagano, ampak treba je meje odpreti, da se prosto uvažajo živina in druga živila, in s tem bo šele pomagano. Pri tej draginji največ trpe konsumenti, kajti indirektni davek se večinoma zvali na konsumenta, to je zanj velikansko breme, on se največ izkorišča, s tem se pa množi proletarijat po mestih in drugod. Torej meje naj se odpro za uvoz živine in drugih živil, s tem bo največ pomagano in zato bom glasoval za predlog gospoda tovariša dr. Novaka.

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec Povše.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Ne smem prikrivati, da me je nemilo dirnulo govorjenje častitega gospoda predgovornika, ki je stavil tri stvari v svoj govor kot temelj pri utemeljevanju svojih nazorov, katere stvari več ali manj istinite niso. Ne bom v podkrepljenje svojih besed navajal, da so demonstracije na Dunaju nekaj navadnega. Vsaj nihče od nas agrarcev ne trdi, da ni draginje, ampak ako ste pošteni, iščite vzroke tej draginji tam, kjer so. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Dunajski meščan ni vaju, ob zelenjadi živeti, kakor v ogromni večini kmet, ki najboljše svoje pridelke, osobito meso prepušča gospodi. Gospoda moja, kako pa živi kmet? Kar je boljših pridelkov, lepega žita, gre na trg, slabše porabi doma; kar je lepe živine, najlepše pitane

prašiče in sploh vse, kar je lepšega, odda kmet v mesto, slabše ostane za dom. Jaz nič ne zamerim meščanom, da demonstrirajo proti draginji. Istina je, da je draginja, ampak še so mirno, zdravo in trezno misleči meščani, ki priznavajo, da ta draginja ni na Avstrijo in še manj na Kranjsko lokalizirana, ampak da je celosvetna ta draginja. Poglejte v Francosko, kjer je že provzročila revolucijo, idite v bližnjo Nemčijo, kjer tudi na ulici demonstrirajo proti draginji, in ravnotako je doma na Angleškem, kjer se je že resno začelo študirati vprašanje, ali bi ne kazalo, bolj kakor dosedaj podpirati kmetijstvo. Torej tukaj nečem o tem razpravljati, o stvari, ki ima svoj vzrok v svetovnih razmerah.

Zbolelo me je pa očitane gospoda predgovornika, ki pravi, da avstrijska živinoreja ne more toliko proizvajati, kakor zahteva konzum v državi. Temu nasproti navedem le kratko številko. Izvoz živine, mesa in drugih živinorejskih produktov znaša nad 100 milijonov kron vrednosti. Ako znaša izvoz nad 100 milijonov kron, potem pač ni mogoče opravičevati trditve, da Avstrija z Ogrsko skupaj ne moreta vsega konzuma pokrivati. Avstrija in Ogrska morata v kmetijstvu skupno delati, zato imajo Ogrji pa dolžnost, industrijske izdelke iz Avstrije vzeti.

Hudo pa me je zbolelo kot zastopnika in zagovornika kmetskega stanu, iz katerega izhaja vsa naša slovenska inteligenca, da je govoril gospod nadsvetnik Višnikar, sin kmečkih starišev izpod Kuma, prvi o tem, da je naš kmet imovit in govoril o par sto milijonih kron, ki jih ima naložene v hranilnicah. Še nikdar ni noben drug kmečki zastopnik tega trdil, da bi bil kmečki stan na Kranjskem na rožicah postlan. Ako se je v zadnjem času obrnilo nekoliko na bolje in ako uradna „Lajbcharica“ ne prinaša več vsak dan kakor pred 15 leti med uradnimi razglasi polno listo eksekutivnih prodaj, kdo pa je, ki je temu odpomogel? Vzrok je žilavost našega kmeta, ki je šel v Ameriko in ki pošilja na stotisoče denarja domov in odtod izhaja, da je nekaj denarja naloženega in marsikateri dolg plačan, ampak na drugi strani morate gospod nadsvetnik ravno iz Vašega sodnega službovanja sem priznati, da je še vedno tako žalostno zadolžen naš kmet, da se je bati, da popolnoma propade ta steber, ta najboljša opora obstanka slovenskega naroda.

Sicer pa, gospoda moja, preidem kratko k stvari sami. Kaj pa je pravi vzrok te ne samo na Kranjskem, ali samo v Avstriji, ampak v celi Evropi vladajoče draginje? Zakaj pa poleg Avstrije tudi Francija, Nemčija in Anglija tožijo nad draginjo mesa, in si iščejo pomoči v Argentini? Zaraditega, ker so razmere povsod enake. Poprej so na Češkem in Moravskem žito kupovali za drage cene v naših krajih. Sedaj tega ni več, domače žito ne more konkurirati s tujim in to je nas južne dežele silno zadelo. Ko so cene žitu tako globoko padle, takrat noben konsument ni vprašal, kako more kmet izhajati. V par letih je vsled tega kmet postal popolnoma pasiven, ali storil je svojo žrtev, katero bi moral ravno konsument vpoštevati. In gospoda

moja, je tudi beseda padla, da sedaj velja dobro tele 120 do 150 kron. Kaj to dokazuje? Da bi kmet, ki bi izredil tele, pozneje lahko za odraslo živinčce veliko več denarja dobil, mlado tele proda le zaraditega, ker mu denarja manjka, katerega potrebuje za druge potrebščine. Veselilo me je, ko je na Dunaju dr. Weidenhofer, mestni zastopnik, že avgusta meseca izpregovoril besede, ki so mi bile mile in drage: Ni mogoče drugače draginji odpomoči, kakor da skrbimo, da se akcijo v povzdigo živinoreje v Avstriji srečno izvrši. Mi ne moremo računati na tuje meso, ampak gledati moramo, da okrepimo našo živinorejo. Deset in pol milijona hektarjev pašnikov in travnikov in nad dva milijona hektarjev planin imamo v Avstriji, in nihče se dosedaj ni brigal za njih izboljšanje. Šele v novejšem času se je začelo misliti na umetna gnojila. In kakšen krik in vik se je vzdignil, ko se je šlo leta 1909. decembra meseca v državnem zboru za tistih 54,000.000 kron v povzdigo živinoreje! Ako se je dosedaj tako zanemarjala živinoreja, potem ni čuda, da je nastala taka draginja. Ako Vam je v resnici mar za blagor konzumenta, potem delajte z nami in skušajte z nami vred živinorejo povzdigniti. Očita se nam, kako krasne pasme imajo v Švici. Ali veste, kaj je Švica vse storila za živinorejo? Ali veste, da so naše planine veliko slabše od švicarskih? Šele pred par leti, se je stvar obrnila nekoliko na bolje, ampak koliko stotin in stotin oralov imamo še mokrih travnikov, katerih osušenje bi našega oratarja privledlo do boljšega položaja. Potem bi videli, kako bi se povzdignila in kako bi procvitala živinoreja, in potem bi kmečki stan postal v resnici imovit, kar je gospod predgovornik imenoval ga že danes.

In dalje, vprašam Vas, zastopnike mest, koliko pa znaša od dohodkov enega delavca ali recimo obrtnika ali tudi uradnika, samo izdatek za stanovanje? Najmanje do 30% in celo več od dohodka delavca in če vprašate uradnika, Vam bo marsikateri rekel, da ga stane samo izdatek za stanovanje in kurjavo 40% iz vsega njegovega dohodka. Res je sicer, da se je skrb domoljubnih mož obrnila tudi na pocenjenje stanovanj, ali do sedaj se žal to ni doseglo in molče mora ljudstvo še nadalje prenašati neznošno draginjo stanovanj. Asanacija življenjskih razmer je le mogoča in dosegljiva s tem, da zboljšamo pogoje produkciji. Ko se je podražila cena železu, katerega avstrijsko kmetijstvo za pluge, vozove itd. potrebuje na leto nad 200,000 000 K, se nihče ni zmenil za to podraženje. Omenil bi tudi premog. V mestih je pred par leti stal 45 do 48 krajcarjev, danes stane 78 krajcarjev. Vse je drago, le od kmeta se zahteva, naj vse ceno prodaja, le od te uboge pare se zahteva, da ceneno producira, da bodo drugi sloji ljudstva dobro in srečno živeli. In gospoda moja, nikar ne pogledajte vedno boljših kmetov, ampak pogledajte one, ki leta in leta si privoščijo kvečjemu za največje praznike košček mesa. Celi stvari so krive svetovne trgovske razmere. Gospod predgovornik Višnikar je rekel, da je meso glavno živilo. Za meščana ja, za kmeta ne, in kako

pa, gospoda moja, je bilo pri podraženju žita. Ali so bili Avstrijci temu krivi? Krive so bile svetovne razmere, slučaj, da je Rusija imela slabo letino in da se celo iz Amerike ni moglo eksportirati zadostnih množin. Od sedem in pol goldinarja je poskočilo takoj na 15 goldinarjev in čisto opravičeno se je smatralo, da je moka se prodajala po 22 gld., iz katere se res dela vsakdanji kruh. Sedaj cena moki zopet pada na primer pri pšenici na 10 gld. 30 kr.

Gospod predgovornik je tudi rekel, da za slučaj odprtja mej za uvoz živine se z dobrimi veterinarskimi naredbami prepreči vsaka nevarnost okuženja živine. Gospoda moja, gospod predgovornik je sam bil član državnega zbora in se mora spominjati, koliko milijonov in milijonov goldinarjev škode je bilo Avstriji prizadeto po živinski kugi — Rinderpest — ko se je svojčas priklatila iz Rusije. Odkar je pa notranje ministerstvo zaprlo mejo proti Rusiji in Rumuniji, je v prvih časih le še sporadično bilo nekoliko slučajev kuge, sedaj se pa že 27 let sem ni pripetil noben slučaj. Škoda, ki je takrat zadela Avstrijo, je znašala nad 400 milijonov na izgubi goveje živine. In, gospodje, spominjajte se, ko smo imeli odprto mejo proti Srbiji, ali nismo od tam dobili svinjsko kugo — Schweinepest — iz Srbije in Rumunije, takrat je bilo tudi nad 100 milijonov škode; odkar se je pa meja zopet zaprla, od tedaj pojema ta grozna bolezen in ako se ni še posrečilo popolnoma jo zatreti, je vzrok, ker so iz Ogrske in Hrvaške glive bile zatrosene v naše kraje. Vendar pa se svinjska kuga nič več ne pojavlja v taki meri, kakor prej, ko so celi širni okraji izgubili po njej vso svojo živino. Gospoda moja, če nam je res mar na tem, da naj se odpravi draginja mesa, oklenimo se tiste akcije za povzdigo živinoreje, katero sta uvedla ministrstvo in državni zbor. Ako se posreči ta akcija in tudi naša zbornica se je na širše stališče postavila, sprevidevši, da treba povzdigniti živinorejo, potem se bodo gotovo razmere predrugačile. So res žrtve združene s to akcijo, ampak te ne bodo prihajale v prid samo kmetu, ampak tudi vsem drugim stanovom. Ko bo kmet imel boljše pogoje za živinorejo, bo pri njem dobiti tudi drugo blago po nižjih cenah. Letos stane krompir osem kron, ker ga je malo, lansko leto, ko ga je bilo veliko, je stal samo tri krone. Kadar ima kmet dosti blaga, se cene same regulirajo.

Gospoda moja, sklepam sedaj svoj govor in le še pravim: Ne sovraštvo do meščana in ne nagon k oderuštvu ali izkoriščanju drugih slojev sili kmeta k temu, da dražje prodaja, ampak razmere ga silijo v to, ker tudi on mora vse drago plačati; če pa v resnici nečete propasti kmeta, temveč ga hočete kakor pravi gospod predgovornik, ohraniti, potem Vam kličem: Privoščite mu živinorejo, sicer je zapečatena njegova usoda.

In še nekaj ne morem zamolčati! tudi država in vlada sta nekoliko kriva sedanjim razmeram, kajti leta in leta so državne subvencije za živinorejo znašale komaj po par tisočakov. Kaj je Nemčija

storila vse za svojo živinorejo? Imela je poprej malo živine in morala jo je inportirati iz Avstrije, v malo letih pa je toliko žrtvovala, da je stanje živinoreje postalo petkrat lepše, tako da sedaj nič več ne pošilja v Avstrijo po živino. Zato hodi deviza cele Avstrije, da treba doma povzdigniti živinorejo, ko nam nudi narava vse predpogoje, da jo pripravimo na tako visoko stopinjo, da bo enkrat za vselej konec pritožbam glede sedanjih žalostnih razmer. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Do besede pride gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Mene pred vsem veseli, da je ta debata zavzela take dimenzije; to namreč dokazuje, da je stvar vendarle nekoliko važnejša, kakor pa misli častiti upravni odsek, ki je predlagal, da se preko predloga gospoda dr. Novaka preide kratkomočno na dnevni red.

Moja gospoda! Cesarski Dunaj je v zadnjih petih letih doživel dve velikanski ljudski manifestaciji. Prva manifestacija se je izvršila pred petimi leti, ko se je politično brezpravno ljudstvo, žejno in lačno svojih pravic, borilo za splošno in enako volilno pravico; druga pa, prav pred kratkim, ko je dne 2. oktobra t. l. korakalo prav kakor pred petimi leti čez en četrto milijona lačnega ljudstva mimo parlamenta pred dunajski rotovž v dokaz, da je postalo sedaj akutno vprašanje želodca. Duševna žeja ljudstva je bila hitro ugašena, telesna lakota pa postaja vedno hujša in neznosnejša. To so danes naglašali in priznavali vsi gospodje govorniki, in razlika je bila le v vprašanju, kje je iskati vir in vzrok vedno bolj rastoči druginji. Na neko značilno dejstvo, pa ste vsi pozabili, na to namreč, da sta duševna žeja in telesna lakota imela istega najhujšega in najzopernejšega sovražnika v osebi onega junkerstva, ki štrli s svojimi mogočnimi latifundijami kot zadnji neprijeten spomin kmečkega suženjstva v našo moderno dobo. In iz dežela, kjer vlada še vedno to junkerstvo, zasejale so se zle posledice njegove gospodarske politike, tudi v našo deželo, zakaj druginji se da zapreti pot prav tako malo, kakor kužni belezni. In gospoda moja, kakor se ne da zapreti pot kaki kužni bolezni, tako se tudi ne da zapreti pot druginji v našo deželo. V zadnjih tednih se je vršil tudi v Ljubljani shod državnih uradnikov, ki so z ogorčenostjo protestirali proti vedno naraščajoči druginji ter so zahtevali sredstev zoper to kugo. Gospod poročevalec, ki nam je govoril da so take demonstracije pehanje po popularnosti, bo pač priznal, da se državni uradniki z zahtevo druginjskih doklad pač niso mogli delati popularne! (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Na shodu ste čez klerikalce zabavljali!“) Ne, gospod tovariš, jaz sem na shodu samo

konstatiral, da naš nujni predlog zoper draginjo ni našel milosti ne na desni in ne na levi te zbornice. Gospoda moja, poročevalec upravnega odseka, naš častiti gospod tovariš Hladnik je iskal vzrok draginji vsepovsod, od zlatega teleta pa do Argentiniije, od železnega kartela pa do naših mesarjev, ampak pravega vzroka se je izogibal ter hodil okrog njega, kakor maček okoli vrele kaše. Ta pravi in poglaviti vzrok draginji je omenil šele tovariš Višnikar — in imenuje se — agrarni kartel. Gospoda, jaz odkrito priznam, da sem neprijatelj vsakega kartela in da v vsakem kartelu vidim neko neopravičeno in nemoralno tlačenje delujočih stanov. Prav zaradi tega pa nikarite pozabiti, da je, kakor je že tov. Višnikar naglašal, najhujši gospodarski trust, agrarni trust. Če se je torej danes od neke strani reklo, da je samo mesarska pohlepnost po prevelikem dobičku kriva te draginje, potem moram reči, da ste zelo malenkostni. Jaz sem pred leti v ljubljanskem občinskem svetu neizprosno padel po mesarjih, akoravno so moji volilci, ter jim očital, da odirajo meščanstvo. Od tačas pa so se razmere bistveno izpremenile in danes trdim z istim pogumom, da mesarji niso krivi draginje, in da je mesarska obrt namreč danes taka, da kmalu ne bo slabše. To je treba odkrito priznati. Še enkrat torej rečem, da je agrarni kartel najhujša rana na našem gospodarskem telesu. (Ugovori na levi. — Widerspruch links) Seveda v tej zbornici je o tem nevarno govoriti, zakaj: Profete links, Profete rechts — v sredi pa bedni delajoči stanovi. Jaz sicer pri vsem prizadevanju ne morem zaslediti nobene identitete med gospodarskimi interesi n. pr. agrarca gospoda barona Borna in njegovih volilcev ter med gospodarskimi interesi agrarcev častitih gospodov tovarišev Drobniča in Demšarja; ampak gospodje že vedo, zakaj so v tem oziru edini, in zlasti ve to častiti gospod komercialni svetnik Povše, ki ima morda v tej zbornici najmanj vzroka, da se pritožuje o nerentabiliteti kmetijstva. Jutri bomo seveda čitali, da so liberalci nasprotniki kmeta in gospod poslanec dr. Lampe že špiči svoj svinčnik, ampak ta trditev bo imela ravnotako kratke noge, kakor vsaka neresnica. Danes Vas je prosil že gospod tovariš dr. Novak, da pustite že enkrat tisto frazo, češ da je narodnonapredna stranka nasprotnica kmečkega stanu. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Krave se smejejo!“) Naj se, saj se smeja z njimi tudi gospod državni in deželni poslanec, c. kr. profesor Jarc. Resnica je, da v tej zbornici, odkar ima večino v njej Slovenska Ljudska Stranka, ne slišimo drugega, kakor neprestano hujskanje kmeta proti vsem drugim stanovom. (Burni ugovori na levi. — Stürmischer Widerspruch links. Deželni glavar pozvoni. — Landeshauptmann gibt das Glockenzeichen.) To je resnica, in to se je Vam že neštetokrat očitalo. (Klici na levi. — Rufe links: „Dokažite!“) Nikar ne bodite nervozni, dokaz za mojo trditev šte že danes doprinesli. Bodi vam torej še nekaj in to zadnjikrat povedano. Gospoda moja, jaz nisem niti tako nehvaležen in niti tako naiven, da bi bil nasprotnik kmeta. Nehvaležen zato ne,

ker sem se sam rodil iz kmečkega stanu, naiven pa zato ne, ker živim tudi od kmeta. Kar nas je tukaj narodnonaprednih poslancev, nikomur ni tekla zibelka v graščini ali palači, in zato je očitanje, da je narodnonapredna stranka nasprotnica kmetu, samo nekvalifikovana insinucija in drugega nič. Vprašanje je v tem slučaju le, ali se kaže kmetu upreči v voz ogrskih in avstrijskih magnatov, ki provzročajo to draginjo. Samo to in nič drugega Vas vprašam kot zastopnike kmetov. Jaz pravim, da ne, zakaj naš kmet po draginji živine sam trpi. Naš kmet je le v malem razmerju neposreden producent živine, on marveč po večini kupuje kumerno živino ter jo potem spitano prodaja in gleda, da pri tem kaj priredi. Če je živina draga, jo mora tudi drago plačevati, in kmet nima nobenega večjega dobička, kakor če bi po ceni kupoval kumerno živino. Izjema velja za teleta. Telečje meso je pa že davno nekako luksus meso, čigar cena tistih slojev, ki si ga lahko privoščijo, ne boli tako hudo. To meso naj kmet le drago prodaja! Za tiste sloje pa, ki trpe vsled draginje, pride v poštev le govedina, in od njene draginje ima naš kmetovalec le navidezen dobiček. Jaz mislim zategadelj, da se našemu kmetu ni treba prav nič bati, če se odpro meje za uvoz tuje živine. Dokler smo pa v tem pogledu vezani na dobro voljo Ogrske, naj se pa dovolj upeljati argentinsko meso. Pritrjujem pa izvajanjem gospoda tovariša Povšeta, da je treba potem našemu kmetu na drug način pomagati. Namesto, da silite kmeta v kompanijo z velikimi agrarskimi oderuhi, pomagajte kmetu s tem, da se njegova živinoreja sistematično povzdigne na višjo stopinjo. Če bo imel kmet dovolj živine, jo bo tudi lahko ceneje prodal, in s tem bo pomagano tudi tistim slojem, v katerih imenu moramo danes govoriti kot mestni poslanci. Jaz torej pravim, naša stranka ni nasprotnica kmečkega stanu, pač pa je nasprotnica tiste politike absolutnega protežiranja enega stanu nasproti drugim, tiste politike, ki se dela v zadnjem času v tej zbornici. (Klici na levi — Rufe links: „Dokažite?“) Bom takoj dokazal.

Vzemite, gospodje, — da govorim z gospodom deželnim glavarjem, — v roko prilogo 257., proračun deželnega glavarja za l. 1911. Na zadnji strani imate izkaz direktnih davkov, ki so podvrženi deželnim dokladam, in tam čitate, da znaša skupna vsota davkov 3,796.000 K in od teh davkov spada na zemljiški davek 1,150.000 K in na hišnorazredni davek, katerega hočemo po večini prisoditi kmetu, celih 298.000 K. Ves ostanek pa spada na splošno pridobnino, hišno najemščino in plačarino, torej na davke, pri katerih kmet ni popolnoma nič prizadet. To se pravi, na tiste direktne davke, ki gredo na rovaš našega kmeta spada kvečjemu 30% vseh deželnih dohodkov. Toda niti teh 30% ne nosi samo kmet, ker jih nekaj plačajo tudi meščani in veleposestniki. Pač pa je resnica, da naš kmet žalibog precej izdatno prispeva k neki drugi vrsti deželnih dohodkov, in to je naklada na žganje. Tretji dohodek dežele je osebna dohodnina, ki znaša na

leto 150.000 K, in tudi pri tej je kmet skoro popolnoma neprizadet. Ne bom torej pretiraval, ampak v črno bom zadel, če rečem, da nosi kmet kvečjemu 25 do 30% deželni bremen, vsa ostala deželna bremena pa nosijo samo mesta in industrijski kraji. In če sedaj pogledamo proračun potrebščin, lahko z mirno dušo rečem, da pride 60% vseh deželnih stroškov neposredno kmetu na korist. Seveda se pri tem ne smemo postaviti na tisto originalno stališče, kakor se je svoje dni postavil gospod župnik Hladnik, ki je rekel, da v celem proračunu ne najde nič za kmeta, češ da kmet ne hodi v mestni „teater“, da od stroškov za šole nič nima itd. Gospodje, pomislite, da znaša primanjkljaj normalnošolskega zaklada 1.000.000 K, ki se mora pokriti iz deželnega zaklada, in vse to se potroši za ljudske učitelje, ki delajo v prvi vrsti za omiko in izobrazbo, torej za boljšo bodočnost kmečkega ljudstva. Jaz pa mislim tudi, da vsaka kulturna naprava prihaja v prvi vrsti v korist prebivalstvu na deželi, torej kmečkemu stanu. Danes se je toliko naglašalo, da je kmečki stan steber dežele kranjske. Concedo, kmečki stan je še danes rezervoar, iz katerega se rekrutirajo vsi drugi stanovi, ampak zaradi tega še ne kaže, da bi se kmečki stan proti vsakemu drugemu stanu protežiral, in iz tega ne izhaja, da bi se vsaka beseda, katera se izpregovori v tej zbornici v prilog drugim stanovom, smatrala kot demonstracija zoper kmečki stan. Torej tista fraza o krvavih kmečkih žuljih je pač že nekoliko deplacirana in zastarela. Moja gospoda, tudi drugi stanovi imajo krvave žulje in morda še bolj krvave, kakor pa kmet. In če to izpregovorim in trdim, da bijejo danes mestni prebivalci trši boj za obstanek nego naš kmet, se nahajam v jako dobri družbi. Da je fraza o kmetskih žuljih pri nas že precej deplacirana, to je trdil naš častiti deželni glavar gospod pl. Šuklje sam v seji dne 9. aprila 1892. Seveda, da takrat še ni bil deželni glavar po milosti agrarne Slovenske Ljudske Stranke, ampak poslanec dolenskih mest. Kdor ne veruje, naj prečita stenografični zapisnik iz leta 1892. na strani 349. (Klici v središču — Ruße im Zentrum: Čujte, čujte!)

Torej gospoda moja, gotova resnica je, da dežela ne dere kmeta. Kmet ima od dežele veliko korist in njegovi zastopniki so dolžni, da tudi za druge stanove kaj store in da pokažejo svojo dobro voljo s tem, da glasujejo za nujni predlog gospoda dr. Novaka, ki je za zdaj le bolj akademičnega značaja. Če bi sprejeli ta nujni predlog in če se slična akcija uprizori tudi v drugih deželah, bi bil to nekak pritisk na našo vlado, ki stoji popolnoma v službi velikih agrarcev, da bi začela premišljati o svoji dolžnosti, da tudi za druge stanove kaj stori, ne pa samo za agrarni stan.

H koncu mojih izvajanj si dovolim še par opazk. Jaz sem že večkrat naglašal, da mi nečesa ne smete odrekati, namreč poguma, da vedno odkrito izpovem svoje prepričanje. In temu svojemu prepričanju hočem tudi danes dati duška s tem, da dokažem, da je te draginje, ki tare kmeta, kriv tudi še neki

drug davek, namreč previsok cerkven davek. (Smeh in ugovori na levi. — Gelächter und Widerspruch links.) Moja gospoda, nikar se ne razburjajte, vsaj smo vendar zato tukaj, da si gledamo iz oči v oči. Kakor sem to trdil že na številnih shodih, tako trdim tudi tukaj, da nisem ateist, ampak da imam globoko krščansko prepričanje, tako globoko, da mi tega prepričanja niti Vi, gospod dr. Lampe, ne morete iztrgati. Priznavam dalje, da je dušno pastirstvo potrebna stvar, ampak gibati se mora v gotovih mejah in ozirati se mora na razmere naroda, med katerim živi. Toda pri nas tega ozira ni. Pri nas je vse preveč praznikov in sopraznikov, in vsak kmetovalec godrnja, češ kdaj bomo pa delali, ker je toliko praznikov. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kaj pa nedeljski počitek!“) Jaz ne mislim nedelj, ampak samo praznike.

Potem pa tisto dragoceno romanje. Čemu roma naše ljudstvo v Lurd in Jeruzalem, kjer se zapravlja na stotisoče ljudskega denarja, ko vendar opravi kmet lahko svojo molitev tudi doma. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Sokolski izleti so pa v domovini!“) Gospoda moja, poglejte v Severno Ameriko! Više gotovo ne morete pritožiti, da tam ne cvete katoličanstvo, ampak jaz mislim, da tam niti veleučeni gospod dr. Lampe ne bi mogel najti kake božje poti. Tam so socialni katoliki, ki pravijo: Jaz molim Boga, kjer hočem, in moja molitev bo ravnotako uslišana, če molim doma ali pa v Jeruzalemu.

Dalje so čestokrat predrage cerkvene stavbe, trdim, da marsikateri župnik konkurira s svojim sosedom, kdo bo imel lepšo cerkev, dragocenejši križev pot in težje zvonove. Ubogi farani pa morajo potem vse to plačevati preko svojih moči. To je silno nezdrava politika v naši deželi. Kot eksempl za to Vam navajam šmihelsko faro pri Žužemberku, ki je ena najrevnejših far na Kranjskem. Ko je prišel tja pokojni župnik Zupančič, je hotel takoj imeti novo cerkev. Ljudje, najzvestejši pristaši S. L. S. so rekli: Mi radi damo Bogu, kar je božjega, ampak mi Vam ne moremo zidati nove cerkve, ker smo tako siromašni, da tega ne zmoremo. Hodili so od Poncija do Pilata, da bi prepričali to župnikovo zahtevo. C. kr. okrajno glavarstvo jim je sicer ugodilo, a na posled je pa župnik vendarle zmagal.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Oprostite, gospod govornik, to ne spada k stvari.

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend);

Bom kmalu gotov. Župnik je končno zmagal pri deželni vladi, in tisti revčki, ki nimajo niti kruha, niti krompirja, so bili prisiljeni, zidati cerkev za 70.000 K. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Župnik je dal vse svoje premoženje za to!“)

Slično je bilo tudi v blejski fari. (Ugovori na levi. — Widerspruch links. — Deželni glavar pozvoni. — Landeshauptmann gibt das Glockenzeichen.) Gospod deželni glavar je sicer že nervozen, pa naj le bo! Dovolil mi bo že še nek „Galgenfrist“.

Potem pridejo razni redovi. Klobuk doli pred takimi redovi, ki opravljajo človekoljubna dela, ampak taki redovi, ki nimajo nobenega pozitivnega dela, so breme za našega kmeta. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Kateri pa so to?“) Kapucini že! Potem vzemite še misijone, zamorčke, svete podobice itd. To so tudi vzroki slabih gmotnih razmer našega kmeta. Moja gospoda, oprostite našega kmeta tudi teh krvavih žuljev, kajti če ne boste tega storili, bo šel kmet preko Vaših glav, in tam, kjer se danes zadovoljno smehlja naš častiti tovariš gospod dr. Lampe, bo jok in škripanje z zobmi. (Živahno odobravanje v središču in smeh na levi. — Lebhafter Beifall im Zentrum und Gelächter links.)

Deželni glavar:

Do besede pride gospod tovariš Jaklič.

Poslanec Jaklič:

Visoka zbornica! Po govoru častitega gospoda predgovornika se pač tudi mi smemo nekoliko prostje gibati v svojih izvajanjih. On, zastopnik ljubljanskega mesta, je danes govoril tako, kakor da bi hotel hujskati poulični mob proti cerkvam. To je bil najnižji ton, katerega je sploh še kdaj bilo slišati v tej zbornici (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.), in zato mi, gospodje, nikar ne zamerite, da bom povedal o predlogu dr. Novaka to, kar mislimo o njem jaz in vsi naši ljudje.

Gospoda, vprašanje draginje, ki bi moralo biti strogo gospodarsko vprašanje, je postalo eminentno politično vprašanje. Ne naša ali kaka nam sorodna stranka, ampak Vaša stranka in socijalni demokratje so, ki hočejo draginjo izkoristiti za svoje strankarske namene! Poglejte, na Dunaju se je pred nekaj dnevi izvršil tisti velikanski protestni shod proti draginji. Nad 100.000 ljudi je šlo protestirat in kdo so pa bili tisti ljudje? To je bila socijalna demokracija (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Je včasih tudi lačna!“), ki si hoče za se pridobiti dunajske mase! Bila je velikanska „procesija“ in plapolale so povsod rdeče „fane“ in nosile so se podobne s karikaturami kmetskega stanu. In ravnotako, kakor socijalna demokracija, hočete in nameravate tudi Vi izkoristiti draginjo v Vaše strankarske namene, in zato pravim, da je agitatoričen in demagogičen Vaš predlog! Vi veste, da stojite pred volitvami v mestni svet ljubljanski, in radi bi videli, da se prikupite masam, da jim boste lahko rekli: za Vas se nam je šlo, za Vas smo hoteli odpraviti draginjo! In tisti dopoldanski govor gospoda poslanca dr. Trillerja je bil tudi demagogičen! Pri volitvah v Beli Krajini si nobeden izmed Vas ni upal govoriti o učiteljskih plačah, nobeden si ni upal

odpreti ust, a sedaj, po teh volitvah jih pa takoj zopet vlačite na dan! In še nekaj: Strah Vas je pred mladino, o katerih se gospod poslanec dr. Triller boji, ba bi Vam ušli! To je tista demagogija in seveda na tej poti Vam mi ne bomo sledili! (Poslanec — Abgeordneter dr. Šustešrič: „Mi se pa mladinov prav nič ne bojimo!“ — Veselost na levi. — Heiterkeit links.). Eden gospodov predgovornikov, gospod nadsvetnik Višnikar, je sicer trdil, da bi moralo draginjsko vprašanje biti zgolj gospodarsko, takoj potem je pa povedal, da se na naši strani uganja politika izstradanja. Jaz seveda na stvarni govor gospoda nadsvetnika glede tistih jurčkov in jajc ne bom odgovarjal, ampak značilno je, da bivši zastopnik kmetskih občin govori o prenapeti gospodarski politiki, potem pa milostno priznava, da gre po nekaterih krajih kmetom sicer slabo, ampak vobče pa dobro češ, da to dokazujejo vloge po hranilnicah. Gospodje, na eni strani so hranilne vloge, na drugi pa dolg. Kdo pa je največ dolžan? Ali uradniki in učitelji? Največ dolgov ima naš kmet. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Potem je poslanec dr. Triller tudi govoril o agrarskih kartelih, o katerih še nobeden drug človek v Avstriji ni govoril. Gospod nadsvetnik Višnikar je bil dolgo časa na deželi in mora vedeti, kako se kmetije rentirajo in da se stanje kmetov ne le ne izboljšuje, ampak da gre z njim nasprotno vedno navzdol. V ribniškem okraju sicer stanje kmetov res še ni obupno, ampak to pa zato ne, ker ti ljudje iščejo zaslužka drugod po svetu. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“)

Potem pa, ali ste gospodje izračunili, koliko dohodkov nese kmetu posestvo, koliko mu nese kapital, ki ga ima v zemljišču, živini in orodju? Našemu kmetu nese tisto, kar ima v živini in orodju jako malo, — še toliko ne, da bi s tem dohodkom prehranil rodbino. Kako se pa na drugi strani obrestuje kapital velikih akcijskih družb?! V tem oziru bi navedel samo par statističnih podatkov. V Avstriji je bilo leta 1908. 660 akcijskih družb, ki so imele skupaj kapitala 2830 milijonov kron, in ti milijoni so vrgli čistega dobička 209 milijonov, tako da se je torej ta kapital obrestoval povprek po 8 $\frac{1}{2}$ %. Izmed omenjenih družb je pa 125 bilo takih, ki so imele čistega dobička 15 do 20 $\frac{1}{2}$ %, nekatere druge pa celo več kot 20 $\frac{1}{2}$ %.

Ja, gospodje, Vi vidite samo drago meso, draga jajca in drage jurčke, tega pa ne vidite, da so tudi drugi pridelki in izdelki dragi, katere draginje pa niso krivi kmetje sploh ali naš kmet posebej, kateri pri določevanju cen živine nima besede. Prižene vola na semenj, po kaki ceni ga bo pa prodal, tega prav nič ne ve. Kmet ni tisti, ki draži živino. To dokazuje najbolje, recimo, dunajski trg. Ta je merodajen za celo Avstrijo. Poglejte današnje časopise in videli boste, da se je v ponedeljek pripeljalo na dunajski trg čez 1000 glav živine več, kakor sicer, in naravno bi bilo, da bi šle cene navzdol, temu pa ni bilo tako, temveč so nasprotno

cene še poskočile. Ali torej kmet dela cene živini? — Potem gospodje tudi pričakujete od argentinskega mesa znižanje cen domačemu mesu. Pa tukaj se varate! V soboto je bilo razglašeno na Dunaju, da bo parobrodno društvo „Austro-Americana“ po lastnih cenah oddajala argentinsko meso, ki bo v Trstu stalo po 1 K 25 h kilogram. Potem pa priračunite še troške prevoznine iz Trsta. Gališko meso se je ravno tudi v soboto prodajalo na Dunaju, in sicer kilogram prve vrste po 1 K 40 h, zadnji del pa po 1 K 32 h. Od uvoza argentinskega mesa ne bo torej konsument prav nič imel profita, niti za vinar ne bo cenejše, kakor je sedaj domače meso, pač pa bo špekulantom dana prilika, da bodo umetno šli s cenami doli ali gori in da bodo potem kmeta (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „In konsumenta!“) in konsumenta lahko ravnotako odirali, kakor dosedaj!

Naprej se v strokovna izvajanja ne bom spuščal in ne bom nadalje odgovarjal gospodom predgovornikom od nasprotne strani. Kakor rečeno, tenor Vaših izvajanj je bil: Meso mora biti cenejše, argentinsko meso se mora uvažati, pa bo dobro. Na drugi strani pa hlinite velikansko ljubezen do kmeta. Na eni strani zahtevate, da se ga podpira, na drugi strani pa da naj se uvaži k nam tuja živina in tuje meso, da se ga uniči. Na eni strani so Vaše besede, na drugi pa Vaša dejanja, in vidite, gospod tovariš dr. Novak, ker ima ta Vaš predlog samo demagogičen namen, zato ga mi odklanjamo in glasujemo za to, da se preide preko tega predloga na dnevni red. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Višnikar ima besedo.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Dovolite mi samo par opazk z ozirom na očitke, ki smo jih čuli s te (leve — linken) strani visoke zbornice. Očitale se mi je, da sem rekel, da je naš kmet bogat. Konstatujem, da tega nisem rekel, ampak jaz sem se le obrnil proti besedam gospoda poročevalca, ki je rekel, da stoji naš kmet na robu propada. Jaz sam sem kmečkih starišev sin ter sem mnogo živel med kmeti, poznam bedo kmetskega ljudstva, ampak v obče tega ne morem priznati, da se mu stališče slabša in da gre ž njim navzdol. Tega ne priznavam. Prva leta, ko sem vstopil v sodniško službo, sem služboval v Ilirski Bistrici in moram reči, da je tam cvetelo odeluštvo. Danes, hvala Bogu, je jako redka prikazen, da pride zaradi tega kak kmet na kašn, in to ne dokazuje, da bi stal na robu propada. Kar se mene osebno tiče, mislim, da nisem nikoli zatiral kmeta. V obče sem prav lahko izhajal ž njim, akoravno sem semtertje služil tudi v neprijetnih razmerah. Šel sem mu na roko, kolikor sem mogel, zatiral ga nisem nikoli.

Trdilo se je dalje, da se od strani deželnega zbora prejšnja leta ničesar ni dalo za kmeta. Jaz se čudim, da je ravno gospod načelnik finančnega odseka to trdil. Kdaj smo pa mi bili proti kaki potrebni podpori bodisi za živinorejo, poljedelstvo, za vinogradarstvo i. t. d.? Tega se ne sme trditi. Jaz ne očitam, da se kmetu kaj da, protestiram pa proti temu, če se reče, da se mu ničesar ne daje. Opozarjam le na regeneracijo vinogradov, na vodovode, na podpore v povzdigo živinoreje in drugih strok kmetskega gospodarstva. Torej naj se nam ne očita, da kmetu nismo nič dali, ravno nasprotno je res, da smo mu vselej in drage volje dali, kar je bilo treba in kolikor je bilo v naših močeh.

Landeshauptmann:

Das Wort erhielt jetzt der Herr Abgeordnete von Schollmayer.

Abgeordneter von Schollmayer:

Hohes Haus! Die hohe Wichtigkeit dieser Frage wird wohl am besten dokumentiert durch die ungeahnt lange Debatte. Ich werde mich aber nur ganz kurz fassen, um die Zeit des hohen Landtages nicht noch weiter auszunützen. Wie bekannt ist, hat der Klub, den ich hier jetzt zu vertreten die Ehre habe, gegen die Dringlichkeit des Antrages gestimmt. Ebenso habe ich im Ausschusse des weiteren ausgeführt, warum es notwendig ist, gegen das Meritum dieses Antrages Stellung zu nehmen. Aus denselben Gründen werden wir auch jetzt für den Antrag des Referenten stimmen.

Eine eingehendere Begründung ist jetzt nach den vielen Ausführungen der geehrten Herren Vorredner, welche den ganzen Stoff fast erschöpfend behandelt haben, wohl nicht notwendig. Ich will hier nur betonen, daß wir diese Angelegenheit von einem vollkommen objektiven Standpunkte aus ansehen und von diesem Standpunkte aus zur Überzeugung gelangen sind, daß es unbedingt notwendig ist, daß jeder Landwirt, auch der kleinste Bauer sein Vieh im Stalle haben muß, um dann auf diese Weise die Bevölkerung alimentieren zu können. Ich brauche weiter auf die einzelnen Bemerkungen speziell des Herrn Abgeordneten Dr. Triller nicht einzugehen. Ich kann nur darauf hinweisen, daß schon seit Jahrtausenden der Kampf zwischen den Städtern und den Bewohnern des flachen Landes tobt, daß immer die Städter gegen die Landwirte aufgetreten sind. Ich kann aber nur betonen, es mögen sich die Städter nicht selbst den Ast absägen, auf dem sie sitzen. Denn nur auf der Grundlage eines gesunden, kräftigen Bauernstandes kann sich ein reiches Städtewesen entwickeln. Es gilt eben auch heute

noch das Sprichwort, das schon vor Zeiten gegelten hat: Hat der Bauer Geld, so hat's die ganze Welt!

Deželni glavar:

Do besede pride gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Debata, ki se je danes razvila, je dosegla dimenzije, kakoršnih ne bi bil pričakoval. Jaz bi gospoda predlagatelja, zastopnika trgovske in obrtne zbornice vprašal, na kakem stališču on stoji, oziroma stoji trgovska in obrtna zbornica kranjska, jaz bi ga vprašal: „Protection or Free trade?“ Ali stoji on na stališču svobodne trgovine, ali na stališču varstvene carine. To vprašanje bi mu jaz stavil, kajti v predlogu njegovem vidim tako velikansko zmedo, da si ne morem misliti, da bi poznal elementarne pojme narodne ekonomije. On zahteva, naj se odprejo južne meje države, potem zahteva, da naj se odprejo meje za uvoz argentinskega mesa, hkrati pa zahteva, da naj se zapre meja na severni strani. Torej na eni strani naj se uvaža, na drugi strani pa zapre izvoz. Tukaj torej vidim, da gospod zastopnik trgovske in obrtne zbornice sam pri sebi ni popolnoma na jasnem, kako narodno-gospodarsko načelo naj zastopa. Jaz sem pa našel neko načelo, katero se je pokazalo tekom debate in katero je jasno izrazil gospod zastopnik ljubljanskega mesta dr. Triller, namreč načelo hujskanja, načelo, katero sedaj izvršujejo barcelonski in lisbonski anarhisti, načelo demagogov, katerim se ne gre za nobeno pravico in katerih namen ni doseči kaj koristnega, ampak ki hočejo samo hujskati in razdirati. Obrniti se danes proti kmetskemu stanu, je v deželi, kakor je Kranjska, naravno brezmisel. Pri nas kmet najdražje kupuje izmed vseh stanov, zaradi tega, ker je kmet najzadnji, ki dobi izdelke iz tovarne in iz trgovine. Dokler pride v kmetško vas kak industrijski izdelek po kramarju, gre skozi več rok. Pri tem ko pa kmet najdražje kupuje, mora najcenejše prodajati, ker gre njegov pridelek zopet skozi več rok, predno ga dobi pravi konsument. Torej temu stanu očitati, da odira, je naravnost brezmiselno.

Odločno moram zavračati trditve, da narodno-napredna stranka nikdar ni bila proti kmetu. Vi ste bili neprenehoma proti razširjenju političnih pravic kmetškega stanu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Mi smo Vam dali večino!“) Vi ste bili proti naši gospodarski organizaciji. Ali ni bila ravno narodno-napredna stranka tista, ki je neprenehoma v časopisih in na shodih hujskala meščana proti kmetu in popisavala kmeta kot oderuha ljubljanskega meščanstva? To so fakta, ki se ne dajo utajiti. Demagoško načelo, načelo portugalske „reform“ se je pokazalo, ko so gospodje hoteli pri tej priliki hujskati proti nam obrtnika in delavca. Kdo pa je, Vas vprašam, prvi organiziral obrtnika

in pod katero zastavo so se najprej začeli združevati obrtniki in si osnovali organizacijo, po kateri se je dosegel že do danes vsaj neki skromni napredek? In organizacija delavstva! Kdo je bil tisti, ki se je prvi zanj postavil, pod katero zastavo se je najprej začelo pozitivno delati za delavca? Bila je to zastava, pod katero koraka S. L. S. in pod katero dandanes korakajo tisoči delavcev, ki vsi vedo, kaj so dosegli in kaj bodo dosegli pod to našo zastavo. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Gospoda tovariša dr. Trillerja bi vprašal, ako bi bil tukaj, kje ima sedež tisti agrarni trust, o katerem je govoril? (posl. Jarc: „V Trillerjevi glavi!“ — Veselost na levi — Heiterkeit links.)

Ali se more govoriti o kakem agrarnem trustu v ljubljanski okolici? Kako pa spravlja kmetič svoje pridelke na trg? Kje pa imate v ljubljanski okolici na primer tisti agrarni trust, ko vsaka kmetica zase prinese na trg svoje pridelke, mleko, korenje, in ko ljudje še niti nobene mlekarske zadruge nimajo, ki bi aprovizijonirala mesto? Govoril je g. dr. Triller o neki zvezi med našimi kmeti in tistimi velikimi latifundisti srednjega in starega veka. Jaz tega trusta, tega kartela ne vidim nikjer in tudi on nam ni mogel ničesar o tem povedati. Torej to so bile samo prazne besede. Vedel nam je pa nekoliko več povedati, ko se je povrnil zopet na tisto staro temo, katero tako rad vedno in vedno na novo pregreva. Če se gre za občinski svet ljubljanski ali za argentinsko meso ali za umetno gojenje krokodilov na Kranjskem (Veselost na levi. — Heiterkeit links.), vedno se bodo pokazali tisti njegovi kapucinarji. Cerkev ga boli in beraški redovi ga bolijo! Koga izmed nas so pa še odrli? In tisti usmiljeni bratje! Ali mislite, da je za tistega, ki gre beračit, to kaj prijetnega, in posebno še v takih časih, kakor so danes, ko vsakdo hujška proti redovniški halji? To je tema, o katerej tukaj govoriti se meni ne zdi vredno. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: »To spada v ‚Akademijo‘!« — Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Gospod tovariš Višnikar je dokazoval, da naš kmečki stan ne gre navzdol, ker so se precej ustavile prodaje kmečkih posestev. Ja gospodje, koliko se jih je pa že prodalo?! Ako bi bilo še vedno naprej tako šlo, bi kmetškega stanu sploh nič več ne bilo pri nas. Vprašam Vas pa, kdo je to prodajanje največ ustavil? To so storila naša društva, naše posojilnice, torej tista organizacija, katero so hoteli liberalci že takoj pri rojstvu ubiti in proti kateri so se z vsega početka sem postavili v najljutejši boj. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Hitim h koncu, ker je najbolj pametno, da deželni zbor čim najpreje preko tega predloga,

s katerim ni nameravano nič drugega, kakor demagoško hujskanje, preide na dnevni red.

Eno pa še povem: Očividno so gospodje od liberalne stranke popolnoma odvisni od dnevnega časopisja, od tega kar vidijo in slišijo v drugih deželah, in če berejo o kakih krvavih izgredih na Portugalskem, takoj se tudi v njih vzdigne tista svobodomiselna krvoločnost, ki jih spravi vsa v ogenj, da mislijo, da morajo priti s tem pred deželni zbor. S tem, gospodje, ne boste daleč prišli, kajti jaz upam, da do portugalskih razmer na Kranjskem ne bo prišlo, in sicer zato ne, ker smo mi bolj pametni, kakor katoličani na Portugalskem, in ker vemo, kdaj imamo takega nasprotnika pred ljudstvom razkrinkati in storiti neškodljivega. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links).

Deželni glavar:

Do besede pride gospod poslanec Demšar.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Meni se ne zdi potrebno izgubljati mnogo besed pri tej razpravi, ker sem pred leti že govoril v nekem drugem zastopu precej obširno o tej stvari. Mi imamo glede takih predlogov in luknjatih načrtov bridke skušnje in trdno sem prepričan, da bi iz njih nastale samo slabe posledice. Vsa avstrijska politika zadnjih let je bila za naše kmetijstvo slaba. To kaže dejstvo, da je kmetijstvo tako rapidno propadlo. Draginja se ne da s takim predlogom odpraviti, kajti draginja je posledica slabih političnih in gospodarskih razmer v državi in posledica dosedanjega precej slabega državnega gospodarstva. Če mi pogledamo državne planine na Kranjskem, vidimo, da je gospodarstvo na njih še mnogo slabše, kakor kmetovo, in izboljšanje ravno teh planin bi bilo nekaj, kar bi tudi mnogo pripomoglo k povzdigi živinoreje. Slabo je tudi politično gospodarstvo države, ki je zmeraj hotelo sanirati slabe razmere s takimi sredstvi, ki so bila pravzaprav popolnoma brez vsake vrednosti. Zakaj so se vedno zvišale uradniške plače? Namesto da bi se bilo najprej zboljšalo kmetijstvo, ki bi bilo dobra podlaga za državne potrebe, so se uradnikom zviševale plače in to je veliko pripomoglo k draginji. Sploh se je pa država malo brigala, da bi sanirala nezdrave razmere v kmetijstvu. S takimi predlogi pa se draginja ne bo odpravila in ne omejila. Koliko bi pa pomagalo v naših razmerah uvažati slabo argentinsko meso? Nič več, kakor da bi se umazana konkurenca napravljala kmetijstvu in nazadnje pa izpodrivalo dobro blago. Mi,

ki zastopamo tukaj kakor v državnem zboru dobro agrarsko politiko, katere namen je, na tak način povzdigniti kmetijstvo in pospešiti koristi kmeta, da bo varovan tudi obrtnik in delavec, ne moremo biti za take predloge. Uvažanje tuje živine v Avstrijo, bi napravilo še hujši propad v kmetijskem gospodarstvu. To vidimo v zadnjem času, ko so vse vzhodno-severne dežele okužene od iz Rumunije vpejlane živine. To bi se reklo naravnost uničevati narodno gospodarstvo. Jaz ne vem, kako se morejo gospodje, ki se štejejo, da so napredni, navduševati za take predloge, za taka sredstva. Tako zdravilo za sedanjo draginjo se mi zdi podobno lahkemu homeopatičnemu zdravilu, katero ne škoduje mnogo, pa tudi nič ne pomaga. Resnično je, da naša carinska politika ni najboljša. Mi zastopamo varstveno carinsko politiko. Sicer pa ta vsota, ki se dobi iz carine, ni tako majhna, kakor je omenil gospod poslanec dr. Triller. 154.000.000 K, ki jih dobimo na leto iz carine, ni tako majhna vsota, da bi jo mogla država brez nadomestila pustiti. Pomisliti pa moramo, koliko bi nas nasprotno to stalo, če bi se odprle meje. Zanesle bi se k nam kužne bolezni in še enkrat toliko, kakor nam sedaj nese carina, ali pa še več, bi se moralo plačati za razkuženje, vse to pa bi moralo pokriti v gotovih slučajih edino le kmetijstvo. Nazadnje se pa carina ne da urediti samo v eni državi, ampak je to stvar več držav. V Nemčiji ni nič nižja carina kot v Avstriji. Resnica pa je, da je Nemčija z dobro carino zelo povzdignila kmetijstvo, tako da so razmere glede kmetijstva v Nemčiji dandanes boljše, kakor pri nas v Avstriji. Če se gospodje zanimajo za naše kmetijstvo, naj pomislijo samo to, koliko žrtev stane le ena panoga kmetijstva, to je živinoreja, če bi jo hoteli deloma zboljšati. Če gospod poslanec Višnikar pravi, koliko je naloženega denarja našega kmeta v hranilnicah, jaz rečem, da ta denar niti za popravo hlevov ne bo zadostoval, kaj pa šele za izboljšanje živinoreje sploh. Mi opazujemo v vseh zastopih, da prihajajo gospodje liberalci, zlasti mestni zastopniki, ki so v manjšinah, s takimi predlogi. Ne rečem, da bi se s takimi predlogi ravno hoteli pokazati sovražnike kmetijskih interesov, vendar so ti predlogi v škodo kmetu, in zato jim mi na tak lim ne bomo šli. Če gospodje hočejo začeti z odpravo draginje, če imajo v tem oziru resnično dobro voljo, naj začnejo z odpravo užitnine v mestih. Opozarjam samo na eno, da je zlasti v zadnjih časih, ko je bilo obilo vina, bila užitnina na vino višja, kakor pa cena vina. Ravno tako je pri mesu. To torej bi bilo treba urediti. S tako slabotnimi zdravili pa, s katerimi prihajajo gospodje, se stalno sedanje draginjske razmere odpraviti ne dajo. Edino pravo sredstvo, s katerim je mogoče stalno ozdraviti draginjo, je

povzdiga kmetijstva in vsled tega mi ne moremo glasovati za tak predlog. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

K besedi je oglašen še gospod poslanec Piber.

Poslanec Piber:

Visoka zbornica! Predlog, ki ga stavlja gospod poslanec dr. Novak, se mi zdi kakor zanjka, v katero naj bi mi padli, češ, če ne glasujemo zanj, se zamerimo obrtnikom in delavcem, če pa zanj glasujemo, pa kmetom. Zaradi tega je ta predlog že sam po sebi res nekaj tako čudnega v sedanjem času, da ga pravzaprav mi ne moremo smatrati resnim pri nas na Kranjskem, v eminentno agrarski deželi. Dandanes ima kmet samo še živinorejo, ki mu donša še nekaj dohodkov. Vzemite mu jo in on je berač. Zato ne gre, vzeti mu ta vir dohodkov s tem, da bi se ga prisililo, po ceni prodajati živino, kajti potem on propade in steber vsega slovenstva je potem uničen. Tega nočemo in vsled tega je samo po sebi umljivo, da moramo biti proti takemu predlogu. Navajalo se je že, koliki vzroki so krivi sedanji draginji. En vzrok je iskati tudi v zastarelih liberalnih postavah. In ena teh postav je tudi zakon o varstvu gozdov. S tem zakonom se je pri nas na Kranjskem odpravila drobnica. Imeli smo poprej na tisoče koz in ovac, vsaka vas, na primer v Bohinju, jih je imela po 50 do 100 glav, danes je ni nič več. Leta 1878. so pregnali zadnjo drobnico, ker so se za poškodbe gozda dekretirale jako visoke kazni. Torej tudi take postavbe so škodljivo vplivale in so deloma sokriva sedanjim draginjskim razmeram. Potem pa tista trditev o prenapeti agrarski politiki! Kako more človek to reči, ki živi med kmeti, med tistim kmetom, ki v potu svojega obraza obdeluje zemljo, redi živino in ki nas končno vse preživlja, to je naravnost brezsrčno. Zato moramo le skrbeti, da bo agrarna politika napeta, in potem bodo tudi omogočene nižje cene mesa, da ga bodo mogli zadosti imeti vsi stanovi, tudi nižji stanovi, kar se bo dalo doseči le, ako se omogoči kvantitativno izboljšanje živinoreje na domači zemlji. In potem se bo tudi nehalo tisto sovraštvo, tista nevolja in vse tiste difference, ki obstajajo danes med raznimi stanovi. Zato torej izboljšajmo domačo živinorejo in potem bodo vsi stanovi imeli dovolj in cenenega mesa in s tem sklepam. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Če nihče več ne želi besede? — (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich) je debata zaključena.

Prosim gospoda poročevalca, da poprime končno besedo.

Poročevalec Hladnik:

Debata ta se je zelo raztegnila in pojasnilo se je vprašanje draginje na vse strani. Predlog upravnega odseka ni šel na to, da bi se preko tega vprašanja prešlo na dnevni red, ampak da bi se prešlo na dnevni red samo preko predloga gospoda tovariša dr. Novaka. Gospodom predgovornikom z nasprotne strani so gospodje govorniki S. L. S. že jasno in odločno povedali svoje stališče in prav temeljito ovrgli njihove nazore. Zaradi tega bi si jaz dovolil le prav na kratko napraviti še nekatere opazke. Prvič bi hotel jaz opozoriti na to le dejstvo. Ko so skušali nekateri veliki kapitalisti v Severni Ameriki dobiti iz Kitajske delavcev da bi ti delali konkurenco belokožnim delavcem, takrat je med Amerikanci nastal splošen upor, ker so rekli, da vendar s tistimi kitajskimi delavci, ki žive menda od žužkov, ne morejo konkurirati. Nekaj podobnega bi jaz lahko rekel. Proti našemu kmetu kličete v boj tistega na pol divjega argentinskega pastirja! Mi bi s temi pod popolnoma drugačnimi razmerami živečimi ljudmi ne mogli konkurirati in zato bi bilo popolnoma nespametno od nas, ako bi to konkurenco poklicali na pomoč, ki bi lahko naše kmetijstvo docela uničila.

Potem je drugo, kar moram povdariti. Reklo se je, da naša kmetija ne producira dovolj živine. Res je, ni še na višku naše kmetijstvo, ampak namen, stremljenje naše mora biti, da je povzdignemo na ta višek. Poglejte, na Nemškem — in Nemčija je kulturna država — pred 20 leti tudi niso imeli niti polovice te živine kakor dandanes, dandanes pa imajo že 19 milijonov goveje živine in blizu 18 milijonov prašičev, tako da pride na 100 ljudi prebivalstva 32 glav goved in 31 prašičev. Pri nas v tem oziru nismo prav nič na slabšem. V tostranski državni polovici imamo 9,511.000 glav govede in torej pride na 100 ljudi 36 glav govedi, poleg tega pa 18 prašičev, in na Ogrskem je razmerje, posebno glede prašičev, še ugodnejše. Dase da povzdigniti število živine in s tem pomagati kmetu in konsumentu, kaže tudi Švica. Ona je v 40 letih povzdignila število živine, in sicer pri govedih za 50-80% in pri prašičih za 80%. Zakaj bi pa pri nas s primernimi podporami in s primernim naporom in pogumom ne mogli povzdigniti kmetijstva in živinoreje?

Potem bi jaz povdarjal še to, in v tem oziru so bili nekateri gospodje protigovorniki različnega mnenja. Gospod predlagatelj dr. Novak sam je rekel, da bo, ako sprejmemo njegov predlog, s tem pomagano kmetom samim, ker si bodo potem lahko svoje prazne hleve napolnili z živino. On je pa govoril

samo o klavni živini in s to se hlevi ne bodo napolnili. Potem sta pa gospoda poslanca Višnikar in dr. Triller govorila, in sicer je eden rekel, da je naš kmet trden kapitalist, drugi pa, da je berač. Gospod tovariš dr. Triller je tudi govoril o junkerstvu in rekel, da je vso to carino, ki jo imamo, dalo Avstriji junkerstvo. Jaz ne bom junkerstva zagovarjal. Že gospod tovariš Piber je rekel, da je izvrševanje gozdne postave, katero postavo je pospeševalo veleposestvo, precej škodilo domači živinoreji, ampakakega posebnega pomena pa veleposestvo, junkerstvo nima v tem vprašanju. Tukaj imam pregled, koliko je živine v Avstriji in koliko imajo te živine posestniki, katerih posestva obsegajo 5 do 20 ha in koliko je imajo posestniki, ki imajo nad 100 ha zemljišč. Prvi imajo goved 3,343.000 glav, drugi pa samo 679.536 goved in to, če se napravi proporcija, znaša ravno 7.16%. Torej veleposestvo participira pri živinoreji samo s 7.16% in torej se nikakor ne more reči, da to gre na rovaš veleposestva.

Gospod predgovornik dr. Triller je prav po nepotrebnem za lase privlekel v debato tudi cerkve in romanje. Gospodje, vsaj se je vendar ravno poprej govorilo o tem, da je to splošnokulturnega pomena, ako ima dežela izdatke za muzej. Ali se po cerkvi ne vzgaja tudi čut za umetnost in ali se pri romanjih ne vidijo tudi lepe reči, lepo in vzorno vrejena gospodarstva i. t. d. in ali se s tem ne navdušujejo ljudje tudi za napredek.

Potem je gospod tovariš Triller tudi govoril o agrarnih kartelih. Odgovorilo se mu je v tem oziru že od druge strani, ampak jaz bi tukaj še omenil nekega dogodka iz zgodovine ljubljanskega mesta. Takrat, ko se je šlo za to, da se cene mleka zvišajo za 2 krajcarja, kar bi edino vstreglo izdatkom, ki jih ima kmet pri mleku, so bile posamezne kmetice na javnem trgu v Ljubljani od mestnih gospodinj skoraj tepene. To je pač dokaz, da niso bile kartelirane (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Agrarni baroni so kartelirani!“)

Govorilo se je tudi o splošnem pomanjkanju živil, dokazano pa je, da se za nekaj, kar ni neobhodno potrebno za življenje, namreč za alkohol, oziroma za izdelovanje pijač, ki imajo v sebi alkohol, porabi na leto 22,000.000 q krompirja in 5 in 1/2 milijona q žita. Ako bi se ta množina dala v mline, bi dobili moke, iz katere bi se napeklo za vsakega prebivalca 60 kg kruha.

In še nekaj bi rad omenil, potem pa končam. Gospod predgovornik Višnikar je omenil, da dandanes tudi ljudje na deželi — kmetje več mesa uživajo, kakor v prejšnjih časih, in da je tudi to vzrok, da se cene mesu povišujejo. Res je, da morajo tudi kmetje kupovati in torej tudi sami dražje plačevati meso,

ampak veseli so pa vendar, če za boljše cene prodajajo živino. Tisto meso, kar ga kupujejo, pa ne rabijo zase, ampak za posle, ki vidijo, kako žive mestni posli in sploh meščani in ki potem tudi zase zahtevajo mesnih jedil, če jih pa ne dobijo, pa puste službo. Navadno pa ima kmet, če nima poslov in ne potrebuje delavcev, ampak sam z otroci obdeluje zemljo, samo en dober dan v letu, da si kaj boljšega privošči, in še ta dan se deli na tri kose. Velikonočno nedeljo si postreže s poštenim fruštikom, na žegnanje s kosilom, na pustni večer pa z dobro večerjo. Torej takrat si kmet nekoliko privošči, in da si bo pa tudi za naprej mogel vsaj toliko privoščiti in da bi se ga ne pahnilo v propad, o katerem je gospod poslanec Višnikar večkrat govoril, da stoji na njega robu, zato je Vam pa priporočam in Vas prosim, da predlog gospoda dr. Novaka, ki meri na to, da bi kmet prišel še na slabše, kakor je sedaj, odklonite in glasujete za predlog upravnega odseka.

Deželni glavar:

Preidemo sedaj na glasovanje. Mi imamo dva predloga. Predlog upravnega odseka in potem pa spremenjalni predlog gospoda poslanca dr. Novaka, ki meri na to, da naj se sprejme meritorna vsebina njegovega nujnega predloga, glasečega se (bere — liest):

„Deželni zbor kranjski pozivlja c. kr. vlado, da spričo neznosni draginji mesa odpre južne meje za uvoz klavne živine, oziroma zapre mejo proti Nemčiji za izvoz živine, dokler se pa to ne zgodi, naj dopusti prosti in neomejeni uvoz zdravega južnoameriškega mesa, ki naj bo oproščeno uvozne carine“, — in da se deželnemu odboru naroči izvršitev tega sklepa.

Mi bomo najprej glasovali o predlogu upravnega odseka, ker je ta na vsak način najdaljši, in ako bo ta predlog odklonjen, potem pride na vrsto glasovanje o spremenjalnem predlogu gospoda poslanca dr. Novaka.

Tisti gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je večina, ta predlog je sprejet in s tem odpade glasovanje o predlogu gospoda poslanca dr. Novaka.

Gospodje, sedaj bi jaz današnjo sejo zaključil.

Prihodnja seja bo v petek dne 21. t. m. ob 10. uri dopoldne, in sicer s sledečim dnevnim redom.

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung!)

Naznaniti mi je še, da ima šolski odsek jutri v četrtek ob 10. uri svojo sejo.

Sklepam sejo.

Dodatek — Anhang.

Interpelacija

poslanca dr. Karel Trillerja in tovarišev na gospoda deželnega glavarja v zadevi akcije za izrabljanje vodnih sil.

V svoji XV. seji z dne 14. oktobra 1909 sklenil je visoki deželni zbor, da dovoli deželnemu odboru za izvršitev potrebnih poizvedb in za naprav potrebnih projektov o izrabi vodnih sil v deželi kredit do zneska 20.000 K.

S poročilom z dne 24. januarja 1910, pri loga št. 224, poročal je potem deželni odbor o takratnem stanju cele zadeve in je naglašal zlasti, da je začel s c. kr. železniškim ministrvom skupno akcijo v svrhu sestave katastra vodnih sil. To poročilo se je v XXI. seji visokega deželnega zbora z dne 26. januarja 1910 odstopilo odseku za deželna podjetja, v katerem še sedaj počiva.

V poštev bi imele prihajati za deželo zlasti vodne sile Završnica, Jama, Tacen in Ljubljana.

V tem poročilu je deželni odbor sam predlagal, naj se mu naroči, da o vseh pomembnih štadijih te zadeve poroča deželnemu zboru. Tudi je v seji z dne 14. oktobra 1909 poročevalec deželnega odbora gospod dr. Lampe slovesno obljubil, da se v zadevi ne bo ničesar odločilnega ukrenilo brez vednosti in sklepa deželnega zbora.

Obljubljenega poročila pa do danes podpisani interpelantje tem neprijetneje pogrešajo, ker se je v javnost zanesla vest, da se je deželni odbor že sam odločil za gotovo vodno silo v svrho naprave velike deželne centralne elektrarne in da je v to svrho gospod deželni odbornik dr. Lampe baje celo brez pooblastila deželnega odbora nakupil iz deželnih sredstev več savskih mlinov, ki zamorejo prihajati v poštev za izrabo ene gotove vodne sile, ter v to svrho potrošil 100.000 do 200.000 K.

Podpisani usojajo si vsled tega staviti na gospoda deželnega glavarja

vprašanje:

Je li pripravljen ukreniti nemudoma vse potrebno, da se deželnemu zboru še v tem zasedanju poda natančno poročilo, v katerem štadiju se nahaja sedaj zadeva izrabe vodnih sil, koliko je na zgoraj navedenih govoricah resnice in kako potem opravičuje deželni odbor svoje postopanje, ki je v kričečem nasprotju z obsebiurno obljubo in obvezo, da se bo za vsak važnejši korak v tej zadevi izposloval predvsem sklep deželnega zbora.

Ljubljana, dne 19. oktobra 1910.

Dr. Triller l. r. dr. Fran Novak l. r. Ciril Pirc l. r.
Josip Turk l. r. Jos. Lenarčič l. r. Fr. Višnikar l. r.
F. Supančič l. r. E. Gangl l. r.

